

ISSN 2415-881X

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

POLITOLOGY BULLETIN
ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ВІСНИК

Issue 81
Випуск 81

2018

Politology Bulletin, Issue 81 (2018)

Journal homepage: <http://zpv.knu.ua/>

“Politology Bulletin” is a monthly academic peer-reviewed journal, published by the Taras Shevchenko National University of Kyiv.

The Journal publishes original contributions based on studies in the field of political science, social theory, philosophy of politics, geopolitics and global systems of modern development. The Journal also publishes reviews of books in the fields of political science issued over the past two years.

Audience of the Journal includes academics, lecturers, postgraduates, students, professionals, as well as a wide circle of readers interested in modern trends in the development of political sciences.

The Journal’s format corresponds to the international standards. All the articles undergo a peer-review procedure. The International Editorial Board of the Journal includes prominent academics in the corresponding fields of science.

The Journal is approved as a professional academic journal in political and philosophical science by the Ministry of Education and Science of Ukraine (decree of 14.04.2010).

ISSN 2415-881X (Print)

Certificate of registration: KB # 22690-12590IIP of 24.04.2017.

Editorial Address: “Politology Bulletin,” Taras Shevchenko National University of Kyiv, auditorium 308-A (Department of Political Science), 60 Volodymyrska str., 01601, Kyiv, Ukraine.

Phone: (+38044) 239 3383. Web: <http://zpv.knu.ua/>. Email: khyloko.m@gmail.com.

Peer Review Policy

All the articles are reviewed through a double-blind peer-review procedure by the independent experts, appointed by the Editorial Board from a number of the well-known experts in the relevant scientific field. The final decision to publish or to decline the paper is made by the Editor-in-Chief, who is guided in his actions by the conclusions of the experts. When submitting the article, the author can request to exclude two scientists or two institutes from the list of possible experts.

Peer review procedure may take up to 4 weeks, depending on the workload of experts. The Editorial Board informs the author of the reviewers’ comments and of the decision to accept or to decline the paper.

If the decision is positive, the author makes the appropriate corrections and sends to the editorial board the final version of the paper. This amended version is signed by the author and by the experts to print, and no further changes are allowed. While approving the content of the issue, the Editorial Board takes into account the date of receipt of the final version of the paper.

Researchers, who want to take part in the peer review procedure of the Journal, should have a degree in the relevant scientific fields, the appropriate experience and high reputation in the academic world. Please send your resume to the Editorial Board.

Publication Ethics and Publication Malpractice Statement

“Politology Bulletin” Journal is guided by ethical standards, recommended by the Committee on Publication Ethics. We recommend reading the relevant rules at the COPE official website: <http://publicationethics.org>. We also recommend to get acquainted with the Publishing Ethics Resource Kit, recommended by the Elsevier: <http://www.elsevier.com/editors/perk>.

The Journal does not tolerate plagiarism; the authors submitting articles affirm that their manuscripts are original and have not been published previously. The Journal’s Editorial Board ensures that each manuscript is reviewed impartially, without regard to gender, race, nationality, religion, citizenship, etc. of the author.

Політологічний вісник, Випуск 81, 2018 р.

Веб-сайт журналу: <http://zpv.knu.ua/>

«Політологічний вісник» – фахове наукове видання Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Журнал публікує оригінальні, закінчені роботи за результатами досліджень у галузі політології, соціальної теорії, філософії політики, геополітики та глобальних систем сучасного розвитку. Також журнал друкує рецензії на книги у галузях політичної науки, що вийшли друком впродовж останніх двох років.

Аудиторія журналу включає науковців, викладачів, аспірантів, студентів, професіоналів, а також широке коло читачів, які цікавляться сучасними тенденціями розвитку політичних наук.

Формат журналу відповідає міжнародним стандартам. Усі статті проходять обов'язкову процедуру рецензування. До складу міжнародної редколегії видання входять відомі науковці в галузі політичних наук. Наукове видання затверджено як фахове з політичних та філософських наук наказом Міністерства освіти і науки України від 14.04.2010 р.

ISSN 2415-881X

Свідectво про державну реєстрацію: КВ № 22690-12590ПР від 24.04.2017 р.

Адреса редакції: «Політологічний вісник», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, вул. Володимирська, 60, аудиторія 308-А (Кафедра політології), м. Київ, 01601, Україна
Тел.: (+38044) 239 3383. Web: <http://zpv.knu.ua/>. Email: khyenko.m@gmail.com.

Рекомендовано до друку вченою радою Філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 8 від 21 травня 2018 р.).

Усі права застережено. Посилання на матеріали видання під час їх цитування обов'язкові.

Політологічний вісник : збірник наукових праць / голов. ред. В.Ф. Цвях; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К.: ТОВ «Вадекс», 2018. – Вип. 81. – 112 с.

Політика рецензування

Усі статті проходять процедуру «сліпого» рецензування незалежними експертами, яких призначає Редколегія з числа фахівців у відповідній науковій галузі. Остаточне рішення щодо публікації чи відхилення статті приймає головний редактор, який керується у своїх діях висновками рецензентів. Подаючи статтю, автори можуть попросити виключити із списку можливих рецензентів не більше двох вчених або двох вищих навчальних закладів. Процедура рецензування може тривати до 4 тижнів, залежно від завантаженості експертів.

Редакція інформує автора про зауваження експертів та рішення про прийняття матеріалу до друку або відмову в публікації. У разі позитивного рішення Редакції, автор вносить відповідні правки та надсилає до редакції остаточний варіант матеріалу. виправлений варіант рукопису підписується автором і рецензентами «До друку», і подальшим змінам не підлягає. При затвердженні змісту номеру журналу редколегія керується датою надходження останнього варіанту статті.

Науковці, які бажають долучитися до числа рецензентів журналу «Політологічний вісник», повинні мати науковий ступінь у відповідних галузях наук, належний досвід роботи та високу репутацію в академічному світі. Свої резюме можна надсилати на адресу редакції журналу.

Етика публікацій

Журнал «Політологічний вісник» керується етичними нормами, рекомендованими «Комітетом з етики публікацій» / Committee on Publication Ethics (COPE). Ознайомитися із правилами можна на сайті COPE: <http://publicationethics.org>. Окрім того, рекомендуємо ознайомитися із правилами етики публікацій, рекомендованими видавництвом «Elsevier» – Publishing Ethics Resource Kit: <http://www.elsevier.com/editors/perk>.

Автори відповідальні за оригінальність поданих ними рукописів, які не повинні містити плагіату і не повинні бути опубліковані раніше в інших виданнях. Редакція журналу гарантує, що кожен рукопис розглядається неупереджено, незалежно від статі автора, його раси, національності, віросповідання, громадянства тощо.

Politology Bulletin, Issue 81 (2018)*Journal homepage: <http://zpv.knu.ua/>*

Editorial**Editor-in-Chief:**

Volodymyr Tsvykh, D. Sc. in Politology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Deputy Editor-in-Chief:

Jaroslav Filip Czub, Dr. Sc. in Politology, Professor, University of Warsaw, Poland

Kyryliuk Fedir, D. Sc. in Philosophy, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Editor:

Mykola Khylo, D. Sc. in Philosophy, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Executive Secretary:

Dmytro Tovmash, PhD in Philosophy, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Editorial Board:

Alberto Lo Presti, D. Sc. in Philosophy, Professor, Sophia University, Florence, Italy

Olha Keller, D. Sc. in History, Professor, Eberhard Karls University of Tübingen, Germany

Milan Luptak, PhD in Philosophy, Associate Professor, University of Economics, Prague, Czech Republic

Oleh Batrymenko, D. Sc. in Politology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Volodymyr Horbatenko, D. Sc. in Politology, Professor, Koretsky Institute of state and law of National Academy of Sciences of Ukraine

Valerii Denysenko, D. Sc. in Politology, Professor, Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

Valerii Koliukh, D. Sc. in Politology, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Nataliia Likarchuk, D. Sc. in Politology, Professor, Taras Shevchenko National University of **Kyiv, Ukraine**

Tetiana Liashenko, D. Sc. in Politology, Senior Researcher, Kuras Institute of Political and Ethnic Studies, National Academy of Sciences of Ukraine

Hanna Malkina, D. Sc. in Politology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Dmytro Nelipa, D. Sc. in Politology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Mykola Obushnyi, D. Sc. in Politology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Maksym Rozumnyi, D. Sc. in Politology, Senior Researcher, National Institute for Strategic Studies, Ukraine

Oleksandr Saltovskiy, D. Sc. in Politology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Hanna Sashchuk, D. Sc. in Politology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Oleh Tkach, D. Sc. in Politology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Oleh Tupytsia, D. Sc. in Politology, Professor, Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine

Maryna Shulha, D. Sc. in Politology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Політологічний вісник, Випуск 81, 2018 р.

Веб-сайт журналу: <http://zpv.knu.ua/>

Редакція збірника

Цвих Володимир Федорович, д-р політ. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка — **головний редактор**

Ярослав Філіп Чуб, д-р політ. наук, проф., Інститут європейських студій Варшавського ун-ту (м. Варшава, Польща) — **заступник головного редактора**

Кирилюк Федір Михайлович, д-р філос. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка — **заступник головного редактора**

Хилько Микола Іванович, д-р філос. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка — **редактор**

Товмаш Дмитро Анатолійович, канд. філос. наук, доц., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка — **відповідальний секретар**

Редколегія:

Альберто Ло Престі, д-р філософії, професор, університет «Софія» (м. Флоренція, Італія)
Келлер Ольга Борисівна, д-р істор. наук, проф., Тюбінгський ун-т ім. Ебергарда Карла (м. Тюбінген, ФРН)

Луптак Мілан, д-р філософії, доц. Вищої школи економіки (м. Прага, Чехія)

Батрименко Олег Володимирович, д-р політ. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка

Горбатенко Володимир Павлович, д-р політ. наук, проф., Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

Денисенко Валерій Миколайович, д-р політ. наук, проф., Львівський національний ун-т імені Івана Франка

Колух Валерій Вікторович, д-р політ. наук, доц., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка

Лікарчук Наталія Василівна, д-р політ. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка

Ляшенко Тетяна Михайлівна, д-р політ. наук, ст. н. співроб., Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса

Малкіна Ганна Миколаївна, д-р політ. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка

Неліпа Дмитро Васильович, д-р політ. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка

Обушний Микола Іванович, д-р політ. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка

Розумний Максим Миколайович, д-р політ. наук, ст. н. співроб., Національний ін-т стратегічних досліджень

Салтовський Олександр Іванович, д-р політ. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка

Сашук Ганна Миколаївна, д-р політ. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка

Ткач Олег Іванович, д-р політ. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка

Тупиця Олег Леонідович, д-р політ. наук, проф., Дніпровський національний ун-т імені Олеся Гончара

Шульга Марина Андріївна, д-р політ. наук, проф., Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка

Contents

Ivan Pobochiy Features of the formation of the party system of modern Ukraine	8
Nataliya Khoma Evolution of the party system of the Republic of Cyprus: from birth to stabilization	16
Mykola Primush Symbolic and party image of political parties	23
Dmytro Pavlov Political propaganda as a means of obtaining, retention and use of power	30
Volodymyr Grubov, Mykola Sanakuiev International space information: confrontational reality or possibility of dialogue?	38
Oleksandr Vysotskyi Electronic diplomacy as a tool of propaganda	51
Oleg Danilyan, Oleksandr Dzoban Information security of ukraine: threats resulting from the civilization choice of the european values	60
Anna Taranenko Bilateral ukraine-china relations at the current stage	68
Oleksandr Shevchuk PRS in us foreign priorities after the presidency elections of 2016	75
Anatoly Tkach New regional responsibility in a foreign policy in relation lac-american region of administrations of George W. Bush and Barack Obama	83
Galyna Kuts Classical conservatism as a political ideology: Dominant ideas and heuristic potential	91
Author Guidelines	98

Політологічний вісник, Випуск 81, 2018 р.
Веб-сайт журналу: <http://zpv.knu.ua/>

Зміст

Побочий І. А. Особливості формування партійної системи сучасної України	8
Хома Н. М. Еволюція партійної системи Республіки Кіпр: від зародження до стабілізації	16
Примуш М. В. Символіка та партійний імідж політичних партій	23
Павлов Д. М. Політична пропаганда як засіб здобуття, утримання та реалізації влади	30
Грубов В. М., Санакуєв М. Г. Міжнародний інформаційний простір: конфронтаційна реальність чи можливості діалогу?	38
Висоцький О. Ю. Електронна дипломатія як інструмент пропаганди	51
Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Інформаційна безпека України: загрози, зумовлені цивілізаційним вибором європейських цінностей	60
Тараненко Г. Г. Двосторонні українсько-китайські відносини на сучасному етапі	68
Шевчук О. В. КНР у системі зовнішньополітичних пріоритетів США після президентських виборів 2016 року	75
Ткач А. О. Нова регіональна відповідальність адміністрацій Дж. Буша та Б. Обами в зовнішній політиці в латиноамериканському регіоні	83
Куц Г. М. Консерватизм як класична політична ідеологія: домінантні ідеї та евристичний потенціал	91
Вимоги до публікацій	101

UDC 327

Ivan Pobochiy

Doctor of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Philosophy and Political Science, National Metallurgical Academy of Ukraine (Dnipro),
e-mfil: Ipobochij@gmail.com

FEATURES OF THE FORMATION OF THE PARTY SYSTEM OF MODERN UKRAINE

Abstract

The level of social harmony in society and the development of democracy depends to a large extent on the level of development of parties, their ideological and political orientation, methods and means of action. **The purpose** of the article is to study the party system of Ukraine and directions of its development, which is extremely complex and controversial. **The methods.** The research has led to the use of such scientific search methods as a system that allowed the party system of Ukraine to be considered as a holistic organism, and the historical and political method proved to be very effective in analyzing the historical preconditions and peculiarities of the formation of the party system.

The results. The incompetent, colonial past and the associated cruel national oppression, terror, famine, and violent Russification caused the contradictory and dramatic nature of modernization, the actual absence of social groups and their leaders interested in it, and the relatively passive reaction of society to the challenges of history. Officials have been nominated by mafia clans, who were supposed to protect their interests and pursue their policies. Political struggle in the state took place not between influential political parties, but between territorial-regional clans.

The party system of Ukraine after the Maidan and the beginning of the war on the Donbass were undergoing significant changes. On the political scene, new parties emerged in the course of the protests and after their completion — «Petro Poroshenko Bloc», «People's Front», «Self-help»), which to some extent became spokespeople for not regional, but national interests. Pro-European direction is the main feature of the leading political parties that have formed a coalition in the Verkhovna Rada of Ukraine.

Conclusion. The party system of Ukraine as a result of social processes is at the beginning of a new stage in its development, an important feature of which is the increase in the influence of society (direct and indirect) on the political life of the state. Obviously, there is a demand from the public for the emergence of new politicians, new leaders and new political forces that citizens would like to see first and foremost speakers and defenders of their interests.

Keywords: party system; political party; ideology; a political nation; civil society.

УДК 327

Побочий Іван Андрійович

Доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри філософії та політології, Національна металургійна академія України (м. Дніпро)

e-mfil: Ipobochij@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Резюме

Від рівня розвитку партійної системи значною мірою залежить рівень соціальної злагоди в суспільстві, розвитку демократії. Метою статті є дослідження партійної системи України та напрямків її розвитку, що є надзвичайно складним і дискусійним. Методи. Дослідження обумовило застосування таких методів наукового пошуку як системний, історико-політологічний та інші.

Результати. Суттєвих змін зазнала партійна система України після Майдану і початку війни на Донбасі. З'явилися нові партії, створені в процесі акцій протесту, які стали виразниками не регіональних, а загальнонаціональних інтересів. Проевропейське спрямування є головною ознакою провідних політичних партій.

Висновок. Партійна система України знаходиться на початку нового етапу свого розвитку, важливою особливістю якого є зростання впливу суспільства на політичне життя держави. Очевидним є запит з боку суспільства на появу нових політиків, нових лідерів і нових політичних сил, які б громадяни хотіли бачити виразниками й захисниками своїх інтересів.

Ключові слова: партійна система; політична партія; ідеологія; політична нація; громадянське суспільство.

1. Вступ

Політичні партії є важливими елементами політичної системи суспільства, інститутами здійснення політики. Виражаючи інтереси різних спільностей людей, вони виступають тією ланкою, що поєднує громадянське суспільство з державою, забезпечують представництво на державному рівні всієї багатоманітності соціальних інтересів. Від рівня розвитку партій, їхнього ідейно-політичного спрямування, методів та засобів діяльності значною мірою залежить рівень соціальної злагоди в суспільстві, розвитку демократії.

Питання функціонування партійної системи України, а тим більше напрямків її розвитку є надзвичайно складним і дискусійним. Це обумовлено невизначеністю самого поняття «партійна система України». Якщо її розуміти як сукупність політичних партій, які існують у країні незалежно від форм інституціалізації, то в Україні існує партійна система. Але інші наукові визначення в узагальненому вигляді дають більш об'ємне уявлення про партійну систему як про політичний простір, що складається з політичних партій і впорядкованої певним чином сукупності відносин партій між собою й з іншим складовими політичної системи суспільства. Крім цього, переважна більшість українських партій не відповідає критеріям класичних партій, таким як: наявність керованої організації, яка пронизує все суспільство, має ідеологію, яка залучає потенційних прихильників і лідера, який персоніфікує партію й здійснює реальне керівництво нею; ефективна діяльність цієї організації по відстоюванню інтересів своїх членів і ймовірних прихильників; достатня кількість прихильників, які легально підтримують своїми діями цю організацію.

У результаті особливостей історичного й політичного розвитку в Україні сформувалися дуже специфічні партії й партійна система. Основними її відмінностями від класичних пар-

тійних систем є велика кількість партій, які постійно перебувають у процесі перетворень, розпаду, об'єднанні, реорганізації, що обумовило нестабільність партійної системи. Ідеологічні основи партій постійно розмивалися, відбувався зсув балансу між ідеологією й регіональною приналежністю. Це обумовило посилення впливу на партійне життя особистісних, фінансово-економічних і регіонально-культурних, етнічних факторів, що привело до перетворення партій у структури, основна функція яких полягала в просуванні у владу або збереженні у владі представників окремих малих і більших фінансово-політичних груп (бізнес-проекти).

Розвинена партійна система є однією з характерних рис плюралістичної демократії. Спираючись на теоретичні розробки поняття «політична партія», М. Дюверже визначав сучасні політичні партії як такі, що складаються в епоху становлення загального виборчого права як єдиного засобу легітимації влади і якісного розширення прав парламенту. Сучасна партія—це організація, яка здатна реалізувати загальне виборче право і завоювати парламентську більшість шляхом нормального використання інститутів демократичного суспільства [1,4].

Партії, поза сумнівом, є ключовим елементом партійної системи. Але, як вважають багато дослідників, її не можна зводити до простої суми партій. Зокрема, Д. Рей визначає партійну систему як «суперництво між партіями в умовах конкретного політичного режиму, що надає політичним партіям унікальне значення» [2, 47]. Інший дослідник політичних систем—Дж. Сарторі—вважав, що «партійна система—це система взаємовпливів, які виникають в результаті суперництва між партіями... Вона спирається на взаємозалежність партій; на те, що кожна партія є функцією (в математичному розумінні) інших партій і реагує (в дусі суперництва або іншим чином) на поведінку решти партій» [3, 44].

Найбільш відома класифікація партійних систем, в основу якої покладено кількісний критерій, запропонована М. Дюверже. У відповідності з нею всі партійні системи поділяються на однопартійні, двопартійні та багатопартійні. Дослідник Ж. Блондель у своїй класифікації враховує, окрім кількісної змінної величини, ще й становище партій в партійній системі. Виходячи з цього, він виділив чотири типи партійних систем, а саме: двопартійну, двох з половиною партійну, багатопартійну з домінуючою партією і багатопартійну без домінуючої політичної партії [4, 29]. В свою чергу, Дж. Сарторі застосував інші змінні величини: кількість партій, які суперничають (формат партійної системи) та ідеологічна дистанція між ними (механізм політичної системи). В результаті він запропонував класифікацію партійних систем з чотирьох елементів: система домінуючої партії, двопартійна система і два варіанти багатопартійної системи—помірно і вкрай поляризовані.

Метою статті є дослідження партійної системи України та напрямків її розвитку, що є надзвичайно складним і дискусійним. Це обумовлено тим, що переважна більшість українських партій не відповідає критеріям класичних партій.

2. Методи дослідження

Дослідження обумовило застосування таких методів наукового пошуку як системний, що дав змогу розглядати партійну систему України як цілісний організм, який має досить чітку внутрішню організацію і перебуває в безперервній взаємодії з громадянським суспільством. Історико-політологічний метод виявився досить ефективним для аналізу історичних передумов та особливостей становлення партійної системи. Також використані принципи та методи критично-конструктивного, порівняльного аналізу, соціально-філософського, структурно-функціонального підходів до розгляду проблем формування партійної системи сучасної України.

3. Результати

Україні треба було вирішувати практично миттєво й одночасно чотири завдання: становлення держави, політичної нації, громадянського суспільства і ринкової економіки. Наше несамостійне, колоніальне минуле і пов'язаний з цим жорстокий національний гніт, терор, голодомори, насильна русифікація зумовили суперечливий і драматичний характер модернізації,

фактичну відсутність зацікавлених у ній соціальних груп та їх лідерів, відносно пасивну реакцію суспільства на виклики історії. Люди не готові були стати законослухняними, а держава не здатна ні стимулювати, ні змусити їх до цього.

Бюрократія спонтанно зайняла політичну нішу, що звільнилася від Комуністичної партії. Зі зняття політичної влади, вона сама стала владою. Не маючи ні розвиненої ідеології, ні інших атрибутів політичного блоку держави, за фактичної відсутності контролю з боку суспільства, бюрократія стихійно приватизувала свої державні повноваження і спрямувала розвиток держави на реалізацію власних внутрішніх інтересів. Відкритість економіки, приватне підприємництво в точках контакту з державою збільшили поле застосування корупції, а зняття ідеологічного контролю КПРС збільшило її масштаби. На державні посади не призначали людей, які можуть принести найбільшу користь Україні. Чиновниками ставали висуванці мафіозних кланів, які мали захищати їх інтереси й проводити їхню політику. Українське суспільство досі не структуроване. Біда України в тому, що в державі політична боротьба відбувається не так, як у цивілізованих країнах — між впливовими політичними партіями, а — між територіально-регіональними кланами.

На відміну від країн Європи політична система України має свою історичну особливість, яка полягає в тому, що держава виникла раніше політичної нації. Саме відсутність політичної нації дозволила колишній комуністичній номенклатурі, після розпаду СРСР, впродовж тривалого часу не лише утримувати владу, але й створити антидемократичну систему з закритою політичною елітою, відсутністю відповідального перед парламентом уряду і низькою роллю політичних партій. За таких умов в країні не діяв принцип народного суверенітету, задекларований в ст. 5 Конституції України. Органи державної влади не контролювались інститутами громадянського суспільства. Окрім цього, в країні була відсутньою сильна опозиція з тіньовим кабінетом, що створювало у правлячій еліті відчуття безвідповідальності, підсилювало корупцію, правовий нігілізм, сприяло деградації політичного ладу і підривало основи державності.

За таких умов партійна система України була представлена кількома десятками партій, які гуртувалися навколо лідерів або ідеологій. Жодна з них не могла сформувати парламентську більшість і одноосібно впливати на законотворчий процес. Політичні партії України не могли виконати свої першочергові функції, а саме: забезпечити зв'язок народу і влади, перерозподіляти в суспільстві владні статуси і повноваження, змінювати владу, як в центрі, так і на місцях, реалізувати інтереси тих груп населення, які їх підтримують. Уряд формувався не по партійному, а по корпоративному принципу. Природно, що подібні кабінети міністрів не відповідали перед партіями і коаліціями, що входили в парламент, і захищали не загальнодержавні, національні, а корпоративні інтереси. Можливість політичних партій впливати на механізм прийняття рішень фактично була відсутня.

Таким чином, можна кваліфікувати партійну систему України як «крайню багатопартійність». Остання є небезпечною для нормального існування і розвитку держави, оскільки зміцнює авторитарний корумпований режим, стимулює безвідповідальність і не контролюваність влади.

Внаслідок особливостей історичного та політичного розвитку, в першу чергу, створення держави за умови незавершеності формування політичної нації, в Україні сформувались досить специфічні партії і партійна система в цілому. Основною її відмінністю від класичних політичних систем є велика кількість партій, які постійно знаходяться в процесі реформування, об'єднання, розпаду, реорганізації тощо, що обумовило вкрай нестійку партійну систему. За цих обставин партії формувались «зверху» і слугували переважно для імітації демократії. Ідеологічні підвалини партій постійно розмивались, здійснювався відхід від лівих і національно-демократичних течій, зміщувався баланс між ідеологією та регіональною приналежністю на користь останньої. Ці процеси прискорились після парламентських виборів 1998 року, коли в партійне будівництво почали активно втручатись представники бізнесу. Це, в свою чергу, обумовило підсилення впливу на партійне життя особистісних і регіонально-культурних факторів, що призвело до пе-

ретворення партій в структури, основними функціями яких було просування до влади або збереження при владі представників окремих малих і великих промислово-фінансових груп. Отже, фактично перетворювало партії в складові цих груп або в їх бізнес-проекти. Наслідком такої ситуації стала структурна слабкість більшості впливових політичних партій, оскільки політична діяльність їх лідерів мала вторинний характер в умовах, коли для багатьох партій визначальним було саме одноосібне лідерство.

Для більшості українських партій характерною є відсутність стратегічної поведінки. За наявності такої — партії керуються нею в повсякденній діяльності і в будь-яких політичних конфліктах, переслідуючи довгострокові, державницькі інтереси, а не вузько корпоративні чи особисті інтереси окремих лідерів. Партії не мають широкої соціальної бази і внутрішньо розділені на групи за інтересами. «Масовість» українських партій суттєво відрізняється від уявлення про масові політичні партії, яке склалось на Заході. Якщо для Заходу масова партія — це політична організація, що має широку підтримку в суспільстві і акумулює різноманітні інтереси, то в українській партійній системі масовість досягається шляхом найму в жорстку корпоративну структуру робітників-виконавців, які за відповідну платню здатні виконувати будь-які доручення, в тому числі і по прийому нових членів, особливо в структурах, пов'язаних з тією або іншою партійною групою. Все це віддаляє партії від суспільства, а суспільство — від влади. Суттєвим недоліком партійної системи в цілому і партійного будівництва зокрема є відсутність серйозної, науково обґрунтованої програми підготовки партійних кадрів як складової партійного будівництва. Замість цього домінуючою тенденцією партійного будівництва впродовж останніх років залишається неухильне зростання ваги політичних технологій за наявності відповідних медіа-ресурсів.

Вище сказане дозволяє говорити про партійну систему України лише умовно, оскільки сьогодні політичні партії в класичному, або наближеному до нього, розумінні перетворились у другорядних учасників політичного процесу. Реальним його учасником стали промислово-фінансові групи з їх фінансовим та медійним потенціалом. Політичним партіям відведена роль інструментів в боротьбі фінансово-промислових груп за владу з подальшим перерозподілом ресурсів країни.

Наслідком політичної неструктурованості суспільства і відсутності сталої партійної системи є зростання недовіри населення до всіх політичних сил, і особливо до партій, які перемогли на останніх парламентських виборах. В очах більшості виборців ті політичні сили, які працюють в парламенті, представляють або ж якийсь обмежений корпоративний фрагмент суспільства, або ж обмежений вже регіонально і економічно його соціальний компонент. В будь-якому разі жодна з владних політичних сил не сприймається як загальнонаціональна сила і, більш того, не є такою. Суспільством керують або ж своєрідні політичні федерації, де окремі політичні групи домовляються про владу, або ж ведеться боротьба за реалізацію проектів певних лідерів, де останні є одночасно і програмою, і організацією, а решта членів — організована структура по втіленню їх амбіцій.

Суттєвим недоліком діяльності партій є проблема селекції політичних еліт. Неякісний склад парламентської еліти є наслідком того, що партії цю функцію реалізували, по-перше, не ефективно, а, по-друге, корупційно. Торгівля місцями в партійних списках створила проблеми з парламентською елітою, яка, в першу чергу, заклопотана власними бізнес-інтересами (заради яких вона власне туди й прагнула), а не партійним будівництвом. Інша проблема — все ще низький рівень реальної довіри електорату до партій. В міру невиконання їх передвиборних обіцянок ця тенденція посилюється. Така амбівалентність стосовно політичних партій є одним із ризиків як партійної системи, так і української демократії.

На заваді швидкого формування класичної партійної системи в Україні можуть стати і загальноєвропейські тенденції. Одна з популярних тез щодо партій на Заході — це криза партій. Ідеологічні партії, які сформувались в кінці XIX — початку XX ст. ст., переживають кризу. Це стосується і системи західних ліберальних демократій, в яких відбувається деідеологізація

політичних партій. В умовах інформаційного суспільства ідеологічні розбіжності партій з часом змінюються розбіжностями в нових формах організації спільної діяльності членів партії та її прихильників. Не омине це й Україну, де також здійснюватиметься процес пошуку та адаптації політичних партій до нових ідеологічних парадигм. З одного боку — це буде застосування тих парадигм, які виникають у глобальному світі, а з іншого, — виникнення наших українських парадигм, під які будуть підлаштовуватись партії.

Партії не можуть розвиватись лише як бізнес-проект, бо вони зазнають краху. Наочним прикладом цього слугує політична доля СДПУ (о). Тому для партій важливим є формування відповідної ідеологічної ідентичності. Але поки що в Україні домінує інша тенденція партійного розвитку — наявність популярного і харизматичного лідера. В будь-якому разі в недалекій перспективі українська партійна система має трансформуватись в одну з європейських моделей. В іншому випадку держава залишиться поза межами європейського демократичного простору.

Україна — історично нове державне утворення, політична культура якого щойно зароджується. Якщо звернутися до витоків української державності, то можна стверджувати, що демократичні традиції там вкоренилися глибше, ніж авторитарні. Тому демократизація політичної системи, просування в бік парламентської республіки, розширення прав місцевого самоврядування, територіальних громад було б для України процесом цілком природним.

Реальної партійної системи наша держава досі не має. Україна здобула незалежність внаслідок, насамперед, сплеску громадянської активності. Саме в цей період було проголошено створення великої кількості політичних партій, але для їх функціонування ще не було масової соціальної бази, якою в усьому світі є середній клас — найактивніша частина громадянського суспільства. Тому те, що відбувалося з партійним будівництвом надалі, — це, за деяким винятком, була реалізація певних бізнес-проектів з надання політичних послуг. А саме: політичні партії створювалися і реєструвалися як організаційні структури, основна функція яких полягала в просуванні у владу або в збереженні при владі представників певних малих і великих бізнес-груп. На період реалізації цієї послуги партійні організації фінансувалися. Але далі фінансування не відбувалося або мінімізувалося. Так звані партії припиняли активну політичну діяльність до наступних виборів.

Більшість партійних бізнес-проектів виявилися неготовими запропонувати суспільству щось вагомніше, ніж гасла, котрі, до всього, схожі одне на одне, хоча й мають різних засновників. Ці квазі-партії оперують певними ідеологічними штампами. Але, на жаль, вони не виробили ідей, реальних дієвих програм, стратегії розвитку держави і суспільства, оскільки на це не було запиту. На питання, куди і як крокувати, відповідала по суті позапартійна й авторитарна президентська влада. І не лише відповідала, а й вела країну тією стежкою, яку обрала. Однак страх великого бізнесу перед новим президентським авторитаризмом, як чинником вірогідного переділу набутої за попереднього режиму власності змусив визначитися на користь парламентизації владної моделі. А така модель неможлива без її партизації. І тут бізнес-власники квазі-партій усвідомили, що їм нічого запропонувати виборцям. За партійними брендами не виявилось реальних ідей, які б підтримав електорат. Тому страх опинитися поза владою змусив бізнес-партійні проекти піти на формування іменних блоків.

Нині Україні потрібна політична сила, яка б змогла об'єднати патріотів, здатних продукувати ідеї і провести реформи. Така політична сила має стати центром створення нової патріотичної, відповідальної, інтелігентної еліти. В цілому назріла необхідність реальних об'єднавчих партійних процесів.

Однак в Україні вже ухвалено закони, що стимулюватимуть розвиток партійності, як політичного і владного фактора. В тому числі передбачається фінансування політичних партій, які пройшли у парламент. Сформувалася і соціальна база для партійного будівництва. Тобто складаються умови для становлення в Україні на ґрунті квазі-партійної системи справжньої партійної системи. Бізнес-групам, які опинилися у парламенті, доведеться міняти законодавство або ж шукати інші шляхи, щоб трансформувати іменні блоки в політичні партії під наступні

вибори. Інакше на партії-учасниці цих блоків чатує політичне забуття. Їх витіснять конкуренти, які створюють політичні партії на ідеологічному підґрунті.

Нагальне питання—це загальнонаціональний характер діяльності політичних партій та упередження електорального розколу за регіональною ознакою, що притаманний Україні протягом фактично всього періоду незалежності особливо—впродовж останніх 10 років. Лише останні виборчі кампанії дають можливість сподіватися, що в Україні наявна тенденція щодо подолання цього руйнівного для держави явища. Перетворення з регіональних на загальнонаціональні проекти—це власний інтерес політичних партій і стимул для їх саморозвитку. З іншого боку, запропонувати загальнонаціональні ціннісні орієнтири та політичні програми значно складніше, ніж грати на протиставленні «своїх» і «чужих».

Суттєвих змін зазнає партійна система України після Майдану і війни на Донбасі:—вихід на політичну арену «нових» партій (створених в процесі акцій протесту та після їх закінчення—«Блок Петра Порошенка», «Народний Фронт», «Самопоміч», зниження рівня підтримки «старих» партій (у т. ч. провладних—ВО «Батьківщина», ВО «Свобода») та «відносно нових» («Удар»);—проєвропейське спрямування провідних політичних партій, що сформували коаліцію у Верховній Раді України;—втрата підтримки і подальше сходження з політичної арени колишньої партії влади—Партії регіонів, а також її сателіта—КПУ, та втрата політичним спадкоємцем Партії регіонів—Партією «Опозиційний блок» монополії на представництво інтересів виборців Півдня і Сходу України;—переважно лідерський, «персоналістський» характер новоутворених партій, зменшення ваги ідеологій в їх діяльності, спрощення та уніфікація програмно-ідеологічних засад;—послаблення позицій «останніх ідеологічних партій» в системі—КПУ та ВО «Свобода»;—«віртуалізація» діяльності політичних партій, домінування медіа-технологій, нерозвиненість організаційних структур в регіонах (особливо—у «нових» партій);—посилення позицій популістських партій та поширення популізму в цілому;—створення партій на основі структур громадянського суспільства, інкорпорація найбільш активних представників громадянського суспільства в партії;—започаткування тенденції до утворення партій, які претендуватимуть на роль «нових», олігархічними групами на перспективу місцевих і в розрахунку на можливість проведення дострокових парламентських виборів [5].

4. Висновки

Суспільно-політичні процеси в Україні після подій Майдану розвивалися в умовах багато в чому екстремальних. Суспільство продемонструвало наявність потужного запиту на суттєві, часом радикальні зміни в усіх сферах відносин—від механізмів формування державної політики та організації влади (в т. ч.—децентралізації влади і реформи органів місцевого самоврядування) до повного перезавантаження правоохоронних органів і судової системи, початку справжньої боротьби проти корупції, деолігархізації й стимулювання економічного зростання.

Партійна система внаслідок суспільних процесів, знаходиться на початку нового етапу свого розвитку, важливою особливістю якого є зростання впливу суспільства (прямого та опосередкованого) на політичне життя. Очевидним є запит з боку суспільства на появу нових політиків, нових лідерів і нових політичних сил, які б громадяни хотіли бачити передусім виразниками й захисниками своїх інтересів.

Громадяни, як свідчать дані загальнонаціональних соціологічних досліджень [6, 47], готові сприймати існуючі політичні партії саме в якості партій, проте висувають до них дедалі більше вимог і запитів, що вказує на певне відставання партійного розвитку від суспільних процесів.

Виходячи з цього, головними викликами для самих партій, політикуму і влади на цьому етапі бачаться подолання існуючої недовіри з боку суспільства, розвиток співпраці з громадянським суспільством, становлення політичних партій як ефективних демократичних інституцій, що діючи в певній стабільній системі, представляють інтереси різних суспільних верств у державній політиці. Як свідчить досвід становлення партійної системи України за роки незалежності, головну роль у реалізації цих завдань мають відігравати самі політичні партії. Сучасні

процеси в суспільно-політичному житті України зумовлені реалізацією курсу на європейську інтеграцію та значною актуалізацією та підвищенням впливу громадянського суспільства на політичні процеси в державі.

5. Список літератури:

1. Дюверже М. Политические партии / Пер. с франц.—М.: Академический Проект, 2000.—538 с.
2. Rae D. The Political Consequences of Electoral Laws.—New Haven.: Yale University Press, 1971.—203p.
3. Sartory G. Parties and Party Systems: A Framework for Analysis.—Vol. 1. Cambridge.—1976.—482 p.
4. Blondel J. Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies.—Canadian Journal of Political Science.—1968.—Vol. 1.—№ 2.—p. 14–32.
5. Якименко Ю.Партійна система України: динаміка і чинники змін [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://old.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=1246.—Назва з екрану.—Дата доступу: 7.09.2017.
6. Партійна система України до і після Майдану: зміни, тенденції розвитку, суспільні запити (Аналітична доповідь Центру Разумкова)// Національна безпека і оборона. —2015. —№ 6–7. —С. 2–47.

References:

1. Diuverzhe M. (2000). Polytycheskye partyy. Moscow: Akademicheskyy Proekt, 538 p.
2. Rae D. (1971). The Political Consequences of Electoral Laws.—New Haven: Yale University Press, 203 p.
3. Sartory G. (1976). Parties and Party Systems: A Framework for Analysis. Vol. 1. Cambridge, 482 p.
4. Blondel J. (1968). «Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies. » Canadian Journal of Political Science, vol. 1. no. 2. pp. 14–32.
5. Yakymenko Y. (2015). Partiina systema Ukrainy: dynamika i chynnyky zmin [Elektronnyi resurs] // Rezhym dostupu: http://old.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=1246.—Nazva z ekranu.—Data dostupu: 7.09.2017.
6. «Partiina systema Ukrainy do i pislia Maidanu: zminy, tendentsii rozvytku, suspilni zapyty (Analitychna dopovid Tsentru Razumkova).» (2015). Natsionalna bezpeka i oborona, vol. 6–7, pp. 2–47.

UDC 329 (564.3) (043.3)

Nataliya Khoma

Doctor in Political sciences at department of Theory and History of Political Science, Ivan Franko National University of Lviv,
e-mail: khoma.nata@gmail.com

**EVOLUTION OF THE PARTY SYSTEM OF THE REPUBLIC OF CYPRUS: FROM BIRTH
TO STABILIZATION**

Abstract

The process of the formation of the party system of Cyprus was considered. The period from colonial to 1981 is covered. The factors that influenced the evolution of the parties of Cyprus, in particular the internal conflict, were underlined. Emphasizes the importance of the ethnic component of the population of Cyprus. The attention was paid to the role of the Orthodox Church in shaping the political system of Cyprus. The article analyzes the norms of the Constitution of the Republic of Cyprus (1960) concerning political parties, in which the focus was on the parliamentary aspect of party activity. The role of Archbishop Makarios III, the first president of Cyprus, for the further evolution of the party system in the 1960–70s was revealed. Presented chronology of the appearance of the main parties of Cyprus and their participation in elections and coalitions.

The article emphasizes that after the accession of Cyprus to the EU in 2004, the party system of the state is experiencing the trend of the newest European tendencies on the national party palette: the level of people's confidence in the parties is decreasing, the party identity is blurred, the voter turnout is gradually decreasing, new types of parties are emerging, Radicalization is notable and so on. The party system of Cyprus is special, even if only within the EU there is a pro-communist party (Progressive Party of the Labor People of Cyprus), represented in the European Parliament, among the leading political forces.

It was emphasized that the political parties of Cyprus until 1974 were purely electoral mechanisms. The new stage of development began with the stabilization of the post-colonial political system of Cyprus. At this time, the church lost its past influence, and the majoritarian electoral system alienated itself. This led to a new stage in the development of the party system in the late 1970s. It is noted that the determining factor was the transition to a proportional electoral system and the introduction of mandatory participation of voters in the vote. It was emphasized that these legislative innovations became important factors in the development of the modern party system of Cyprus. Since that time, the Cypriot parties have become more independent and united in the coalition.

Keywords: Republic of Cyprus; political party; party system.

УДК 329 (564.3) (043.3)

Хома Наталія Михайлівна

Доктор політичних наук, доцент кафедри теорії та історії політичної науки, Львівський національний університет ім. Івана Франка,
e-mail: khoma.nata@gmail.com

ЕВОЛЮЦІЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ РЕСПУБЛІКИ КІПР: ВІД ЗАРОДЖЕННЯ ДО СТАБІЛІЗАЦІЇ

Резюме.

Поставлено мету охарактеризувати процес становлення партійної системи Кіпру. Ціллю дослідження є охоплення аналізом партогенезу періоду від колоніальної залежності до 1981 р., коли відбулися істотні трансформації. Підкреслено чинники, які вплинули на еволюцію партій Кіпру, зокрема внутрішньодержавний конфлікт. Акцентовано на значенні чинника етнічного складу населення Кіпру. Звернено увагу на роль православної церкви у формуванні політичної та партійної системи Кіпру. Проаналізовано норми Конституції Республіки Кіпр (1960) щодо політичних партій. Розкрито роль архієпископа Макаріюса III, першого Президента Кіпру, для подальшої еволюції партійної системи у 1960–1970-х рр. Представлено хронологію появи основних партій Кіпру, їх участі у виборах і коаліціях. Зроблено висновки щодо ролі цього періоду партогенезу для становлення сучасної партійної системи Кіпру.

Ключові слова: Республіка Кіпр; політична партія; партійна система.

1. Вступ

Проблематика еволюції партійних систем є одним із важливих і дискусійних напрямків досліджень сучасної політичної науки. Партологічна тематика перебуває на порядку денному демократичних країн, які опинилися в умовах глобалізаційних та інших викликів. В умовах євроінтеграції модернізуються й національні партійні системи країн-учасниць ЄС. На них впливає, з одного боку, власне факт євроінтеграції, розширення Союзу, а з іншого — кризові явища в економіці, безпекові виклики, активізація міграційних потоків, виклики існуванню самого ЄС після Brexit і наростання євроскептицизму тощо.

Особливий інтерес для вивчення становить партійна система Республіки Кіпр — єдиного розділеного члена ЄС, який має затяжні проблеми внутрішнього розвитку (кіпрська проблема). Колоніальне (британське) минуле, внутрішній конфлікт та ін. чинники вплинули на еволюцію партій Кіпру. Партійна система цієї країни має чимало особливостей, вивчення яких становить науковий інтерес.

Якщо про кіпрську проблему є достатньо наукових розвідок, то партологічний сегмент досліджень розроблений недостатньо. Відзначимо ґрунтовні дослідження українських політологів К. Балабанова та Ю. Ясірової. Здебільшого ж цією тематикою займаються саме кіпрські дослідники (К. Агапіу-Джозефіде, Е. Іоанну, Н. Лоїзідес, Я. Кацуридес, Л. Маврос, Н. Тріміклініотіс, Г. Фаустман, Й. Хараламбос, Х. Хрістофору та ін.). Особливий інтерес у контексті вивчення теми нашого дослідження становить праця Х. Хрістофору «Партійні зміни і розвиток на Кіпрі 1995–2005» і його ж дослідження «Еволюція партійної політики греків-кіпріотів», у якому представлений історичний екскурс від появи перших партій до новітніх політичних акторів. Відзначимо наукове значення розвідки Я. Кацуридеса «Європеїзація та політичні партії в асоційованих країнах: політичні партії Кіпру», у якій на прикладі чотирьох основних партій Кіпру виділено моделі партійної поведінки.

2. Методи дослідження

Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові принципи об'єктивності, сутнісного аналізу та єдності логічного та історичного. Реалізація дослідницького завдання, визначеного у статті, потребувала використання комплексу теоретичних та емпіричних методів і підходів: проблемно-хронологічного, системного, структурно-функціонального, інституційного. Особливе значення під час висвітлення процесів, що відбувалися в партійній системі Республіки Кіпр у період євроінтеграції, мав проблемно-хронологічний підхід. Основною методологією, на основі якої здійснювався аналіз, визначено неoinституціоналізм.

3. Результати

Безумовно, Кіпр — особлива держава-учасник ЄС: невеликий розмір, країна-острівна та розділена, знаходиться на периферії ЄС. Членство в ЄС, з одного боку, слугувало каталізатором важливих реформ, а з іншого — зумовило складнощі (хоч водночас і перспективу нових можливостей) цій державі.

Після вступу у 2004 р. Кіпру до ЄС партійна система держави відчуває віяння новітніх загальноєвропейських тенденцій на національну партійну палітру: знижується рівень довіри громадян до партій, розмивається партійна ідентичність, поступово знижується явка виборців на голосування, виникають партії нових типів, помітною є радикалізація тощо. Партійна система Кіпру особлива вже хоча б тим, що у межах ЄС тільки тут серед провідних політичних сил є партія прокомуністичної спрямованості (Прогресивна партія трудового народу Кіпру), яка представлена у Європарламенті.

Для розуміння партійних процесів у Республіці Кіпр розглянемо особливості політичної системи, в рамках якої викристалізовувалася власне система партійна. Як відомо, історія Кіпру як незалежної держави веде початок від 1960 р., коли було проголошено президентську республіку. Але перші політичні партії утворені раніше: у 1926 р. створена Комуністична партія Кіпру (британські закони 1931 р. забороняли її діяльність). У роки Другої світової війни уможливилось легальне функціонування партій — уже в 1941 р. замість забороненої комуністичної, була утворена нова ліва партія- правонаступниця — Прогресивна партія трудового народу Кіпру (АКЕЛ). Партія не була схвалювана британською колоніальною владою та консервативно налаштованими прошарками грецько-кіпрського суспільства.

У період 1940-х – 1959 рр. уже відбулося виокремлення лівих і правих політичних сил, які стали центрами визвольної боротьби. У цей період надважливе значення мав чинник етнічного складу населення: близько 79 % кіпріотів були грецького походження, носіями грецької мови, культури, православної релігії, а турецьке населення складало 18,4%. Напруженість між ними почала виникати з кінця 1950-х рр., коли греки-кіпріоти та Греція прагнули до єнозісу (союзу), а турки-кіпріоти та Туреччина вимагали таксіму (поділу острова на зони грецької та турецької громад); це призвело до розколу суспільства [1, 75–76]. Праві сили вимагали єнозісу, а ліві намагалися уникати тих чинників, котрі провокували конфронтацію з турками-кіпріотами. Між правими і лівими силами не було співпраці навіть у такому спільному завданні, як боротьба проти колоніального статусу.

У 1940–1950-х рр. на Кіпрі також інституціоналізувався профспілковий рух, який впливав на політичну систему. З метою боротьби за національне визволення почали створюватися об'єднання етнічного характеру, наприклад, створена у 1955 р. Національна організація за визволення Кіпру (ЕОКА); за підтримки православної церкви ця структура вела озброєну боротьбу за єнозіс. Ю. Ясірова звертає увагу, що тоді «конкуренція і конфлікт між грецькою церквою та АКЕЛ стали дуже помітними. Адже компартія не підтримувала операції ЕОКА, віддаючи перевагу страйкам і демонстраціям» [2, 57]. Компромісним рішенням для Кіпру стало здобуття незалежності. Цюрихсько-лондонські домовленості (1959) були результатом згоди сторін щодо основоположних принципів державного устрою нової незалежної Республіки Кіпр. У 1959 р. ЕОКА була перетворена в новий рух — Єдиний демократичний фронт рекон-

струкції (ЕДМА) задля створення широкого фронту усіх консервативних сил супроти лівого руху [3, 86].

Конституцією 1960 р. була закладена інституційна основа Республіки Кіпр. Щодо політичних партій, то в Основному законі говориться про них лише як про парламентські групи; врегульовувалося їхнє представництво та процесуальні обов'язки. Так, п. 2 ст. 73 передбачає, що будь-яка політична партія, представлена в Палаті представників групою депутатів чисельністю не менше 20 % від загальної кількості депутатів, має право сформулювати політичну партійну групу, що користується правом визнання. Отже, конституція зосередилася на парламентському аспекті партійної діяльності. За такої моделі конституціоналізації політичних партій вони не обов'язково визнаються як інститути чи організації за суттю, але вони означені як функціональна необхідність парламенту.

Проголошення незалежності стало поштовхом для політичних партій Кіпру для переходу на новий еволюційний етап розвитку. Він пов'язаний із постаттю очільника автокефальної Кіпрської православної церкви, архієпископа Макаріоса III, який був обраним першим Президентом Кіпру. За два тижні до виборів (13.12.1959 р.) був створений Патріотичний фронт для проведення стрімкої кампанії кандидата Макаріоса на пост президента. Патріотичний фронт об'єднав консервативні сили. Але водночас й прокомуністична партія АКЕЛ не втратила впливу, підтримавши на пост глави держави іншого кандидата — І. Клірідіса від Демократичного союзу.

Архієпископ Макаріос III як глава держави характеризувався контролем за усіма аспектами політичного життя країни; традиційний інститут церкви за час його президенства посилював свою політичну роль. Водночас у кіпрському суспільстві формується система політичного патронажу впливових політиків — прихильність у питаннях розподілу державних робочих місць до певного соціального класу або етнічної групи. Поширився клієнтелізм як селективне сприятливе поводження держави з особами, як правило, в обмін на електоральну підтримку ними певного політика чи партії [4]. Ю. Ясірова з цього приводу звертає увагу, що у перші роки незалежності Кіпру найближчі соратники Макаріоса і колишні члени ЕОКА обійняли ключові позиції у державі, їхні родичі працевлаштувалися на державній службі. Це призвело до створення нових посад, які не завжди були необхідними; був закладений фундамент для політично мотивованого зростання державного сектора. За сімнадцять років президенства Макаріоса (1960–1977) кількість державних службовців зросла від 15 до 25 тисяч [5].

Важливими для становлення партійної системи Республіки Кіпр були перші парламентські вибори (проведені 31.07.1960 р.). Грецько-кіпрська громада обирала між партією АКЕЛ, Патріотичним фронтом, Всекіпрською асоціацією борців за єнозис і незалежними кандидатами; 35 місць у парламенті були розподілені між Патріотичним фронтом (30 місць) і АКЕЛ (5 місць).

У 1968–1969 рр. відбувся сплеск партійних ініціатив, які втілилися у появу нових політичних акторів: Національна демократична партія (очільник — Т. Евдокас), Єдина партія (Г. Клірідіс), Єдиний демократичний союз центру (В. Ліссарідіс), Прогресивний блок (О. Іоаннідіс), Прогресивна партія (Н. Сампсон). Усі неопартії, окрім Єдиного демократичного союзу центру (ЕДЕК), були правими силами з мінімальними ідеологічними відмінностями.

Формування кіпрської партійної системи, наступні парламентські вибори (1970 р.) у цілому підтверджували закон Дюверже щодо мажоритарної виборчої системи. Незадовго виборів Прогресивна партія приєдналася до Прогресивного блоку; мажоритарна система створювала передумови партіям для маніпуляцій, які здійснювалися через домовленості, компромісні рішення. Так, близькість між двома лівими партіями (АКЕЛ та ЕДЕК), зміцнення Національної демократичної партії послугували їхній головній меті — обмежити силу Єдиної партії Г. Клірідіса в парламенті через виборче законодавство. Тому АКЕЛ, яка теоретично мала шанси отримати більшість у всіх округах, представила лише дев'ять кандидатів, підтримавши кан-

дидатів від Єдиного демократичного союзу центру та Прогресивного блоку. У цілому вибори 1970 р. продемонстрували тенденцію до створення блоків і прагнення міжпартійного діалогу.

Новий сплеск еволюції партій припадає на другу половину 1970-х років. У 1976 р. С. Кіпріану засновано Демократичний блок (ДІПА), який згодом (1978) реформовано у Демократичну партію (ДІКО). Розпалися Єдина партія та Прогресивний блок. Більша частина правих партій ослабли і Г. Клірідіс ініціював створення у 1976 р. партійного новоутвору □ Демократичного збору, який і став центром сили правих. Перед парламентськими виборами 1976 р. сформувався два полюси сили: Народний фронт (АКЕЛ, ЕДЕК, Демократична партія) та Правий фронт (Національна демократична партія, Демократичний збір). За результатами виборів Народний фронт загалом переважав, а Правий фронт, отримавши 27 % голосів, не потрапив до парламенту. Це викликало дебати: діюча виборча система не тільки не забезпечувала представництво меншості, а і зумовила такий розподіл місць, який не відбивав реальну підтримку партій електоратом.

Отже, на цьому етапі спостерігаємо активну розбудову партійних структур Республіки Кіпр. Мажоритарна система зумовила те, що у перші роки незалежності партійна система грецько-кіпрської громади була представлена невеликою кількістю партій, які об'єднувалися в коаліції. Ліві сили зосереджували свій вплив через АКЕЛ. Правий фронт був представлений кількома розрізненими партіями і тільки в 1976 р. центром його сили став Демократичний збір.

Не можна оминати й те, що на цьому етапі розвитку партійної системи Кіпру відбувалася політизація етнічних відмінностей. Часте використання турецько-кіпрським керівництвом права вето призвело функціонування держави до глухого кута [6, 26]. Деталі місцевого самоврядування залишилися не вирішеними і у 1963 р. президент Макаріос запропонував переглянути конституцію. Запропоновані поправки були відхилені спершу Туреччиною, а згодом керівництвом турків-кіпріотів. Атмосфера на острові стала напруженою, незначні інциденти виливалися в конфлікти між громадами, підживлюючи втручання ззовні; криза ставала міжнародною [7, 26]. Ці події спричинили зміни в політичній системі Республіки Кіпр, суттю яких була відмова турецько-кіпрської громади від участі в державному механізмі. Як відомо, ця криза призвела до військових зіткнень, які призвели до примусового переселення турків-кіпріотів в анклав. У результаті першої політичної кризи незалежного Кіпру розпалася система двох громад, закладена Конституцією. Греки-кіпріоти управляли Республікою Кіпр, турки-кіпріоти — підконтрольними їм територіями. В умовах збільшення впливу Туреччини та Греції, загострення ситуації на острові зі середини 1960-х рр. уряд Макаріоса заявив про перехід від політики енозісу до незалежності [8]. Тоді ліві сили опинилися без будь-якої альтернативи: підтримувати Макаріоса проти крайніх правих сил, чи ні. АКЕЛ почала співпрацю з Макаріосом, а згодом запропонувала главі держави свою безумовну підтримку.

У результаті турецької інтервенції 1974 р. турки отримали повний контроль над північною острова (36,2% території): у 1983 р. проголошено Турецьку Республіку Північного Кіпру (визнана лише Туреччиною). На півдні греки-кіпріоти зберегли назву Республіка Кіпр, де архієпископ Макаріос докладав зусиль, до возз'єднання острову в рамках федеративної держави аж до своєї смерті в 1977 р. [9].

Загалом політичні партії Кіпру до 1974 р. були суто виборчими механізмами, в той час як їхні керівники висловлювали велику віру в главу держави. Новий етап розвитку розпочався тоді, коли постколоніальну політичну систему на Кіпрі було стабілізовано, розділ країни став негласно прийнятим як довгострокова перспектива, церква втратила минулий вплив, а мажоритарна система віджила себе. Тобто, визначальні чинники минулого зумовили зміни, які дали старт наприкінці 1970-х років новому етапу розвитку політичної системи, загалом, і партійної — зокрема. Серед цих змін: глава держави відтепер міг обратися лише з-поміж світських осіб; більшість кандидатів на цю посаду, як показала практика, були лідерами партій; роль церкви була докорінно переглянута. Новий архієпископ Хризостомос I утримувався від прямо-

го втручання в політику, залишивши за собою останнє слово у сфері освіти та кіпрської проблеми. Дослідниками висловлюється думка, що хоч держава більше не очолювалася духовенством, але і не стала насправді уповні світською [10].

Серед змін у партійній системі Кіпру відзначимо заснування у 1980 р. нових партій: Новий демократичний блок (очолений А. Міхаїлідісом), Союз Центру (Т. Пападопулос), Всекіпрський фронт боротьби (Х. Соф'янос). Зміни торкнулися у 1979–1981 рр. і виборчої системи—перехід до пропорційної виборчої системи без визначення прохідного бар'єру. Розподіл місць на першому етапі здійснювався відповідно до загальної кількості дійсних голосів у кожному виборчому окрузі. У другому розподілі голосів приймали участь: партії, які отримали принаймні одне місце в першому розподілі та мали загальну частку голосів від 8 %, або зі загальною часткою голосів від 10 %; коаліції двох партій із загальною часткою голосів від 20 %; коаліції трьох і більше партій із загальною часткою голосів від 25 % [11]. Важливим нововведенням стало те, що виборче право стало обов'язком. Як результат—висока явка у день голосування, наприклад, у виборах 1981 р. взяли участь 98,45 % електорату. Ці законодавчі нововведення стали важливими чинниками розвитку сучасної партійної системи Кіпру. Від цього часу кіпрські партії стали більш незалежними і для них не характерне об'єднання в коаліції. Від парламентських виборів-1981 р. починається відлік формування сучасної партійної системи Кіпру. Ті ж чотири партії, які пройшли до парламенту у 1981 р. (Прогресивна партія трудового народу Кіпру, Демократична партія, Демократичний збір, Єдиний демократичний союз центру) залишаються основними політичними силами і до сьогодні. Це слугує свідченням певної стабілізації партійної системи Республіки Кіпр.

У період, починаючи від парламентських виборів 1981 р., інститут політичних партій стає повноцінним центром політичного життя Кіпру. Це уможливилось завдяки переходу до пропорційної виборчої системи, яка уможливила представництво опозиційних партій в парламенті відповідно до їх електоральних результатів. На цей час припадає сплеск «партійного патріотизму» (за висловлюванням кіпрського дослідника К. Хадзікостаса), який передбачав націленість на мобілізацію прихильників, формування настроїв відданості виборців партії, з якої ідентифікували свої соціально-політичні очікування.

4. Висновки

Наш аналіз охопив лише невеликий хронологічний період, залишивши поза увагою чимало складних проблем партобудівництва Кіпру. Це зумовлює продовження дослідження під кутом зору вивчення процесу модернізації у 1990-х—на початку 2000-х рр. партійної системи Кіпру в контексті підготовки до вступу в ЄС, аналізу позиції кіпрських партій щодо членства країни в ЄС, особливостей функціонування політичних партій Кіпру за період членства у ЄС та ін.

Для української партійної системи Кіпр може слугувати прикладом розвитку партійної системи в умовах євроінтеграції, а також єдності партій щодо необхідності вирішення конфлікту та об'єднання країни, надання цьому питанню першочергового значення і постійних зусиль у переговорах із європейськими партнерами.

5. Список літератури:

1. Точки Н. Кипр / Н. Точки, Т. Ковзирдзе // *Европеизация и разрешение конфликтов: конкретные исследования европейской периферии* / под ред. Б. Коппитерса и М. Эмерсона; пер. с англ. — М.: Изд-во «Весь Мир», 2005. — 312 с.
2. Ясірова Ю. Ф. Партійна система Республіка Кіпр в умовах євроінтеграції: дис. ... канд. політ. н.: 23.00.02 / Юлія Федорівна Ясірова. — Маріуполь: Маріупольський державний університет, 2017. — 247 с.
3. Christoforou C. The evolution of Greek Cypriot party politics / C. Christoforou // *The Government and Politics of Cyprus* / Eds. by J. Ker-Lindsay, H. Faustman. — Oxford: Peter Lang, 2009. — Ch. 4. — 296 p.

4. Sotiropoulos D. Patronage in South European bureaucracies in the 1980s and the 1990s: The politicization of central public administrations in Greece, Italy, Portugal and Spain [Электронный ресурс] / D. Sotiropoulos // ECPR joint sessions «Political parties and patronage», (25–30 April 2006, Nicosia). — Режим доступа: <http://ecpr.eu/filestore/paperproposal/d4cddfc9-3ec5-41e3-8d64-edc2d4ffdf46.pdf>. — Назва з екрану. — Дата доступу: 16.05.2017.
5. Faustmann H. Rusfeti and political patronage in the Republic of Cyprus / H. Faustman // Cyprus review. — 2010. — № 22 (2). — P. 269–289.
6. Карагеорис Ж. Кипр. Есть такой остров... / Ж. Карагеорис. — Никосия: ENTIPIS, 2013. — 309 с.
7. Mallinson W. Cyprus: A Modern History / W. Mallinson. — London: I. B. Tauris, 2008. — 264 p.
8. Leigh J. A geopolitics of Cyprus [Электронный ресурс] / J. Leigh, P. Vukovic // Rubin Center. Research in International Affairs. — Режим доступа: <http://www.gloria-center.org/2011/12/a-geopolitics-of-cyprus/>. — Назва з екрану. — Дата доступу: 19.05.2017.
9. Trimikliniotis N. Socio-political Developments and Impacts. Cyprus Report [Электронный ресурс] / N. Trimikliniotis. — Режим доступа: <http://symfiliosi.org/wp-content/uploads/2013/04/WP5.Cyprus-Socio-political-Developments-and-Impacts-cyprus-report.pdf>. — Назва з екрану. — Дата доступу: 12.05.2017.
10. Botetzagias I. Clinging on? The Cypriot Greens / I. Botetzagias // Environmental Politics. — 2007. — Vol. 16 (1). — P. 124–129.
11. Lamprinakou C. Electoral System Change in Europe since 1945: Cyprus [Электронный ресурс] / C. Lamprinakou // ESCE. — Режим доступа: http://www.electoralsystemchanges.eu/Files/media/MEDIA_207/FILE/Cyprus_summary.pdf. — Назва з екрану. — Дата доступу: 17.04.2017.

References:

1. Tochchy, N. & Kovzyrydze, T. (2005). «Cyprus», in Koppers, B. & Emerson, M. (Eds.), *Europeanization and conflict resolution: specific studies of the European periphery*, Vesj Myr, Moskva, 312 p.
2. Yasirova, Yu. F. (2017), *Party system of Republic of Cyprus under the conditions of European integration*, PhD diss. (polit. sci.), Mariupol State University of Ministry of Education and Science of Ukraine, 247 p.
3. Christoforou, C. (2009). «The evolution of Greek Cypriot party politics», in Ker-Lindsay, J. & Faustman, H. (Eds.), *The Government and Politics of Cyprus*, Peter Lang, Oxford, 296 p.
4. Sotiropoulos, D. (2006), «Patronage in South European bureaucracies in the 1980s and the 1990s: The politicization of central public administrations in Greece, Italy, Portugal and Spain», available at: <http://ecpr.eu/filestore/paperproposal/d4cddfc9-3ec5-41e3-8d64-edc2d4ffdf46.pdf> (accessed 16 May 2017).
5. Faustmann, H. (2010). «Rusfeti and political patronage in the Republic of Cyprus», *Cyprus review*, no 22 (2), pp. 269–289.
6. Karaheorys, Zh. (2013). Cyprus. There is such an Island, ENTIPIS, Nicosia, 309 p.
7. Mallinson, W. (2008), *Cyprus: A Modern History*, I. B. Tauris, London, 264 p.
8. Leigh, J. & Vukovic, P. (2011), «A geopolitics of Cyprus», available at: <http://www.gloria-center.org/2011/12/a-geopolitics-of-cyprus/> (accessed 19 May 2017).
9. Trimikliniotis, N. (2013). Socio-political Developments and Impacts. Cyprus Report, available at: <http://symfiliosi.org/wp-content/uploads/2013/04/WP5.Cyprus-Socio-political-Developments-and-Impacts-cyprus-report.pdf> (accessed 12 May 2017).
10. Botetzagias, I. (2007). «Clinging on? The Cypriot Greens», *Environmental Politics*, vol. 16 (1), pp. 124–129.
11. Lamprinakou, C. (2010), «Electoral System Change in Europe since 1945: Cyprus», available at: http://www.electoralsystemchanges.eu/Files/media/MEDIA_207/FILE/Cyprus_summary.pdf (accessed 17 April 2017).

UDC 329.8:159.937.515.5

Mykola Primush

Doctor of Political Sciences, Professor, Vasyl Stus Donetsk National University (Vinnytsa, Ukraine),

e-mail: m. Prymush@donnu.edu.ua

SYMBOLIC AND PARTY IMAGE OF POLITICAL PARTIES

Abstract

The presented scientific research is devoted to the analysis of factors of influence of symbols of political party on her development and political rhetoric. The emphasis is placed on studying of symbols and the political choice of voters. It is proved that the party symbolics can act as the communication medium between parties and her voter. The scientific facts according to which the political symbolics and party colors bear in themselves sense of a party course of heads of political parties are offered and also display understanding of a role of party in political life of society. Factors of development of political symbolics in Ukraine are offered. Detailed studying of foreign experience has shown that the party symbolics has the logical and symbolical nature. The first shows her historical roots and serves as the political bridge between ideals and values of generations. The second aspect, symbolical — is continuation of the first, but bears in itself nonverbal sense. The essence consists that the political party, enduring certain stages of social and political development of the state, tries to display them in the political symbols, the name, flowers. It becomes not only for mass influence on the choice of electorate and also with the purpose to become main using the force political capable to be on one wave with the voter. Also, in a research it is shown that in the Ukrainian political practice this aspect is given a certain attention, but in general — party heads use opposite symbols and their values.

Keywords: political party, party symbolic, political policy of party, political system, functions of political parties.

УДК 329.8:159.937.515.5

Примуш Микола Васильович

Доктор політичних наук, професор, Донецький національний університет (м. Вінниця, Україна)

e-mail: m. Prymush@donnu.edu.ua

СИМВОЛІКА ТА ПАРТІЙНИЙ ІМІДЖ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ**Резюме**

Дослідження присвячено аналізу технологій побудови іміджу сучасних політичних партій, їх стратегії розвитку крізь призму вивчення сенсу їх символіки та кольорів. У дослідженні партійна символіка подається як важливий засіб комунікації між політичними партіями та її виборцями. Доведено, що політична символіка та партійні кольори несуть у собі сенс партійного курсу керівників політичних партій, а також відображають їх розуміння ролі партії в політичному житті.

Ключові слова: партійна партія, партійна символіка, політичний курс партії, політична система, функції політичних партій.

1. Вступ

Актуальність представленого дослідження полягає у тому, що науковий аналіз теорії політичних партій в Україні можна поділити на 4 провідні групи. Першу таку групу складають дослідження передусім теоретико-методологічного характеру, де мова йде про поняття, роль та функції політичних партій в умовах сучасної України. Друга група досліджень ставить своїм завданням адоптацію зарубіжних теоретичних напрацювань у практичну площину в умовах України. Третя група досліджень аналізує специфіку виборчого процесу та участь в ньому політичних партій. І нарешті, четверта група розглядає політичні партії у контексті їх взаємодії з інститутами політичної системи. Разом з тим, у країнах сталої демократії набирає популярності дослідження будівництва, управління та участі політичних партій у політичному житті з позицій соціоністичного підходу. Мова йде про те, що будь-яка політична партія має певну символіку, яка у свою чергу відображає її політичні, ціннісні та соціальні орієнтації у вигляді не тільки логотипів, кольорів, а також створює у психології виборця певну асоціацію та уявлення про певну політичну силу. Складність подібних досліджень криється у розмежуванні таких категорій як синестетика (вивчення впливу кольору на електоральний вибір), іміджологія (побудування певних управлінських стратегій з метою конструювання позитивного уявлення про предмет дослідження) та власно соціоніки (яка описує динаміку іміджів, символів, орієнтацій політичних партій у залежності від психоемоційного запиту суспільства). Наш підхід базується на з'ясуванні впливу стратегічної функції політичної партії у виробленні політичного курсу та його впливу політичну символіку. Проте, вказана позиція вимагає як теоретичних, так і практичних доказів. Саме вирішенню цього питання й присвячено наше дослідження.

Об'єктом дослідження є специфіка трансформаційного розвитку політичних партій України у контексті їх символічної природи, вітчизняної та зарубіжної політичної практики.

Предметом дослідження є символи політичної партії як складова її іміджу.

Мета дослідження полягає передусім в тому, щоб критично переосмислити й предметно переглянути існуючі концептуально-методологічні підходи до сутності принципу поділу влади й уточнити їх контексти з урахуванням специфіки України. Вказана вимагає від нас зосередити фокус дослідження на партійній фракції як функціонального елементу забезпечення процесу розробки й прийняття політичних рішень.

2. Методи дослідження

Методологічна база дослідження побудована на використанні системного підходу, де імідж політичної партії подається як система вербальних та невербальних ознак, що впливають на свідомість й поведінку виборців; структурно-функціонального підходу — де система політичного іміджу політичної партії є частиною управлінського менеджменту партії, що забезпечує вербально-комунікативний дискурс між виборцями та керівництвом. У свою чергу, допоміжним є використання синергетичної методології, оскільки сама по собі символічна ознака партії є елементом.

3. Результати

Наукова основа вивчення символів політичних партій виходить безпосередньо з їх місця та ролі та функцій у політичній системі або політичного досвіду через парламентську або політичну діяльність. Роль політичних партій у політичній системі будь-якої країни залишається значною й у де яких випадках вирішальною. Саме політичні партії забезпечують динаміку розвитку політичної системи, оскільки вони репрезентують інтереси громадян та виробляють стратегічний курс розвитку країни через виконання ними функцій формування законодавчої та виконавчої влади. Причому, саме реалізація законотворчої ініціативи забезпечує вплив та формування політичною партією (через фракцію певної партії у парламенті) офіційної внутрішньої, зовнішньої політики та курсу розвитку країни. Серед найважливіших якостей, якими можна охарактеризувати політичну партію є також виховання політичної еліти країни, яка безпосередньо займається реалізацією передусім курсу партії (наприклад, програма «Україна для людей» Партії регіонів та В. Януковича, план-стратегія «Український прорив» ВО «Батьківщини» та Ю. Тимошенко). Отже, саме діяльність політичної партії формує у виборців та громадян стереотипи сприйняття певної політичної сили «як ефектної», «не ефективної», «захисаючої інтереси громадян» тощо. Одним із засобів вираження діяльності політичної партії й одночасно інструмент репрезентації політики певної партії є її символіка. Як відмічає відомий вітчизняний дослідник А. Тимашевський, партійні символи є одночасно відображенням програмних засад партії та її політичного курсу щодо формування соціально-політичних процесів [1, с. 43–44]. Разом з цим варто зазначити, що на цьому суто політологічні дослідження впливу партійної символіки на вироблення стратегічного курсу політичних партій й закінчуються. Навіть не зважаючи на намагання вітчизняних науковців виробити універсальну методологію подібних досліджень, спостерігається комплекс невирішених питань, серед яких найбільш гострими є проблема дослідження вибору партійної символіки, яка б повністю відображала курс політичної партії та вплив партійної символіки на електоральні орієнтації своїх виборців. Іншими словами, досліджень, які б вивчали, наприклад співвідношення синіх кольорів Партії регіонів з нанесенням українського прапора та курсу політики партії на євроінтеграцію; або вибір синіх кольорів ВО «Свобода» на той ж самий курс євроінтеграції, виняток — «Опозиційний блок», де синій колір та схожий дизайн літер з Партією регіонів слугує прикладом продовження політики колишньої політичної сили. Але, на ідеологічній арені й у свідомості громадян вказані політичні партії не асоціюються з євроінтеграційним курсом, а виступають гострими супротивниками навіть не зважаючи на спільну мету — євроінтеграційний курс України. Таким чином, не зважаючи на вибір політичною партією одних й тих самих кольорів, сповіщення однакового політичного курсу розвитку країни — вони можуть виступати не союзниками, а гострими конкурентами й мати у свідомості громадян діаметрально протилежні кліше. Представлене, наприклад, й без того ускладнює вироблення універсальної класифікації політичних партій в Україні.

Вперше на вказану проблему звернув увагу фахівець з психології М. Люшер та політичної психології В. Неборякіна, які на дослідженні символів політичних партій Естонії довели вплив кольорів та символів у будь-якій сфері життя суспільства на нервову систему людини незалежності від статевого, расового, культурного, освітнього, соціального, політичного приладдя.

На думку вчених, поєднання кольору та певних символів має дві якісні характеристики, перша з яких доводить, що політична партія як й будь-який інший «товар» має власну обгортку, стиль, функціональне призначення; друга — політична партія через свої символи встановлює не скільки комунікацію, а скільки «штамп у психіці» людини з метою асоціації в її психіці певних образів, кліше, ярликів [2, с. 28]. Проте, на наш погляд, при дослідженні партійної символіки у контексті її впливу на політичний курс партії не варто проводити ототожнення з психологічними засобами впливу на масову свідомість людини. Через те, відомий російський вчений К. Гаджиев пояснював символічну природу політики як систему образів політичної реальності з виділенням двох полюсів (багатошаровість й багатозначність явищ), ми отримуємо парадоксальну ситуацію — політична символіка та політичний курс партії виступають не що іншим, як відображенням певної традиції, соціокультурних орієнтирів суспільства, й тільки потім оформлюються у «психологію кольору» [3, с. 521–522]. Тобто, політичні символи виступають своєрідним ланцюгом між історичним досвідом та сучасним світом й несуть у собі зразки історичної пам'яті, яка через повторення дій, гасел, символів, надписів викликає у виборця почуттєве, а не маніпуляційне уявлення про політичний курс або політичні події [3, с. 522]. Наприклад, на логотипі Республіканської партії США у центрі логотипу знаходиться слон, який ототожнюється з історичним минулим партії щодо захисту прав поневолених та вільних підприємців (слон символізує міць партійних лав). Така політика знаходить своє відображення й у курсі політичної партії, яка віддає перевагу збройним вирішенням політичних конфліктів, що є своєрідною демонстрацією воєнної міцності Сполучених Штатів Америки (війни у В'єтнамі й Іраку, вторгнення у Афганістан відбулися саме за правління республіканців); також, слон у логотипі республіканців має й інше значення — це захист трудового населення від інфляції та соціальних катаклізмів [4]. Партійний колір республіканців — червоний, доречі цей колір також використовують й комуністи в Україні та Росії (як символ Жовтневої Революції 1917 року), проте у версії Республіканської партії він означає рух вперед й збереження американських цінностей. У свою чергу, ідеологічні опоненти республіканців демократи у своїй символіці використовують віслюка як символ «попередження небезпеки» й соціально-політичного захисту звичайних робітничих. Неофіційний, але у той самий час загальноприйнятий колір партії — синій. Він символізує доброчесність і в той самий час слугує нагадуванням американцям про трагічні сторінки історії Громадянської війни між північчю та півднем у 1861–1865 роках (тобто, синій колір символізує «морально-духовну» травму суспільства); назване знаходить своє відображення й у політичному курсі цієї партії — впертість у позиціях, але впевненість у реалізації навіть не популярних політичних рішень [5, р. 229]. Таким чином, виборець у Сполучених Штатах Америки з логотипу та кольорів політичної партії може зробити висновок про її політичний курс на термін каденції у Конгресі. Дещо схожу гаму використовує Блок Петра Порошенка «Солідарність», неофіційний колір самої Солідарності — синя кольорова палітра, яка використовується переважно під час соціальних акцій, а офіційна символіка та дизайн політичної сили має біло-червоні кольори, які перекликаються з кольорами іншої політичної сили — Блоку Юлії Тимошенко. На наш погляд, запозичення цієї стратегії партійного розвитку слугує про те, що у свідомості електорату закріплюється кліше, що саме Солідарність є наступницею БЮТу, бо кольори та гасла схожі, також й дизайн — спільний. Робиться це партійними будівниками лише з однією метою — залучити до своїх лав електорат іншої політичної сили.

Проте, у такому уявленні про партійну символіку мову можна вести й про її маніпулятивний сенс, бо саме через символи у виборців формується образи та моделі поведінки. З цього приводу дослідник з політичних маніпуляцій Е. Доценко зазначає, що вибір кольору партійних прапорів та символів у політиці мають також й певну мету, і не завжди уособлюють в собі курс або ідеологію певної політичної сили [6, с. 122]. Наприклад, естонська Партія молодих реформістів у своїх кольорах використовує жовтий (лідерські амбіції, динамізм розвитку)

та синій (у контексті розміреності та історичної пам'яті естонських борців за незалежність країни) [7, с. 30–31]. Іншими словами, Партія молодих реформістів у своїх кольорах використовує вдалі моральні принципи та амбіції будь-якої партії, проте й той самий час, логотипом партії є білка (невпевненість у власних діях, страх перед відповідальністю за власні дії) [7, с. 30–31]. Назване знаходить й своє відображення і в риторичі цієї політичної партії, якої на думку естонських політологів якраз й бракує впевненості у реалізації власного політичного курсу (демократизм, реформування, реалізація європейських цінностей). Іншими словами, виборець цієї партії знаходиться в омані. З цього приводу, Е. Доценко також зазначає, що при розробці партійної символіки варто спочатку проаналізувати групу тих, на кого вона розрахована (передбачуваний електорат), а також провести необхідну корекцію символів, де варто також показати модель та курс партійної політики. У якості такого інструментарію дослідник пропонує при розробці символічного явлення світу враховувати:

- спонукачі мотиви певної форми діяльності (інтереси, ідеали, запити);
- засоби регулювання соціальної активності (сенсові, цільові, вірування, світогляд)—комунікаційні аспекти сприйняття символів (знання о стереотипах своїх виборців)—спосіб осмислення символів (звички, традиції)—психологічний стан («мода» на певний зразок поведінки) [6, с. 122–123].

На наш погляд, з наведеного виходить, що партійна символіка має не тільки свої функціональні ознаки, а також формує певний спосіб мислення, сприйняття дійсності, й виступає результатом соціального запиту населення на певну модель політичного курсу країни. З цього приводу варто навести думку провідного російського дослідника політичної символіки В. Попова та А. Цуладзе з приводу того, що будь-який політичний символ сам по собі вже виступає орієнтиром, програмним документом та засобом комунікації між всіма учасниками політичної дії; тобто, будь яка влада, чи політичний курс неможливі без символічного оформлення [9, с. 53]. Представлену логіку багато в чому доповнює вже згадуваний нами вітчизняний дослідник О. Тімошевський, який зазначає, що партійна символіка виконує також функцію політичної соціалізації суспільства, бо саме вона забезпечує процес інтеграції індивіда до певної моделі сприйняття політичної реальності з усіма її орієнтаціями та установками; також партійна символіка є своєрідним результатом впроваджених партією соціально-політичних змін, що у свою чергу відображає ціннісні і якісні аспекти політики [9, с. 306]. Стосовно аналізу символіки українських політичних партій, то попереднє дослідження символіки політичних партій, які за результатами Виборів-2012 року сформували Верховну Раду України 7-го скликання показало наступне. Партія регіонів у своїх символах використовує державну символіку України, у середину якої вписано контури мапи нашої держави. Все це виконано на прямокутнику блакитного кольору (символізує доброчесність й гармонійний розвиток України [10]). Партія «Український демократичний альянс за реформи» у свої символіці використовує ім'я свого лідера екс-боксера В. Кличка, при цьому офіційного тлумачення символіки у партійних документах не надається, що дає нам підстави стверджувати, що єдиним символом політичної партії залишаються перемоги на боксерському ринзі її лідера. Стосовно політичної партії «Батьківщина», вона також не подає офіційного тлумачення партійної символіки. Разом з тим, партія використовує білий та червоний кольори у логотипі зазначено елемент у вигляді серця (що може символізувати «любов до правди»). Також офіційного тлумачення власної символіки не подає й Комуністична партія України, втім, вона активно використовує червоний колір та логотип Комуністичної партії Радянського Союзу, що у свою чергу символізували революційні перетворення та захист прав робітників (серп та молот). І нарешті, Всеукраїнське об'єднання «Свобода» також не подає трактування власної символіки, втім політична партія активно використовує синій колір на прапорах та малий Герб України Тризуб у формі схрещених пальців людини. Отже, стосовно впливу партійної символіки на вираження політичного

курсу країни українськими політичними партіями потребує додаткового вивчення, й саме цьому аспекту буде присвячено наші наступні наукові розробки.

4. Висновки

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження ми дійшли наступних висновків. По-перше, символіка політичних партій у загальному сенсі являє собою межу між сподіваннями електорату на захист політичною силою їх інтересів та стратегічним курсом політики цієї сили. По-друге, вплив партійної символіки на психологію електорату залишається більш значимим, ніж гасло або програма цієї партії, бо як нами вже було доведено у дослідженні, використання однакових кольорів та схожих програмних документів не може говорити про ідеологічну схожість цих політичних сил. По-третє, політичні партії України при виробленні власної символіки намагаються зобразити загальнолюдські цінності, які до політичного життя майже завжди не мають жодного відношення.

5. Список літератури:

1. Тимошевский А. В. Политические партии — символ формирования политического сознания / А. В. Тимошевский // Науковий вісник. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. — Гуманітарні науки: історія, соціологія, політологія, психологія, мистецтвознавство. — 2002. — №4. — С. 41–46.
2. Неборякина В. Психологические аспекты политической символики // Менеджмент и кадры: психология управления, соционика и социология. — 2010. — №4. — С. 28–33.
3. Гаджиев К. С. Введение в политическую науку: учебн. для вузов / К. С. Гаджиев. — 2-е изд. — М.: Издательская корпорация «Логос», 1997. — 544 с.
4. Молчанов С. М. Политические партии США на современном этапе [електронний ресурс] // Режим доступу: http://samlib.ru/m/molchanow_s_m/uspolticalpartiesatpresent.shtml
5. Hale J. The Making of the New Democrats. New York City: Political Science Quarterly, 1995. — 242 p.
6. Доценко Е. Л. Психология манипуляции. Феномен, механизмы, защита. — М., ЧеРо, Издательство МГУ, 1997. — 344 с.
7. Неборякина В. Логотипы партий и ценностные установки политических движений // Менеджмент и кадры: психология управления, соционика и социология. — 2010. — №5. — С. 29–34.
8. Цуладзе А. Большая манипулятивная игра / А. Цуладзе // — М.: Алгоритм, 2000. — 336 с.
9. Тимошевский А. Особенности символики политических партий // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса ВНАН України. — 2013 / 1 (63) — С. 301–309.
10. Символика Партии регионов [електронний ресурс] // Режим доступу: <http://partyofregions.ua/about/symbolics>

References:

1. Tymoshevskiy A. V. Polytycheskiye partyy — symbol formirovaniya polytycheskoho soznaniya / A. V. Tymoshevskiy // Naukovyj visnyk. Vseukrains'ka asotsiatsiia molodykh naukovtsiv. — Humanitarni nauky: istoriia, sotsiologiia, politologiia, psykhologiia, mystetstvozn avstvo. — 2002. — №4. — S. 41–46.
2. Neboriakyna V. Psykholohycheskye aspekty polytycheskoj symvolyky // Menedzhment y kadry: psykholohyia upravleniia, sotsyonyka y sotsyolohyia. — 2010. — №4. — S. 28–33.
3. Hadzhyev K. S. Vvedeniye v polytycheskuiu nauku: uchebn. dlia vuzov / K. S. Hadzhyev. — 2-e yzd. — M.: Yzdatel'skaia korporatsiya «Lohos», 1997. — 544 s.

4. Molchanov S. M. Polytycheskiye partyy SShA na sovremennom etape [elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: http://samlib.ru/m/molchanow_s_m/uspoliticalpartiesatpresent.shtml
5. Hale J. The Making of the New Democrats. New York City: Political Science Quarterly, 1995. — 242 r.
6. Dotsenko E. L. Psykholohyia manypuliatsyy. Fenomen, mekhanyzmy, zaschyta. — M., CheRo, Yzdatel'stvo MHU, 1997. — 344 s.
7. Neboriakyna V. Lohotypy partyj y tsennostnye ustanovky polytycheskykh dvyzhenyj // Menedzhment y kadry: psykholohyia upravleniya, sotsyonyka y sotsyolohyia. — 2010. — №5. — S. 29–34.
8. Tsuladze A. Bol'shaia manypuliatyvnaia yhra / A. Tsuladze // — M.: Alhorytm, 2000. — 336 s.
9. Tymoshevskyj A. Osobennosti symvolyky polytycheskykh partyj // Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' im. I. F. Kurasa VNAN Ukrainy. — 2013 / 1 (63) — S. 301–309.
10. Symvolyka Partyy rehyonov [elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://partyofregions.ua/about/symbolics>

UDC 32.019.5

Dmytro Pavlov

PhD (Candidate of philosophy Sciences), Associate Professor, Head of the Department of Philosophy and Political Science, National Metallurgical Academy of Ukraine (Dnipro),
e-mail: dnepr_smru@ukr.net

POLITICAL PROPAGANDA AS A MEANS OF OBTAINING, RETENTION AND USE OF POWER

Abstract

The main *objective* of the study is to investigate the peculiarities of political propaganda as an instrument of struggle for power and its effective use. Methodological basis of research is the constructivist approach, which allowed to consider propaganda as tools of political reality construction that is imposed on and assimilated social actors as institutionalnaya objectified and public. The *main result* of the study is justification of the validity of the scientific thesis that political propaganda is a way to expansion of power. Obedience is a consequence of the propaganda that has gripped first groups, then masses and whole nations. Political propaganda makes people (in the face of its separate groups and representatives) to transfer its sovereign rights to exercise control of the nation-state. The actions of the authorities have meaning if they fall into the propaganda space. The propaganda space is instance of meanings, that promote certain interests and regulate behavioral responses of social subjects to various situations. Propaganda is a specific type of power. Propaganda power is the effectiveness and efficiency of the imposition of meanings to the public and groups which structure their political behavior. The mechanism of realization of political propaganda is to offer, strengthening and maintaining the meanings which allow any regime of power to operate effectively and successfully dominate. The important role of presupposition techniques of propaganda, which discreetly form the installation and determine the rating information that applies. The meanings, which propaganda disseminated, structured relationships that determine the dispositions, the capabilities, strategic vision, competencies and functions of political entities. Propaganda is an eternal engine of social and political change and the instance of the colonization of the future. No social and political technology does not work if does not refer to propaganda, distribution and attribution of meanings.

Keywords: propaganda; government; mechanism of influence; constructivism; political behavior.

УДК 32.019.5**Павлов Дмитро Миколайович**

Кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та політології,
Національна металургійна академія України (м. Дніпро)
e-mail: dnepr_smru@ukr.net

**ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА ЯК ЗАСІБ ЗДОБУТТЯ, УТРИМАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
ВЛАДИ****Резюме**

Мета статті — дослідити особливості політичної пропаганди як інструмента боротьби за владу та її ефективне використання. Методологічною основою дослідження є конструктивістський підхід, який дозволив розглянути пропаганду як систему інструментів з конструювання політичної реальності, яка нав'язується та засвоюється соціальними суб'єктами як інституціоналізована та суспільно об'єктивована. Головним результатом дослідження стало обґрунтування наукового положення, що політична пропаганда є способом розповсюдження влади. Підпорядкування — це наслідок пропаганди, яка оволодіває спочатку групами, потім масами та цілими народами. Політична пропаганда стосується примушення народу в особі його окремих груп та представників до передачі свого суверенного права на здійснення управління державою-нацією. Дії представників влади, мають значення, якщо вони потрапляють в пропагандистський простір. Пропагандистський простір — є інстанцією значень, що просувають певні інтереси та нормативно регулюють поведінкові реакції на різноманітні ситуації об'єктів впливу. Пропаганда є особливим видом влади. Пропагандистська влада — це результативність та ефективність нав'язування суспільству та його групам значень, які структурують їх політичну поведінку.

Ключові слова: пропаганда; влада; механізм впливу; конструктивізм; політична поведінка.

1. Вступ

Актуальність дослідження політичної пропаганди як фундаменту завоювання, утримання та реалізації влади обумовлена значною недооцінкою науковцями значущості пропагандистського початку в самій можливості влади. В силу того, що влада існує завдяки підпорядкуванню, а підпорядкування неможливо без інтерпретації влади як гідної підпорядкуванню завдяки засобам пропаганди, осмислення функціонування політичної пропаганди в її зв'язці з владою є надто важливою проблемою. Унікальна роль пропаганди в здобутті та утриманні влади та, разом з тим, її недостатня вивченість пояснюються її прихованим характером як умовою її результативного функціонування.

Осмислення пропаганди у владному дискурсі має давню історію. Наше дослідження ґрунтується на ідеях таких визнаних теоретиків пропаганди як Г. Ласвела [1], Ж. Елюль [2], Е. Герман, Н. Хомський [3], Дж. Спроул [14], В. О'Доннел, К. Джовет [5] та М. Кастельс [6].

Мета статті — дослідити особливості політичної пропаганди як інструмента боротьби за владу та її ефективне використання.

2. Методи дослідження

Методологічною основою дослідження був обраний конструктивістський підхід, який дозволив розглянути пропаганду як систему інструментів з конструювання політичної реальності, яка нав'язується та засвоюється соціальними суб'єктами як інституціоналізована та суспільно об'єктивована.

3. Результати

Політична пропаганда зокрема, та пропаганда в цілому, є, насамперед, способом розповсюдження влади. Влада не може існувати без пропаганди, оскільки остання виступає особливою субстанцією, через яку влада наділяє об'єкти підпорядкування здатністю знати, вірити, цінувати своє виключне право панування, тобто завдяки пропаганді влада стає владою. Без розповсюдження ідей та віри, знань про належний порядок, систему можливих покарань, а також реальних та потенційних ворогів, влада неможлива. Підпорядкування — це наслідок пропаганди, яка оволодіває спочатку групами, потім масами та цілими народами. При цьому не так важливо, за рахунок яких засобів пропаганда стане основою здійснення влади. Це можуть бути ідеї, ідеології, міфи, релігії, маніпуляції, страхи чи стратегічні комунікації. У будь-якому разі, коли йдеться про розповсюдження, розширення влади, насамперед, йдеться про здійснення пропаганди.

В залежності від того, який тип чи вид влади потребує розширення, такий вид пропаганди й здійснюється. Якщо це сімейна влада, то використовується сімейна пропаганда, яка говорить мовою сімейних цінностей, звертаючись до міфологем виховання, якщо це соціальна влада, то застосовується соціальна пропаганда, яка виходить із загального блага людини як соціальної істоти та суспільства, змушуючи до підпорядкування колективним правилам та символам, якщо політична влада, то здійснюється політична пропаганда, апелюючи насамперед до інтересів, зокрема, громадянина, певної групи, держави-нації, регіону.

У найбільш загальному вигляді політична пропаганда стосується примушення народу в особі його окремих груп та представників до передачі свого суверенного права на здійснення управління державою-нацією. При цьому політична пропаганда робить це так, що індивід впевнений, що робить це добровільно в умовах ситуації вибору.

Дійсно, одним із головних принципів здійснення політичної пропаганди виступає ситуація обов'язкового вибору. Вже в цьому виявляється невидима рука політичної пропаганди. Тому що навіть відмовляючись обирати, ми також робимо вибір, відмовляючись від свого суверенного права на управління державою в своїх інтересах, оскільки не протиставляємо іншого вибору, по суті, контрпропагандистського.

Дії представників влади, суб'єктів політики не мають ніякого значення в контексті здобуття, здійснення та утримання влади, якщо вони не потрапляють в пропагандистський простір, не впливають на поведінку підвладних. Пропагандистський простір — є інстанцією значень, що просувають певні інтереси та нормативно регулюють поведінкові реакції на різноманітні ситуації, особливо членджові, в об'єктів впливу.

Вчинки та соціальні дії, різноманітні за характером, інтенсивністю, але корисні в межах певної стратегії пропаганди за спрямованістю та наслідками, є справжнім результатом пропаганди. Відповідно до М. Вебера, соціальні дії завжди орієнтовані на іншого. Крім того, вони мають суспільне та іноді політичне значення. В силу цього не інформація та потоки комунікації, за якими просувається ця інформація, є пропагандою. Хоча відразу до слова «пропаганда» змусила державні агентства, що працюють за цим профілем, працювати під ефемерними назвами, що включали, зокрема, термін «інформація». Сутність політичної пропаганди складає процес розповсюдження значень, які дозволяють нав'язувати правлячому класу свою волю суспільству, щоб триматися при владі, розширяти можливості владних та політичних стратегій.

У цілому, можна стверджувати, що пропаганда — це особливий вид влади. Пропагандистська влада — це, по суті, результативність та ефективність нав'язування суспільству та його групам значень, які структурують їх політичну поведінку. Важливо відзначити, що розповсюджені пропагандою значення стають рушійною силою влади, коли перетворюються на мотив дії, змушують діяти певним чином тих, хто стає об'єктом пропаганди. Якщо значення залишаються на ціннісно-декларативному рівні, не потрапляючи до рівня вну-

трішньої мотивації дії, вони працюють як вербально-ритуальні детермінанти формальної поведінки в рамках політичних інститутів. Наприклад, претендент на міністерську посаду від правлячої партії вимушений формально демонструвати прихильність до системи цінностей цієї партії, хоча внутрішньо може не розділяти їх та будувати свою діяльність, виходячи з особистих мотивів (збагачення чи кар'єрного зростання).

Значення, розповсюджені пропагандою, структурують відносини, визначають диспозиції, рамки можливостей, стратегічні перспективи, компетенції та функції суб'єктів політики. Наприклад, формально державні інститути є незалежними, але політична практика, підтримана відповідною пропагандою, виходить із інших реалій. Тут важливо наголосити, що пропаганда має декілька рівнів дії. Офіційна пропаганда, що йде через державні ЗМІ, лише встановлює значення, які мають підтримуватися державними службовцями, прибічниками правлячих сил, анагажованими медійниками та експертами. Тут цільова аудиторія — найбільш лояльний до правлячих сил електорат. За змістом це пропаганда реформ чи будь-яких дій влади, що «обов'язково» мають привести до декларованого «світлого майбутнього». Звичайно, абсолютна більшість розуміє, що ця пропаганда — своєрідний ідеологічний фундамент, на якій спирається правлячий клас. Офіційний рівень пропаганди є необхідним, щоб сконструювати символічний фасад влади. Зрозуміло, що цінності, які декларуються на цьому рівні, лише красиве обрамління. На них зручно посилалися, коли не вистачає реальних прикладів результативності та ефективності влади. Але свою діяльність суб'єкти політики будують на інших цінностях, які, за термінологією М. Вебера, відносяться не стільки до етики переконання, скільки до етики відповідальності. Можна зазначити, що в демократично розвинутих державах публічне порушення офіційних цінностей неприпустиме та зазнає нещівного осуду з боку громадянського суспільства. В державах, в яких демократичне правління є лише сукупністю формалізованих процедур, призначення яких в основному полягає у прикритті авторитарної моделі управління, суб'єкти політики публічно можуть діяти, порушуючи офіційні цінності на догоду цінностям реальної політики. Це обумовлює існування іншого рівня пропаганди, на якому розповсюджуються значення, що обґрунтовують позиції різноманітних політичних суб'єктів, іноді з їх сумнівними цінностями з точки зору здорового суспільства. Цей рівень пропаганди умовно можна назвати ексклюзивним.

На ексклюзивному рівні пропаганда сприймається як унікальне знання для своїх, що об'єднуються певним спільним значенням — ідеєю, що веде до перемоги над ворогом. Перемога та ворог — це, по суті, магістральні значення для пропаганди. Ворогами можуть виступати як окремі політичні суб'єкти, політичні режими, так і явища, з якими треба боротися, наприклад, корупція. Значення перемоги та ворога конструюють політичну реальність. Вони визначають поразки, ворогів як їх джерела, та спасителя, який виступає інструментом перемог.

Важливий принцип пропаганди — це її непрямий, прихований характер. Пропаганда не діє, коли вона усвідомлюється як пропаганда. Ніхто не бажає бути тим, ким маніпулює пропаганда. Напроти, кожен бажає бути вільним, незалежним від нав'язаних іншими значень, а іноді — за власною волею розповсюджувати ті значення, які вважає правильними чи вигідними для себе, перетворюючись на лідера громадської думки. Проте, в цьому разі індивід стає транслятором певного роду пропаганди.

Прихований характер пропаганди виявляється як в певних пресупозиціях, на яких ґрунтуються її значення, так і в задоволенні, яке вселяє пропаганда в свої об'єкти. Можна стверджувати, що задоволення — це такий же носій пропаганди, як і комунікація. Причому задоволення, що несе пропаганда, не відкладається. Воно вже присутнє завдяки тому, що її об'єкт прийняв її значення, усвідомив та розширив свою ідентичність до пропонованих пропагандою готовностей певним чином сприймати реальність та діяти в ній. Ця розширена ідентичність — це гордість бути, наприклад, людиною певної національності, громадянства, політичної належності та боротися, а можливо й вбивати тих, хто виступає проти сумнівної в моральному та правовому відношенні політичної практики, але такої, що реалізується в інтересах та в ім'я людей цієї на-

ціональності, громадянства, політичної належності. Прикладом може слугувати російська пропаганда з її виправданням агресивної політики щодо України. Будь-яка вербальна чи практична відповідь на цю політичну практику розглядається як політика, що спрямована на боротьбу з певною національністю чи нацією, на обмеження її інтересів в світі, але аж ніяк як боротьба проти агресії чи порушення міжнародного правового порядку.

Задоволення в пропаганді виступає в різних формах, у тому числі й як вселяння оптимізму в майбутнє, позитивний образ якого пов'язується з правлінням певних політичних сил.

На шляху пропаганди стоїть свобода, усвідомлена як необхідність критичного осмислення будь-яких значень, що потрапляють до нашого сприйняття. Пропаганда — це певний випадковий, довільний конструкт значень, які пов'язані волею розробників стратегії впливу з метою завоювання чи утримання влади. Логіка об'єднання значень не так важлива, скільки ефект виклику певної колективної дії. Причому пропаганда — це не стільки ідей, повідомлення, маніпуляції, гра на емоціях, скільки конструювання ситуації, з якої немає виходу для об'єкту пропаганди крім того, що накреслений пропагандистом. Виключення альтернативи через її примарність. Справжня альтернатива виключається, пропонуються альтернативи, що мають нездійснений та сумнівний характер. Вони також мають розкручуватись пропагандою, щоб підкреслювати розумність та незамінність існуючої системи влади чи стратегії політичного розвитку.

Пропаганда — це ідеологічна машина, яка змушує людину діяти врозріз своїм інтересам та перебувати у полоні самообману. Саме самообману, тому що пропаганда не обманює, вона пропонує свій світ значень, що ґрунтується на припущеннях про наслідки політичних дій та версії майбутнього, що залежать від цих наслідків.

Для того, щоб відповісти на питання, чому пропаганда впливає на нас, необхідно зрозуміти, чому ми готові прийняти певні значення. Безумовно, пропаганда покликана виконати функцію своєрідного механізму адаптації. Особливо відчувається необхідність пропаганди, коли виникають якісь нові, незнайомі ситуації, які приводять до розгубленості та лякають. Пропаганда має сказати, що думати, що робити та на що сподіватися. Завжди виникає проблема паніки, тривоги, невпевненості, вибору. Лише завдяки пропаганді громадянин знову відчуває впевненість в своїх діях. Інакше кажучи, пропаганда — це своєрідний соціальний клей. Політична підтримка, як і протидія політично ворожим силам, лежить у сфері пропаганди.

Пропаганда — це вічний двигун соціальних та політичних змін та інстанція колонізації майбутнього. Жодна соціальна та політична технологія не спрацьовує, якщо не звертається до пропаганди, розповсюдження та приписування значень.

Комунікація — це важлива інстанція пропаганди. Через комунікацію пропаганда розповсюджує свої значення, конструює світ драматичного протистояння добра та зла, в якому сили спасіння борються за владу чи її утримання. Іноді, автори схильні плутати пропаганду та комунікацію, завдяки якій вона виявляє себе. Дійсно, розповсюдження значень неможливо без комунікації. Більш того, різноманітність форм, видів, змісту, характеру комунікації сприяє тому, що змінюються ефекти та результати пропаганди. Саме досліджуючи процес комунікації, можна встановити, хто, що та з якою метою розповсюджує. Тому свого часу Г. Ласвел переорієнтував свій дослідницький інтерес на комунікацію, а В. О'Доннел, К. Джовет віднесли пропаганду до комунікації [5]. Зі свого боку, зазначимо, що вивчати пропаганду в межах комунікації є досить продуктивною справою, але при цьому не завжди можна відповісти на питання, за рахунок чого пропаганда працює як ефективний засіб не просто розповсюдження значень, а їх впровадження в масову свідомість як рушійних мотивів діяльності.

Багато авторів схильні ототожнювати пропагандистський процес із процесом переконання або розповсюдження переконань. Але проблема в тому, що переконання (як і вірування) далеко не завжди визначають поведінку людини. Трапляється, що додержуючись певних переконань, люди та, навіть, цілі партії, в певній ситуації вибору діють всупереч власним ідейними чи світоглядним позиціям. Все це пояснюється політичною доцільністю. Насправді

ж будь-які політичні гравці, насамперед, керуються принципом виживання, який конкретизується в тактичних питаннях принципом доречності.

Пафос виживання наповнює дію пропаганди, яка в сфері політичних відносин пропонує не просто виживання, а владу над світом завдяки «правильним» вчинкам та «належній» поведінці об'єктів пропаганди. Майже в усіх країнах пропаганда пропонує своїм реципієнтам демократію. Як відомо, демократія — це влада народу. Реалізація гасла демократії передбачає, що кожний може та здатен управляти власним життям на свій розсуд.

Зрозуміло, що такі значення як демократія, а також соціальна та правова держава, на певних історичних етапах виступали в рамках пропаганди як міфи, що дозволяли мобілізувати колективну підтримку суспільства. Можна стверджувати, що для того, щоб добитися делегування влади на користь певних сил, пропаганда ставить маси в ситуацію вибору, коли при будь-якому розкладі влада буде делегована, але отримують її ті, хто зміг через пропагандистські механізми ототожнити себе з силами добра на противагу своїм конкурентам, яким завдяки пропаганді була успішно приписана роль зла.

Пропаганда структурує світ. І саме завдяки структуризації непомітно здійснює насилля над особистістю, яка розчиняється в різноманітні ідентичностей, що вимагають відповідних висловлювань, дій та компетенцій. Людина одночасно, наприклад, є громадянином певної держави, представником певної національності, релігійної групи, певної професії, соціальної групи, ідейно-політичної спільності та ін. Вона ототожнює себе з цими групами, існує в рамках цих груп, а відтак захищає інтереси цих груп. Саме завдяки ототожненню з цими групами людина приписує собі значення, доводить їх своїми словами та діями. Перераховані ідентичності та багато інших «уявляються» (термін Б. Андерсона) на основі відповідних уявлень про державу, національність, релігію, професію, певну соціальну групу, ідейно-політичну течію. Особистість, щоб бути соціальним суб'єктом, тобто здійснювати соціально значущі дії, має визнаватися іншими претендентами на певну ідентичність як легітимна в межах групи, що підтримує певну ідентичність. Вона має кожного разу доводити своє право бути носієм певної ідентичності. Та чи інша ідентичність, на яку претендує соціальний суб'єкт, має цінність для людини. Оскільки лише завдяки приписуванню себе певної ідентичності можна соціалізуватися, соціально взаємодіяти та вижити в суспільстві. Проте не стільки цінність виживання, скільки прагнення приписати собі та оточуючому світу значення, що дозволяють контролювати життєву ситуацію, реалізовувати свою владу над світом. Парадоксальним чином саме завдяки приписуванню собі значень людина та групи, що об'єднані певною ідентичністю, стають об'єктами, носіями та інструментами розповсюдження пропаганди. Люди схильні претендувати на престижну ідентичність або робити свою ідентичність престижною. Саме так працює відома виборча технологія — більшість прагне бути з переможцем. Тобто більшість хоче мати ідентичність політичних переможців.

Можна стверджувати, що пропаганда пропонує своїм об'єктам престижні ідентичності, які вимагають від цих об'єктів відповідних дій, наприклад, голосування за певні політичні сили, захист країни від агресора, відповідне ставлення до символіки, підтримка міфів, здійснення ритуалів, додержання кодів та кодексів. Навіть бажання приписуються пропагандою, наприклад, знищення ворога та укріплення влади групи, що підтримує носіїв певної ідентичності.

Аудиторію політичної пропаганди можна умовно поділити на дві частини. Перша — це активна меншість, що кожного разу своїми діями ставить під сумнів існування влади. Друга — це пасивна мовчазна більшість, що може бути великою силою, спрямованою проти існуючого режиму влади, якщо об'єднається з першою. Тому одним із завдань пропаганди є зберігати пасивність мовчазної більшості, іншими словами — не допускати політичної дестабілізації. Інструментами реалізації цього завдання, відповідно, є відволікання, розважання та заспокоєння разом з підтриманням оптимізму щодо позитивного майбутнього.

Сьогодні аудиторія політичної пропаганди має здебільшого мережний принцип організації. Мережі складаються з осередків. Люди більше взаємодіють всередині осередків, ніж поза ними. Лідер осередку має більшу інформацію, ніж інші його учасники. Відповідно, пропаганда діє спочатку на лідерів осередків, а потім вже через них на інших учасників осередків. Виходячи з цього, мейнстрімною технологією пропаганди є створення осередків, через які розповсюджуються значення.

Механізм реалізації політичної пропаганди полягає в пропонуванні, посиленні та підтримуванні значень, які дозволяють ефективно функціонувати та успішно панувати певному режиму влади. Велика роль належить пресупозиційним технікам пропаганди, які непомітно формують настанови та оцінки інформації, що розповсюджується.

Одним із каналів розповсюдження значень виступають експерти, які пояснюють суспільству, як треба тлумачити інформації та які наслідки будуть мати ті чи інші різноманітні опції реакцій в майбутньому на поточну інформацію. Можна стверджувати, що таким чином відбувається пропагандистське програмування суспільства. Громадяни не лише отримують матеріал для роздумів. Впроваджуються критерії оцінки інформації, тобто пропонуються принципи виробництва значень.

Важливу роль в політичній пропаганді грає виробництво престижності ідентичностей, що передбачують певний набір дій у тих чи інших обставинах. Наприклад, пропаганда у 2013–2014 рр. надавала можливість в Україні бути прибічником Революції гідності або з 2014 р. — бути борцем проти російської агресії на Донбасі. З пробуксовкою українських реформ та зниженням популярності чинного президента стає престижною ідентичність його критика та опонента.

4. Висновки

Отже, політична пропаганда зокрема, та пропаганда в цілому, є, насамперед, способом розповсюдження влади. Підпорядкування — це наслідок пропаганди, яка оволодіває спочатку групами, потім масами та цілими народами. Політична пропаганда стосується примушення народу в особі його окремих груп та представників до передачі свого суверенного права на здійснення управління державою-нацією. Одним із головних принципів здійснення політичної пропаганди виступає ситуація обов'язкового вибору, в чому виявляється невидима рука політичної пропаганди.

Дії представників влади, мають значення, якщо вони потрапляють в пропагандистський простір. Пропагандистський простір — є інстанцією значень, що просувають певні інтереси та нормативно регулюють поведінкові реакції на різноманітні ситуації об'єктів впливу.

Пропаганда є особливим видом влади. Пропагандистська влада — це результативність та ефективність нав'язування суспільству та його групам значень, які структурують їх політичну поведінку.

Механізм реалізації політичної пропаганди полягає в пропонуванні, посиленні та підтримуванні значень, які дозволяють ефективно функціонувати та успішно панувати певному режиму влади. Велика роль належить пресупозиційним технікам пропаганди, які непомітно формують настанови та оцінки інформації, що розповсюджується.

Значення, розповсюджені пропагандою, структурують відносини, визначають диспозиції, рамки можливостей, стратегічні перспективи, компетенції та функції суб'єктів політики.

Пропаганда — це не стільки ідеї, повідомлення, маніпуляції, гра на емоціях, скільки конструювання ситуації, з якої немає виходу для об'єкту пропаганди крім того, що накреслений пропагандистом. Виключення альтернативи через її примарність. Справжня альтернатива виключається, пропонуються альтернативи, що мають нездійснений та сумнівний характер.

Пропаганда — це вічний двигун соціальних та політичних змін та інстанція колонізації майбутнього. Жодна соціальна та політична технологія не спрацьовує, якщо не звертається до пропаганди, розповсюдження та приписування значень.

5. Referenses:

1. Lasswell, H.D. (1927), «The Theory of Political Propaganda», *American Political Science Review*, vol. 21, Issue 3, pp. 627–631.
2. Ellul, J. (1973), *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*, Vintage, New York, 320 p.
3. Herman, E.S. & Chomsky, N. (2002), *Manufacturing consent: the political economy of the mass media*, Pantheon Books, New York, 412 p.
4. Sproule, J.M. (1994), *Channels of propaganda*, Edinfo Press, Bloomington, 382 p.
5. O'Donnell, V. & Jowett, G.S. (1989), «Propaganda as a form of communication», in Ted J. Smith III. (Ed.) *Propaganda: a pluralistic perspective*, Praeger, New York, pp. 49–63.
6. Castells, M. (2009) *Communication power*, Oxford University Press, Oxford; New York, 571 p.

UDC 325.744

Volodymyr Grubov

Doctor of Political Sciences, Professor, Leading Researcher of the Research, Center for Humanitarian Problems of the Armed Forces of Ukraine, Kiev

e-mail: GrubovVM@gmail.com

Mykola Sanakuiev

PhD in philosophical science, senior lecture of the Department of advertising and public relations, Institute of journalism, Borys Grinchenko Kyiv University

e-mail: m.sanakuiev@kubg.edu.ua

INTERNATIONAL SPACE INFORMATION: CONFRONTATIONAL REALITY OR POSSIBILITY OF DIALOGUE?

Abstract

The article is an attempt to find the key problems of political and legal settlement of the international information space through a combination of methodology for its determination and the interests of the leading players interacting on the site of the UN.

Tectonics changes that brought the global politics of information considered in the contest birth of a new objective reality and causes that produce it—is the existence of «axial» principles of organization of information being human (D.Bell), the struggle between the «national and international society» and national conflicts security strategies of the leaders of world politics.

This policy is based within the familiar concept of «real politic» (G. Morgenthau), which is in first place in international relations was not the principle of law and the principle of power «struggle for power levers» that demonstrated the willingness of the strongest members of the world order to apply hybrid methods of struggle. It is emphasized that this trend raises a number of negative consequences both social and political, legal and humanitarian aspects in the life of individual societies, as entire countries.

It has been suggested that the level of severity of the political and legal conflicts in a more equitable manner in the functioning of the information-mesh postoru depend on how consistently the main players in world politics will follow conventions already achieved, and not worry about persecution own benefit and interest.

It is emphasized that the language of political practice, this means that democratic slogans proclaimed human rights objective information and privacy began to sink in organized public and private information violence, and it was just part of the language semantics television, texts newspapers and magazines, daily communication.

It is proved that a similar situation shows the existence of a conflict between the constant declarations of priority of rights and freedoms and the growth opportunities of interested residents to control the information space «information man». This conflict is present in the information policy of virtually all world leaders.

In the context of identified internal contradictions and the increasing severity of humanitarian problems analyzed complex problems of political and legal nature that need to be addressed to the international community both within the political and legal relations that exist in the UN system for information policy and within the established concept of «soft security» (soft power), which now attracted the leading countries of the world.

Keywords: information space, international information space, information security, cyberspace, strategy, national interests, conflict.

УДК 325.744

Грубов Володимир Михайлович

Доктор політичних наук, професор, провідний науковий співробітник, Науково-дослідний центр гуманітарних проблем Збройних Сил України

e-mail: GrubovVM@gmail.com

Санакуєв Микола Георгієвич

Кандидат політичних наук, старший викладач кафедри реклами і зв'язків з громадськістю, Київський університету ім. Бориса Грінченка

e-mail: m.sanakuiev@kubg.edu.ua

МІЖНАРОДНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР: КОНФРОНТАЦІЙНА РЕАЛЬНОСТІ ЧИ МОЖЛИВОСТІ ДІАЛОГУ?

Резюме

Метою статті є спроба знайти вузлові проблеми політико-правового врегулювання функціонування міжнародного інформаційного простору на основі поєднання методології його визначення й інтересів провідних гравців, які взаємодіють на площадці ООН.

Для досягнення мети були використані такі методи: діалектичний, системний, аксіологічний, компаративний.

Результати. На основі викладеного матеріалу висловлюється думка, що у сучасній політиці врегулювання міжнародного інформаційного простору досить чітко проглядається декілька ключових проблем. Першою проблемою є визначення поняття «інформаційного простору» та ключових питань його функціонування, що ми спостерігаємо на національному рівні. Другу проблему уособлюють головні тренди світового інформаційного простору. З одного боку, спостерігається зацікавленість країн-членів ООН щодо більш тісної співпраці у питаннях кореляції міжнародного і національного сегментів правової політики щодо врегулювання інформаційної діяльності між її суб'єктами, а з другого, — де-факто, простежується протистояння між країнами-лідерами світової інформаційної потуги та їх намірами нав'язати свою волю решті світової спільноти, яку утворюють країни аутсайдери, але вже на новому полі глобальної гри. Це чітко проявляється між такими інформаційними гігантами нового століття (у самому широкому значенні цього слова) якими є США, Китай і Російська Федерація. На додаток ситуацію невірності посилює фрагментарна і надто обережна лінія поведінки ООН і МСЄ відносно позиції цих країн. Ці та інші чинники створили ситуацію, коли незважаючи на цілу низку рішень у цьому важливому питанні, ООН так і не наблизилася до вироблення дієвого міжнародного документу, на який погодилися б всі її країни-учасниці.

Ключові слова: інформаційний простір, міжнародний інформаційний простір, інформаційна безпека, кіберпростір, стратегія, національні інтереси, конфлікт.

1. Introduction

The fact of our day is that the transformation of scientific — technical progress taking place on the basis of knowledge and innovation has become a « high level chimera» where the informative resource is unidimensional assessment of power of the country and its latent possibilities to change any negative circumstances in their favor. In international relations conservation of this reality into information technology benefits determines the growth of regressive processes which are largely dependent on the same reality. Today its logical foundations demonstrate two dominant global trends: 1) leverage forces that have information culture leaders demonstrate the weakness of those who are outside of mainstream and 2) with the development of ICT information legal personality is

lost as a basis for legal regulation of information space — a place of many providers of information communication. Such tendencies inherent both within individual countries and for the global network community as a whole. Internet capabilities and information technology has become a kind of negation of the existing order of things, and «all the successes of reason, according to F.Junger, became products of sphere of reason» [1, p. 163]. Recognition of this fact shows that the problems of legal culture of the information communication become transboundary and global. This gives some reason to believe that the great humanistic ideals represented by theorists of paradigm of the information society lose its integrity and humanistic unilinearity of dominant information culture. As the phenomenon of the human mind today inherent logical contradiction with deeper meanings and purposes. They personified in national mentality, national interest and information policy of the state as a resource of national affirmation.

2. Research methods

Analysis of the latest sources and publications shows that since the mid 90-ies these reasons identified problem field and agenda of major international policy areas where the issues of the global information society and security implications of traditional information-vulnerable culture [2]. Under the close supervision of politicians, spin doctors and various think tanks were such phenomena of the information society as «mosaic structure of culture» and «global metropolis» (H.Kahn, E.Wienner), «audio-visual communication», «mass culture» and the «end of political ideologies» (Z. Brzezinski, M. McLuhan), «global embrace» and «global village» (M. McLuhan, A.Toffler) «cyberspace» and «cybersecurity» (M.Benhemann, F. Machlup, Y. Hayashi), etc.. On the one hand as apologists and critics of technocracy waves they pointed to technological reasons of socio-economic, socio-political, spiritual and cultural changes that are expected in the future world civilization, on the other, revealing Unity — interposition character that these processes are in the international community, they pointed out that in managing global processes Information technologies become strategic importance [3]. Domestic scientists also touch the subject. O.Dzoban, V.Shtanko, L. Tikhonov et al. displayed the nature of these strategies and particular methods of their implementation at the present stage of international information space in the socio-cultural aspects, cybersecurity aspects — D.Dubov, M.Ozhevan V. Sadovnichiy, I.Lazarev, M.Beylin et al., international legal aspects — A.Chernova, A.Huz, V.Pylypchuk and others. However, despite the rather wide range of research in this topic, the problem of political and legal settlement of international information space in the international information policy retains its «areas of concern» and still not covered.

The purpose of the article is an attempt to find the key problems of political and legal settlement of the international information space through a combination of methodology for its determination and the interests of the leading players interacting on the site of the UN.

For this purpose, the following methods were used: dialectical, system, axiological, comparative.

3. Results and discussion

One of the first drew attention to the consequences of the global nature of information and information technology was D.Bell. Tectonics changes they have brought and can bring in future life, he connected with a new objective reality as a result of the materialization of certain reasons.

The first group of reasons D.Bell considered in the context of the «axial principles. » Considering society as the interaction of three areas: social (feasibility), political (political system of society) and culture, he pointed out that these systems are characterized by some peculiarities of control. These features are based on the «axial principles». So the economy is guided by efficiency, political system — the principle of equality, and culture — the self-identity principle. In capitalist society through very different life opportunities of the individual, says Bell, lack of unity between these spheres is the source of all disputes Western lifestyle [4].

The second group of reasons is determined by struggle between the «national community» and the «international community.» The problem here is in competition philosophical principles of international law subjects, e. g. individual states. In pursuit of their own interests they destroy the old political and legal norms of international order and promoting the idea of globalization provide updated international legal registration of international infrastructure. Through this process of the international community will not look like an organized international order but rather as amorphous space-time integrity, which caused global character of communication.

The third group of reasons rooted in competition in the media sector as the most profitable activity of private capital interests and interests of the state that the strategy of national self-assertion on the inside—and foreign levels perform regulatory, organizational and control function [5].

The fourth group of causes rooted in the national strategies of the leaders that since the 70s of the last century in international relations highlighted as a key factor information. With unlimited opportunities of information resource and vulnerability of the human mind by cascade of information flow, national governments, pursuing certain interests, began to implement targeted actions to create artificial consciousness for information consumers both inside and outside the national territory. Mainly these interests concentrated in the military, political and economic sphere and the success of their achievements associated with the chosen strategy.

The strategy is a systemic view of politics, administration and the war (which almost never ended, but only modified forms of reference: war (fighting) in economic and informational wars between countries). It must be said that in this sense, the strategy advocates as the art of resource allocation in order to gain advantages in the struggle and achieve specific policy objectives at the lowest cost. [6] That is the picture we see today in international relations when through the transformation of the force factors, the world is becoming more «heterogeneous.» However unlike in the 60–70-ies its «heterogeneity» as R.Aron wrote [7], determine not only the classic force factors that tend to the natural physical factors but the scope of reason that produces a «thinking tool that is used for human exposure» [8, p. 160].

In the world of human realities of the information age this recognition took place within already familiar to the general public the concept of «real politic» (G. Morgenthau), which is in first place in the international system recognizes no principle of law and the principle of power «struggle for power levers» which demonstrated the willingness of the strongest members of the world order to use hybrid methods of struggle. Unlike geopolitical reformatting the political map of Europe that occurred in the 90s of XXth century, «classic» power struggle waged between the leading actors of world politics, today it follows the logic of «soft power» on the basis of information and democratic tools. Word and mediated action considered an ideal key to the practical solution of any problem where there is a human mind. So the best form of influence is the one through which the partner or opponent transforms the secret meaning of his intentions on the opposite side as their own non-alternative and most efficient action in the situation emerging or developed for it. This way, the partner of dialogue unwittingly chooses the wrong course of action, which another mind imposed [9, p. 20–26]. The purpose of this struggle is the destruction of geographic hierarchies of social experience and cultural archetypes as a form of knowledge and replacing them with «new and more progressive» evaluation tools reality.

Another negative consequence caused by increasing global communication process is the erosion of nominal power holders in sovereign countries and gradually transfer real power to the centers of preparation of solutions that are abroad. According to the laws of the organization of the information environment the winner in the political and economic struggle is the one who is more capable of collecting, processing and disseminating information. This mechanism of communication gradually forms the system of superpower, based on the information superiority, and its inalienable characteristic is its concealment and influence on the audience [10, p. 621]. In terms of evaluating the effectiveness of foreign policy strategy this is considered the key actions and informational space in this task serves as single-option policy resource.

In the set of information relations «information space» is the basic concept of information law. However, despite its apparent clarity, there is hidden game of human rationality in combination of two words «space» and «information» from the very beginning. This makes it impossible to use traditional concepts of space of information relationship, need another look at this phenomenon. Here are some examples of definitions of information space. The version of the «eEurope», which was launched in March 2000 in the EU Information space is defined as: 1) Integral electronic information space that is created using electronic networks; 2) Areas in modern public life of the world in which information communications play a key role. (In this sense, the concept of information space close to the concept of information environment).

These definitions reflect the purely technical side of the concept of information space and subjugated above all, to the united Europe initiatives to achieve key objectives:

- bring digital technology and the Internet to every citizen, in every home, school, businesses and public institutions;
- overcome the digital «illiteracy» in Europe through culture of entrepreneurship, open to the use of new information technologies;
- ensure social loyalty information society.

Researcher A. Chernov gives the following definitions: 1) information space—a territory within which information flows occur; 2) information space—a resource that is used legal and non-legal entities for their own purposes; 3) information space—an environment in which there are information resources (here resource information means actual information); 4) information space—is the sphere of information relations emerging between different actors on the production, distribution and use of information. [11]

The first three definitions of the information space is capacious enough and those that primarily focus on technical and technological aspects of its operation.

If the information space is considered as a territory, its characteristic features are: the borders (national, regional, supranational, real, virtual, symbolic, rigid flexible, etc.); Length (interrupted, not interrupted, discrete, etc.).

If the information space means the resource, it is possible to isolate the following characteristics: information potential (low, high, uniform uneven); Information infrastructure (an organizational structure that provides the functioning of the information space; means that provide access to information).

The information space as an information dissemination environment, it is characterized by: the potential of such a resource as information (information services, various software products); Density, boundaries and length of space, where information resources are located.

Consequently, the proposed variants of definitions have many features of the information space, but these definitions lack the main thing—they lack the subjects of information relations, as carriers of a certain mentality and ideological culture. This indicates that the scope of these definitions can not be universal, it is limited mainly to the technical and technological spheres.

In the framework of the social system and international relations, where various institutes, structures, cultures and racial characters interact (G. Lebon), the definition that the information space—a sphere of information relations that arise between different actors in relation to the production, distribution and use of information is more acceptable due to the fact that it defines subjective—object and spatial boundaries of communication. This definition allows to identify:

1. Subjects of the information space according to any given criteria. In this case, it is important to determine the following characteristics: the behavior of subjects (their goals, motives, interests, belonging to different information groups, legal status); Interaction of subjects through information institutes; The hierarchy of relations between actors and the information space; Informational mobility of subjects.

2. The object of the information space—information. In this case, the analysis subject is: material media of information (their forms, types, etc.); resource potential (price, utility, relevance,

interchangeability with other resources); access of subjects to information; distribution of information between different actors.

3. Field of interaction of information subjects (its boundaries, length, density, national-cultural character, etc.).

4. Features of linguistic culture (linguosphere—linguistic concept of the world, the logosphere-concept, category, formation of the national linguistic network within the «multilingual society»).

5. Features of the psychological «map of the world» of ethnic groups (archetypal thinking, mentality).

Such an approach to the content of the notion of «information space» is recognition of the fact that there is a certain logic in the organization of the information space of an open society. Despite national peculiarities in world practice, there are three main components: 1) the identification and definition of the rights of various categories of users; 2) classification of categories of users according to the regime of preservation of state and commercial secrets; 3) determination of the boundary of the internal and external information circulation space of information [12].

Remaining a dynamic and universal system, the information space always acts as an all-inclusive towards its national and other diverse subjective practices and their variations. This allows it to acquire the characteristics of substantiality and: 1) act as a form of social consciousness, the main feature of which is infinity in time; 2) to be in a permanent state of incompleteness, because the subjects of communication constantly increase the volume of various information; 3) to be in a state of heterogeneity, because it has attraction attracting attention and barriers that displace the consumer's attention from this point of the information space; 4) to act as a product of public opinion and to form a public opinion; 5) demonstrate national-specific ways of constructing, processing and disseminating information [13, p. 152]; 6) rather remain semi open, than open, because its use as an «eternal» resource always dictates interest.

An excursion into understanding the essence of the informational space, which modern methodology gives, pushes to the thought: the level of acuteness of political-legal conflicts in its components will depend on how actively and consistently residents of this space will pursue their own benefits and interests. As the events of the last 15 years of the XXI century show, leading players in the world's information space are primarily concerned with the protection of the information space and information sovereignty. At the language of political practice, it began to mean that the proclaimed democratic slogans on human rights for unbiased and objective information and the inviolability of private life began to lapse in organized state and private informational violence. And it became part of the language, the semantics of television broadcasts, the texts of newspapers and magazines, daily communication. This situation reflects the existence of a conflict between the constant declaration of the priority of human rights and freedoms and the growing opportunities for interested residents of the information space to control the «information man». The freedom of information and the openness of the information space are in a deadlock of history, and the history once again «laughed» over this freedom. And paradoxically, this happened in the United States as an example of democracy, where President D.Trump publicly described the US media as «enemies of the American people» at a media briefing in February 2017. The list was headed by such well-known information corporations as CNN, NBC and CBC, which until recently considered world standards for the art of providing information.

Consequently, in the definitions of the information space and understanding of it either as a «resource» or as a «field» reflects a deeper in content perspective. Its shadow and variational manifestations are particularly contrastingly followed in the existing international discourse on this issue, whose purpose is to impose to the audience its existing or forming view on informational reality. It may be elections, war, politics, art, etc. The tactics of constructing discourse always follow the main rule: the dominant discourses, in order to survive, must impose the values that they proclaim through repetition, strengthening and materialization. First of all, the implementation of this rule contributes already articulated in the information space values (positions), which on the surface do not cause particular questions. From the point of view of the problems of functioning of the international in-

formation space such established discursive issues in the broadest sense are 1) information security of the state; 2) information security of the individual; 3) cybersecurity; and 4) strengthening trust and security in the use of ICTs. However, in the language of information policy and practice of almost all countries, these issues acquire a national-specific sound and are mainly understood in the categories of «confrontation», «struggle» and «defense» from external interferences and influences. Changing the context of new modalities affects the change in interstate informational and security discourse. Today the dominant issues are the theft prevention and protection of information, ensuring the integrity and functionality of the information infrastructure, database protection, the neutralization of destructive information, monitoring of the national information space and its legal protection. Such a reaction is evidence that, with the growth of the information power of world leaders, security issues become important in the plane both in the open and in the closed agenda. Accordingly, it pushes the institution of the state to strengthen its activities in this direction. According to the expert community, this line of behavior is dictated by a new information reality, which is defined by: the challenges and threats associated with the use of information resources (information and psychological operations, information aggression, cyberterrorism, cybercrime, advertising, computer games, etc.), the danger of manipulation the human consciousness and the growth of the scale of this phenomenon, the consequences of the use of information weapons that are equivalent to the consequences of the use of weapons of mass destruction, the legal vacuum at the national and international-legal levels in the legal regulation of actual issues of information security and the functioning of the information space [14, p. 236–237].

First of all, this is due to the information rivalry and the complexity of regulation of information relations both at the interstate and non-state level, which form various subjects of information relations. In the international information space, the main ones are information transnational corporations such as Microsoft, Google, Yahoo, Facebook, Youtube, Apple, etc., which, with the support of the state, pursues not only commercial but also far-sighted goals of the «great policy» of the state itself. In this symbiosis, the phenomenon of «functional thinking» by F. Junger is viewed. «There is a force in it that promotes the propagation and spread of automatism... There is an aggressive grip, the ruthlessness that few people fully realize. It is one of the coldest inventions of rational mind, which manages technical progress» [8, p. 133]. Such a view of F. Junger makes us look at the information technologies and the way of thinking that they form as an instrument that «transforms a person into a system of functions», a cog in a state machine that controls its own information space. As the information law practice shows, the closed agenda of the information security issue transforms this trend into the norm of life of information communities. An example of such a reality is the information security policy of the United States, the Russian Federation (RF) and China, which is conducted by these countries in the information space of national jurisdiction. Without going into detail, we note that for the state as an instrument of violence, which possesses information technologies, this space has long been «absolutely transparent». Accordingly, there is almost no place for «secrets» of an individual person in it [15; 16; 17; 18; 19; 20; 21].

In this context becomes clearer the entire complex of ethical and legal issues that need to be addressed to the international community within the framework of the political-legal relations existing in the UN system and within the newly-formulated concept of «soft security», which is popular today the United States. Due to the dominance in the field of information and communication technologies (ICTs), they seek to transform the world «for themselves» and, accordingly, impose the rules of the game on the world community, which will satisfy only one side. But despite the leading role of the United States in the US-Russian-China information and power relations triangle, they are unable to achieve this goal for a number of reasons. Their content defines the disagreement between the RF and China regarding US approaches, first of all, to resolve issues that are critical in terms of advancing national interests in the field of cybersecurity. In contrast to the United States, Russia and China regard cybersecurity not as a separate sphere but as a component of national information space. Hence, the main reasons that hamper US, Russian and Chinese cooperation in the security information sphere today are that: Due to the dominance in the field of information and communication technologies

(ICTs), they seek to transform the world «for themselves» and, accordingly, impose the rules of the game on the world community, which will satisfy only one side. But despite the leading role of the United States in the US-Russian-China information and power relations triangle, they are unable to achieve this goal for a number of reasons. Their content defines the disagreement between the RF and China regarding US approaches, first of all, to resolve issues that are critical in terms of advancing national interests in the field of cybersecurity. In contrast to the United States, Russia and China regard cybersecurity not as a separate sphere but as a component of national information space. Hence, the main reasons that hamper US, Russian and Chinese cooperation in the security information sphere today are that: —Russia and China do not recognize the Cybersecurity Strategy (2011), which the United States has proposed to the international community as the basic documentation on the basis of which it would be possible to sign an international agreement that would regulate the main provisions of the activities of residents of international information policy. —Russia and China are opposed to the US concept of «free flow of information», on the basis of which it is necessary to build a large Internet. In their view, such a principle denationalises the information space in favor of the United States and ICANN, which is under its control, which today is the only entity that controls its activities. Russia and China support the transfer of control function over the Internet to the United Nations (or ITU) [22, p. 190–191]. —The United States deliberately and consistently advances the view that the documents they are presenting on international sites, where issues of information security are discussed, are universal in nature and in accordance with the UN proclaimed principles of human rights and freedoms.

Proceeding from the context of the contradictions between the main players in the international information space, these problems can be considered in two ways: how to preserve the sovereignty of the state in the information space in the conditions of global technocracy and information openness, and how to build a fair world information society, which would take into account the interests of all countries?

Today in the system of international relations not only otransboundary threats, such as international crime, terrorism and terrorist activity in cyberspace cause concern, but also the possibility of the use by individual states of ICT for purposes incompatible with the goals of ensuring international stability and security. Equally dangerous is the resistance of individual countries (groups of countries) to internationally adopt an international legal instrument with statements of threats to international information security and their neutralization in the interests of the entire international community. It is appropriate to bring two points of view, which show the complexity of this issue on the UN site: one concerns the United States, and the other—Russia. For example, US Sen. M. Romney, articulating with cybersecurity issues, expressed his opinion on «the need to build such US armed forces, which no country in the world will be able to challenge». And the head of the Interdepartmental Commission on Information Security of Security Council of the Russian Federation, V. Sherstyuk, accused the United States in «the creation of special units, cyber command, intended to carry out a military confrontation in the global information infrastructure» [22, p. 176–177].

The internationalization of the security discourse of the information space, which began since the late 1990s within the First Committee of the General Assembly of the United Nations on disarmament and security issues, has made it possible to clarify the positions of the participating countries in the field of information and security and to narrow substantially the greater part of the above-mentioned issues. Today, it is determined by the following issues: the discrepancy between the new opportunities that the information revolution has for international cooperation, peace and security and the political goals pursued by individual countries; the need for coordinating the actions of the international community in combating new transboundary threats connected with the use of ICTs; prevention of the emergence of information wars between states and the deployment of information weapon systems; preparation of an international agreement on information security [23, p. 477–479]. Summarizing the content of the adopted documents that have been adopted within the UN for the last 15 years, it should be noted some key issues that have caused the most heated discussions and which still fail to reach common solutions.

The most controversial issue on the UN site remains the question of using ICT for military-political purposes and the creation of systems of information weapon. The key difference lies in the fact that the United States and its allies are of the opinion that only the issue of cybersecurity (techno-technological component of security, sometimes called an instrumental component) should be considered at the international level, leaving the issue of informational and psychological influences outside the discussion field. The position of China, the Russian Federation and the countries supporting them is based on the fact that behind the instrumental component there are always the hidden interests of the subjects of the information space that pursue economic, political, social and military goals. Hence, in contrast to the United States and its allies in the context of possible agreements, an acceptable option for them is the formulation of documents instead of cyber security categories in categories of information security (international information security). As the researcher of this question, D. Dubov states, «most UN documents operate with the concept of» international information security «(IIS), with the utmost caution filling it meaning. As a result, the concept that the UN uses, looks if not as a compromise between the two alternatives, then at least as such, which may lead to the aforementioned compromise» [22, p. 160].

At the United Nations in December 1998 by the UN General Assembly Resolution A / RES / 53/70 was reflected the problem of a new reality that the international community began to perceive as «soft security» that one country owned. The resolution noted that the dissemination and use of information technology and tools affected the interests of the entire international community. The resolution expressed concern that these technologies could potentially be used for purposes incompatible with the objectives of international stability and security [24]. Hence, the main modalities of the Resolution and all UN documents contained only the expectation that the member states will understand the growing problems. Subsequently, the raised issues were reflected in United Nations General Assembly Resolutions A / RES / 54/49 (1.12.1999) and A / RES / 55/28 (20.11.2000). But in their content they repeated the previous document and only contained an appeal to the world community to fulfill the agreements already reached.

The position of the United States in the issues of «inviolability» of its own cyber-field [25] and in the high interest of the fastest international legal settlement of this issue on its conditions reminds the position of «tired sprinter», who made a jerk and outstripped all participants, but began to feel tired and anxiety that rivals will outstrip him. The chances of US adversaries to shift America from leadership positions are based on the phenomenon of rapid internationalization of science and the availability of knowledge that is becoming the basis of new technologies. Freedom of movement of knowledge and IT specialists, what so dreamed the apologists of the free market, turned them into a challenge with many unknowns, where, besides money, there are ambitions, adventure, spiritual searches and much more that is not subject to rationalization.

But the most unpleasant fact for the US is the publication in March 2017 of a well-known WikiLeaks project of documents related to the activities of a group of hackers working under the «roof» of the CIA at the Center for Information Collection, based in Frankfurt am Main (Germany). Almost the US has been accused of leading a global cyberwar «against all» and even against its allies. In this situation, the United States proved to be a violator of the «ethics of global cyber security». As a party to the international cyberspace problem resolution process, the United States signed its signature under documents such as United Nations General Assembly Resolution A / RES / 55/63 (4.12.2000) «Fighting against the criminal use of information technology», A / RES / 56/19 (29.11.2001) «Achievements in the field of informatization and telecommunications in the context of international security», A / RES / 57/239 (December 20, 2002) «Creation of a global culture of cyber security», etc. The resolution part of these documents drew the attention of national governments to taking measures at the national level aimed at counteracting cybercrime; strengthening cooperation between law enforcement agencies; optimization of the system of protection of personal data, information systems of electronic data; raising public awareness about the new challenges of the information society; Bringing people to the global culture

of cyber security, whose components are awareness, responsibility, response, ethics, democracy, risk assessment, security management, reassessment (reassessment of security values).

Violating the content of the above-mentioned Resolutions, United States has practically demonstrated to the whole community that the US national interests are not in accordance with the UN resolutions, which America regards superficially, but with the information reality that has emerged today. On the one hand, America defines it, and secondly, it contains threats to its domination. In the words of former US president B.Obama, America will never share achievements in digital infrastructure, which is a «strategic national value,» and in cybersecurity terms it will be «protected by a national priority» [26].

The second major issue in the UN area remains the issue of extraterritorial management of the Internet. Today, the United States, as the founding country of this global project, practically owns all the rights to regulate it. Actual monitoring of the technical part of the network is provided by ICANN Corporation and the IANA (Internet Assigned Numbers Authority), which are closely linked to US government agencies. The fundamental moment of this issue is that ICANN retains control over DNS root domains (Domain Name System), through which the Internet is predominantly routed. The technical standards of the Internet are also established by two other companies located in the United States IETF (Internet Engineering Task Force) and IAB (Internet Architecture Board) [22, p. 168].

The United States explain its position on sole control over the Internet by the first amendment to the US Constitution, which equates freedom of information with the basic principle of democracy: without this freedom, no society can be regarded as «free». Therefore, there are no «reasonable» restrictions on freedom of information and expression, since it is unlikely that everyone would be able to agree on what mean «reasonable» restrictions. Even the discussion of this idea is a form of regulation of freedom. Therefore, the protection of the freedom of expression must be absolute and not restricted. From the position of the United States, this freedom can only be provided by US information policy, which tool is the Internet.

The European concept, supported by China and Russia, is based on Article 10 of the European Convention on Human Rights, which emphasizes the fact that there can be no freedom (and, therefore, the expression of opinions) without adequate responsibility. In this way, the convention justifies some of the actions of governments regarding the legislative regulation of this sphere of public relations.

At the UN, these two approaches to freedom of speech and opinion become a form of prolonged confrontation, which is interwoven with a variety of international decisions, recommendations and resolutions. Discussions around this issue that took place after the Tunis summit (2005), WWRIS—2006, Athens (Greece); 2007, Rio de Janeiro (Brazil); 2008, Hyderabad (India); 2009, Sharm el-Sheikh (Egypt), etc., showed that the issue of ensuring the vitality and security of the network's operation, the formation of a dialogue environment between the public bodies dealing with issues of international policy on the Internet, the strengthening of the cooperation of intergovernmental organizations, whose competence is the functioning of the Internet etc. The world community connects the UN and the ITU (International Telecommunication Union). The key role of the ITU member countries has been to strengthen confidence and security within the union and to develop concrete measures to curb cyber-threats and insecurity in the information society [27].

Such formulation of the issue means deprivation the US of leading role in the definition of the subject of information world flows and the gradual formation of a consensus-based form of government from a «single center», which can be either a specially formed body with the UN or ITU. The launch of the new global network management policy was the establishment of an Internet Governance Forum (IGF) in November 2006 (Athens). The reluctance of the United States to see the phenomenon of global democracy on the Internet was an open demonstration that the views of the United States contradicted the principles proclaimed at the World Summit on the Information Society and the United Nations Millennium Declaration (2000). This shows that the development of the political and legal foundations of international information security is too complicated and controversial issues of international politics. The world community faces the conservative Height politic, which is based on such

traditional categories as national interests and the struggle for power. This is also fully relevant to the information sphere. So today, compromises and goodwill of the governments of the UN member states are required to comply with documents already adopted and to facilitate the establishment of more open and honest cooperation for the good of all in the information sphere.

4. Conclusions

In the current policy of regulating the international information space, two trends are clearly visible.

On the one hand, there is an interest of the UN member states in closer cooperation, and on the other hand, there is de facto traced the confrontation and the attempts of leaders to impose their will and their vision on others. The unbalanced situation is aggravated by the fragmentary and overly cautious UN and ITU line of conduct.

Despite a range of decisions on this important issue, the UN is still far from developing an effective international instrument that would be of interest to all.

5. References:

1. Shkepu M.A. Arhitektonika obschestvennogo vremeni: monografiya. — K.: KNTEU, 2012. — 334 s.
2. Ataka na razum / Albert Gor; [per. s angl. A. Bogdanova i K. Minkovoy, pod red. Yu. Akimova]. — SPb.: Amfora. TID Amfora, 2008. — 478 s. — (Seriya «Lichnoe mnenie»).
3. Chugunov A.V. Teoreticheskie osnovaniya kontseptsii «Informatsionnogo obschestva». — SPbGU. SPb, 2000. — 52 s.
4. Bell D. Gryaduschee postindustrialnoe obschestvo. — Moskva: Akademiya, 1999.
5. Bell D. Sotsialnyie ramki informatsionnogo obschestva // Novaya tehnokraticeskaya volna na Zapade. — Moskva: Progress, 1986.
6. Sun-Tszi. Iskusstvo strategii. — M.: Aspekt-Presss, 2008. — 477 s.
7. Aron R. Mir i vlyna mlzh natsiyami. — K.: YunIvers, 2000. — 685 s.
8. Yunger F.G. Sovershenstvo tehniki. — SPb.: VLADIMIR DALB, 2002. — 553 s.
9. Gart L. Strategiya. — M., 1956. — 456 s.
10. Globalizatsiya i bezpeka rozvitku: Monografiya / Bilorus O. G., Luk'yanenko D. G. ta In.; kerIvnik avt. kolektivu i nauk. redak. O. G. Bilorus. — K.: KNEU, 2001. — 733 s.
11. Chernov A. Stanovlenie globalnogo informatsionnogo obschestva: problemy i perspektivy // <http://www.isn.ru/public/Book.zip>.
12. Guz A.M. Istoriya zahistu InformatsIYi v Ukraini ta provIdnih kraYinah svItu. K.: KNT, 2007. — 260 s.
13. Dzoban O.P. InformatsIyna bezpeka u problemnomu poli sotsIokulturnoYi realnostI: Monografiya. — H. Maydan, 2010. — 260 s.
14. Pilipchuk V.G., Dzoban O.P. InformatsIyne suspIststvo: filsofsko-pravoviy vimIr: monografiya. Uzhgorod: TOV «IVA», 2014. — 282 s.
15. Beylin M.V. Novyye tehnologicheskie ugrozyi informatsionnoy bezopasnosti lichnosti // Chas viboru: vikliki InformatsIynoYi epohi: kolektivna monografiya/za zag. red. O.A. IvakIna, D.V. Yakovleva. — Odesa: VidavnichIy dIm «Gelvetika», 2016. — 472 s.
16. Furashev V. Proekt Wikileaks ta yogo sutnIst // Komuflayazh # 2. — 2011.
17. Elektronnyiy kontslager: po etapu idet «Eshelon» // «Russkiy vestnik». — 2003. — #
14. — [Elektronnyiy resurs]. — Rezhim dostupa: <http://www.h-libri.ru/elib/smi01405/00000001.html>.
18. Suleymanov S. Sledim stozhe chem za russkimi/ S. Suleymanov [Elektronnyiy resurs]. — Rezhim dostupa: <https://lenta.ru/articles/2013/06/01/bigbro/>.

19. Pozhidaev E. Instrumentariy totalnoy slezhki i sovremennaya sistema kibershponazha/ E. Pozhidaev [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupa: [https:// regnum. ru/ news/1683920 html](https://regnum.ru/news/1683920.html).
20. Leonov S. Eto holodnaya voyna? Rossiyskim chinovnikam zapretili polzovatsya servisami Google / S. Leonov [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupa: [https:// ura. ru/ news/105185439](https://ura.ru/news/105185439).
21. Ivey Van. Kitayskaya model razrushaet gegemoniyu «obshechelovecheskih tsennostey» [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupa: [http://inosmi. ru/ world/20130114/204595110.html](http://inosmi.ru/world/20130114/204595110.html).
22. Dubov D.V. Kiberprostir yak noviy vimir geopolitichnogo supernitstva: monografiya/D.V. Dubov. — K.: NISD, 2014. — 328 s.
23. Sovremennaya mirovaya politika: Prikladnoy analiz / Otv. Red. A.D. Bogaturov. — M.: Aspekt-Presss, 2009.- 588 s.
24. Globalizatsiya i bezpeka rozvitku: Monografiya / Bilorus O. G., Lukyanenko D. G. ta in.; kerivnik avt. kolektivu i nauk. redak. O. G. Bilorus. — K.: KNEU, 2001. — 733 s.
25. Dostizheniya v sfere informatizatsii i telekommunikatsii v kontekste mezhdunarodnoy bezopasnosti: doklad Generalnogo Sekretarya OON [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupa: [http:// www. un. org. /ru/ documents/ods. asp?m =A/RES /53/70](http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/RES/53/70)
26. Cyber Storm Securing Cyber Space Rezhim dostupa: [http:// www. dhs. gov / cyber-storm-securing-cyber-space](http://www.dhs.gov/cyber-storm-securing-cyber-space).
27. Remarks by the President on securing our nations cyber infrastructure Rezhim dostupa: [http:// www. white house. gov/the_press_office/Remarks-by-the-President-on-Securing-Our-Nations Cyber-Infrastructure](http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-the-President-on-Securing-Our-Nations-Cyber-Infrastructure).

Література:

1. Шкепу М. А. Архитектоника общественного времени: монография. — К.: КНТЕУ, 2012. — 334 с.
2. Атака на разум / Альберт Гор; [пер. с англ. А. Богданова и К. Минковой, под ред. Ю. Акимова]. — СПб.: Амфора. ТИД Амфора, 2008. — 478 с. — (Серия «Личное мнение»).
3. Чугунов А. В. Теоретические основания концепции «Информационного общества». — СПбГУ. СПб, 2000. — 52 с.
4. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. — Москва: Академия, 1999.
5. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе. — Москва: Прогресс, 1986.
6. Сун-Цзы. Искусство стратегии. — М.: Аспект-Прессс, 2008. — 477 с.
7. Арон Р. Мир і війна між націями. — К.: Юніверс, 2000. — 685 с.
8. Юнгер Ф. Г. Совершенство техники. — СПб.: ВЛАДИМИР ДАЛЬ, 2002.- 553 с.
9. Гарт Л. Стратегия. — М., 1956. — 456 с.
10. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г. та ін.; керівник авт. колективу і наук. редак. О. Г. Білорус. — К.: КНЕУ, 2001. — 733 с.
11. Чернов А. Становление глобального информационного общества: проблемы и перспективы//[http://www. isn. ru/public/Book. zip](http://www.isn.ru/public/Book.zip).
12. Гуз А. М. Історія захисту інформації в Україні та провідних країнах світу. К.: КНТ, 2007. — 260 с.
13. Дзьобань О. П. Інформаційна безпека у проблемному полі соціокультурної реальності: Монографія. — Х. Майдан, 2010. — 260 с.
14. Пилипчук В. Г., Дзьобань О. П. Інформаційне суспільство: філософсько-правовий вимір: монографія. Ужгород: ТОВ «ІВА», 2014, — 282 с.

15. Бейлин М. В. Новые технологические угрозы информационной безопасности личности // Час вибору: виклики інформаційної епохи: колективна монографія/за заг. ред. О. А. Івакіна, Д. В. Яковлева. — Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2016. — 472 с.
16. Фурашев В. Проект Wikileaks та його сутність // Комуфляж № 2. — 2011.
17. Электронный концлагерь: по этапу идет «Ешелон» // «Русский вестник». — 2003. — № 14. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.x-libri.ru/elib/smi01405/00000001.html>.
18. Сулейманов С. Следим строже чем за русскими / С. Сулейманов [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://lenta.ru/articles/2013/06/01/bigbro/>.
19. Пожидаев Е. Инструментарий тотальной слежки и современная система кибершпионажа / Е. Пожидаев [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://regnum.ru/news/1683920.html>.
20. Леонов С. Это холодная война? Российским чиновникам запретили пользоваться сервисами Google / С. Леонов [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://ura.ru/news/105185439>.
21. Ивей Ван. Китайская модель разрушает гегемонию «общечеловеческих ценностей» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://inosmi.ru/world/20130114/204595110.html>.
22. Дубов Д. В. Кіберпростір як новий вимір геополітичного суперництва: монографія / Д. В. Дубов. — К.: НІСД, 2014. — 328 с.
23. Современная мировая политика: Прикладной анализ / Отв. Ред. А. Д. Богатуров. — М.: Аспект-Пресс, 2009. — 588 с.
24. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г. та ін.; керівник авт. колективу і наук. редак. О. Г. Білорус. — К.: КНЕУ, 2001. — 733 с.
25. Достижения в сфере информатизации и телекоммуникации в контексте международной безопасности: доклад Генерального Секретаря ООН [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/RES/53/70>
26. Cyber Storm Securing Cyber Space Режим доступа: <http://www.dhs.gov/cyber-storm-securing-cyber-space>.
27. Remarks by the President on securing our nations cyber infrastructure Режим доступа: http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-the-President-on-Securing-Our-Nations-Cyber-Infrastructure.

UDC 316.774:004.738.5:327

Oleksandr Vysotskyi

Доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

e-mail: vysalek@gmail.com

ELECTRONIC DIPLOMACY AS A TOOL OF PROPAGANDA

Abstract

The main of the study is to reveal the essence and instrumental potential of e-diplomacy in **objective** the international arena, particularly in the area of effective implementation impact on foreign audiences. Methodological basis of research is the instrumental approach, which allowed to consider e-diplomacy as a system of effective means of influence on world public opinion. The study of the problem of e-diplomacy has led to fruitful results. It is proved that e-diplomacy is a powerful instrument for regulating international relations thanks to the technological potential of «soft power», primarily due to its ability to attract attention, seduce and maintain a positive attitude in the most convenient way and familiar environment of social networks. Factors in popularity of the use of e-diplomacy are: 1) publicity; 2) communication; 3) the availability of technical facilities that contribute to public contact with the unlimited circle of consumers; 4) quick and easy content creation; 5) instant and simultaneous editing of messages; 6) collaboration over any text or the project; 7) constant communication diplomats and senior government officials with a mass audience; 8) storage of large amounts of information directly in the network; 9) ease of transfer of audiovisual data; 10) the possibility of disclosure of any information in the network. The efficiency and effectiveness of e-diplomacy depend on balance, creativity and effectiveness of the means used to accomplish their objectives. Much of the effectiveness of e-diplomacy tools is their appeal as the basis of «soft power», which is their effectiveness. Propaganda strategies play a major role in the implementation of the tasks of e-diplomacy. Propaganda strategy of e-diplomacy is a mechanism for reasoned justification of foreign policy and activities of the state through the use of the communicative possibilities of online tools like websites and social networks, among which of particular importance are Facebook and Twitter, because they reach the audience all over the world. The propaganda strategies within the framework of e-diplomacy one can divide into the information, estimative and explanative ones.

Keywords: Electronic diplomacy; propaganda; soft power; communication; international relations

УДК 316.774:004.738.5:327

Висоцький Олександр Юрійович

Доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

e-mail: vysalek@gmail.com

ЕЛЕКТРОННА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОПАГАНДИ

Резюме

Мета статті—виявити сутність та інструментальний потенціал електронної дипломатії на міжнародній арені, зокрема, в сфері ефективного здійснення впливу на зарубіжну громадськість. **Методологічною основою дослідження є інструментальний підхід, який дозволив розглянути електронну дипломатію як систему ефективних засобів впливу на світову громадську думку. Доведено, що електронна дипломатія—це могутній інструмент регулювання міжнародних відносин завдяки технологічному потенціалу «м'якої влади», насамперед, завдяки її можливостям притягати увагу, спокушати та підтримувати позитивні відносини у найбільш зручний спосіб та звичному середовищі соціальних мереж. Велику роль у реалізації завдань електронної дипломатії відіграють пропагандистські стратегії. Пропагандистська стратегія електронної дипломатії є механізмом аргументованого обґрунтування зовнішньої політики та діяльності держави через використання комунікативних можливостей таких інтернет-інструментів як веб-сайти та соціальні мережі, серед яких особливого значення мають Facebook та Twitter, оскільки охоплюють аудиторію всього світу.**

Ключові слова: електронна дипломатія; пропаганда; м'яка сила; комунікація; міжнародні відносини

1. Вступ

З появою Інтернету та усвідомленням його інструментальних можливостей для розвитку пропагандистської діяльності на міжнародній арені, особливо для подальшого розвитку публічної дипломатії, електронна дипломатія поступово стає одним із важливіших засобів впливу на світову громадську думку. Фактично, у випадку електронної дипломатії, можна стверджувати про нове дихання та якісно новий рівень функціонування публічної дипломатії, яка уособлює реалізацію принципу «м'якої сили». Разом з тим, електронна дипломатія є одночасно результатом розвитку технологій комунікації. Електронна дипломатія є ознакою глобалізації, що спричиняє зміни й в галузі міжнародної пропаганди.

Актуальність осмислення електронної дипломатії, перш за все, обумовлена новими вимогами, які висуваються перед зовнішньополітичними інститутами держав та PR-структурами міжнародних організацій у сучасну добу, коли ефективна комунікація на світовій арені визначає успіхи в розширенні можливостей реалізації інтересів міжнародних суб'єктів, та, кінець кінцем, детермінує встановлення регіонального та глобального панування. Найбільше значення у дослідженні електронної дипломатії має виявлення її технологічного потенціалу, що може бути конвертований у конкретні досягнення у сфері конкуренції за вплив на міжнародну громадську думку.

Наше дослідження спирається на ідеї та концепції, що були сформульовані та обґрунтовані такими авторами як Дж. Най [1], Дж. Мелісен [2], Р. Соломон [3], Ф. Хансон [4], М. Холмс [5], Дж. Сінгх [6].

Мета статті—виявити сутність та інструментальний потенціал електронної дипломатії на міжнародній арені, зокрема, в сфері ефективного здійснення впливу на зарубіжну громадськість.

2. Методи дослідження

Методологічною основою дослідження став інструментальний підхід, який дозволив розглянути електронну дипломатію як систему ефективних засобів впливу на світову громадську думку.

3. Результати

Так склалося, що для позначення явища, для якого використовується нами термін електронна дипломатія, існує ще декілька термінологічних синонімів. Це кібердипломатія (cyber diplomacy), нетдипломатія (net diplomacy), віртуальна (virtual diplomacy) та цифрова дипломатія (digital diplomacy). Термін кібердипломатія сягає корінням давньогрецького кібер (κυβερ), що означало управління. Префікс «кібер» дійшов до нас завдяки фундатору кібернетики Норберту Вінеру та став особливо популярним з появою Інтернету. Він активно використовувався до початку 2000-х років (кіберкультура, кіберзлочин, кібертероризм, кіберправо), а потім поступово зник, залишившись в основному у складі термінів, пов'язаних з інформаційною безпекою. Термін «нетдипломатія» отримав розповсюдження завдяки доповіді «Нетдипломатія до 2015 року» («Net Diplomacy: Toward the Year 2015»), що вийшла в 2001 році та підготовкою якої керував директор Інституту публічної дипломатії Університету ім. Дж. Вашингтона Баррі Фултон. Термін «віртуальна дипломатія» впровадив у науковий обіг президент Інституту миру США Р.Соломон у 1997 р., визначивши її як «соціальні, економічні та політичні інтеракції, що опосередковані електронними засобами більше, ніж прямою комунікацією [7]. Термін «електронна дипломатія» функціонує фактично із запуску 2000 р. у Великій Британії «Стратегії розвитку електронної дипломатії», що стала фактично одним із документів, що регламентує діяльність міністерства закордонних справ цієї держави. Широке розповсюдження термін «Електронна дипломатія» отримав після виходу роботи австралійського вченого Ф. Хансона «Революція@Держава: розповсюдження е-дипломатії» [4]. За Ф. Хансоном, електронна дипломатія—це використання мережі та нових інформаційно-комунікаційних технологій для сприяння реалізації дипломатичних цілей.

Електронну дипломатію можна розуміти як у широкому так й у вузькому значенні. У широкому значенні, це використання будь-яких можливостей інформаційно-комунікаційних технологій і, насамперед інтернет-простору, в організації виконання дипломатичних функцій. У вузькому значенні, це технологія реалізації дипломатичних завдань, що пов'язані з конституювання та розподіленням владних відносин у міжнародній політиці. Перше визначення означає, що електронна дипломатія—це допоміжна ланка в здійсненні дипломатичної діяльності, що підносить її до рівня вимог будь-якої сучасної діяльності управлінського характеру та, одночасно, наражає її на ризики, пов'язані із недоліками сучасної системи кібербезпеки, про що свідчить витік дипломатичної інформації завдяки діяльності WikiLeaks. Друге визначення орієнтує нас на осмислення електронної дипломатії як могутнього інструменту регулювання міжнародних відносин завдяки технологічному потенціалу «м'якої влади», перш за все, завдяки її можливостям притягати увагу, спокушати та підтримувати позитивні відносини у найбільш зручний спосіб та звичному середовищі соціальних мереж. Так, М. Холмс, акцентуючи увагу на специфічних інструментах, вважає, що електронна дипломатія є не лише стратегією публічної дипломатії, але також державним механізмом управління міжнародними змінами (5, р. 30).

Інструментарій електронної дипломатії включає нові медіа, соціальні мережі, блоги та інші медіаінструменти інтернету. Використання медійних майданчиків, боротьба за завоювання широкої аудиторії, фактично дозволяє порівнювати електронну дипломатію з масмедіа. Як і у випадку масмедіа, серед головних завдань електронної дипломатії стає розширення аудиторії та донесення до неї інформації. Популярності електронної дипломатії сприяли такі чинники,

що сформувалися внаслідок розвитку інтернету: 1) публічність; 2) комунікативність; 3) наявність технічних засобів, що обумовлюють публічний контакт з необмеженим колом споживачів інформації; 4) швидке та легке створення контенту; 5) миттєве і одночасне редагування повідомлень; 6) спільна робота над будь-яким текстом або проектом; 7) постійне спілкування дипломатів та вищих державних осіб з масовою аудиторією; 8) зберігання великих обсягів інформації безпосередньо в мережі; 9) легкість передачі аудіовізуальних даних; 10) можливість оприлюднення будь-якої інформації в мережі.

Електронну дипломатію здійснюють державні відомства, зокрема, зовнішньополітичні, урядові органи, а також неурядові організації, чия діяльність пов'язана з реалізацією зовнішньополітичного порядку денного. Спостерігається високий рівень персоніфікації електронної дипломатії, коли дипломати ведуть інформаційні блоги в таких соціальних мережах як Facebook і Twitter. Електронна дипломатія просуває зовнішньополітичні інтереси через інтернет-телебачення, соціальні мережі, мобільні телефони і спрямована на масову аудиторію та політичні еліти. Електронна дипломатія зараз використовується значною частиною держав світу.

У залежності від суб'єктів, об'єктів, засобів та контенту (характеру інформації, що передається) електронну дипломатію можна виділити на декілька видів та родів. За суб'єктом здійснення, електронну дипломатію можна поділити на електронну дипломатію голови держави, голови уряду (у багатьох державах голови держави та уряду мають свої акаунти в соціальних мережах), електронна дипломатія міністерств закордонних справ, електронна дипломатія послів, консулів, представників міжнародних організацій, глав електронна дипломатія високопосадовців, державних службовців, електронна дипломатія громадян (отримала назву «citizen diplomacy»). За об'єктами здійснення, внутрішню (орієнтовану на громадян своєї країни), союзницьку (орієнтовану як на фактичних, так і потенційних союзників) та захисну (орієнтовану на зовнішньополітичних противників, ворожі сили). За контентом, можна назвати репрезентативну, превентивну, консенсусну, примусову, культурну, оперативну, стратегічну, символічну і т. п. За засобами електронну дипломатію можна поділити на сайтову (здійснюється за допомогою сайту зовнішньополітичного відомства, консульства, офіційної сторінки президента, голови уряду і т. п.), соціально-мережеву електронну дипломатію, яку можна поділити на відомчу та персональну (здійснюється через соціальні мережі Facebook, Twitter), блогову (здійснюється через блоги дипломатів, міжнародних аналітиків, державних чиновників, активних громадян (блогерів), відеохостінгову (YouTube).

Ефективність та результативність електронної дипломатії залежить від зваженості, креативності та ефективності засобів, що використовуються для реалізації її завдань. Велику роль у ефективності засобів електронної дипломатії відіграє їх привабливість як основа «м'якої сили», що складає їх дієвість.

Особливої уваги заслуговує, перш за все, сайт зовнішньополітичного відомства як засіб електронної дипломатії, який поєднує вербальні та візуальні способи подання інформації. Функція сайту полягає не стільки в інформуванні аудиторії, скільки в управлінні її знаннями, цінностями та символічною картиною світу. Автори сайту, свого роду колективний пропагандист зовнішньополітичних інтересів держави має так подати інформацію (аналіз подій, думки, оцінки фактів та явищ міжнародного життя), щоб споживач інформації був переконаним у справедливості та необхідності реалізації саме таких заходів на міжнародній арені, які були запропоновані на сайті для реалізації. Звичайно, при пропагандистському характері комплексу інформації, що репрезентується на сайті, пропагандистський підтекст не має бути помічений адресатом, інакше пропагандистський задум не спрацює. Це вимагає того, щоб зовнішньополітична позиція держави, точка зору на певну подію подавалася як єдино можлива, найбільш ефективна та така, що впливає із стислої, але глибокої та переконливої аргументації.

Сьогодні сайти мають практично усі інституціональні учасники міжнародних відносин: міністерства закордонних справ, посольства, консульства та міжнародні організації. Розвиток

комунікативного простору таких сайтів спрямовано на створення позитивного образу країни чи організації на світовій арені.

Принципами, які сприяють ефективності сайтів як інструментів електронної дипломатії, є дієвість (*efficiency*), енциклопедичність, візуальна привабливість, доцільна структурованість, функціональність.

Принцип дієвості передбачає оперативне розміщення актуальної інформації дипломатичним відомством. Інформацію на сайті можна умовно поділити на статичну та поновлювану (стрічка новин).

Енциклопедичність вимагає, щоб на сайті була розміщена повна та всеохоплююча інформація за всіма аспектами політики держави чи організації на міжнародній арені. Це передбачає також наявність електронних архівів.

Під візуальною привабливістю розуміється, насамперед, гіпертекстуальність тексту, що має багато посилань на аудіо- та відеоматеріали, що ефектно доповнюють текстову інформацію, та ілюстративність за допомогою фотоматеріалів. Важливу роль також відіграє дизайн сайту, перш за все, фон та кольорові рішення головної веб-сторінки. Відомо, що колір впливає на психоемоційне сприйняття інформації людиною. Так, на сайтах МЗС Франції, Німеччини, України та Держдепартаменту США превалюють білий та синій кольори, які за дослідженням Ф. Адамса и Ч. Осгуда, максимально позитивно впливають на оцінку поданої інформації [7, р. 148,151]. Помітну роль відіграє також фонове зображення на сайті зовнішньополітичного відомства. Так, на сайті МЗС України фоновим зображенням є будова міністерства на Михайлівській площі як символ української зовнішньої політики. Крім того, атрактивну функцію виконує яскравість фону. Ідентифікуюче значення має розміщення на головній сторінці сайту емблеми відомства (як правило, з державним гербом країни) або міжнародної організації. З метою додаткового впливу на адресата інформації бажано використання салогану, який має коротко виразити місію відомства/організації (основну ідею або цільовий принцип функціонування). Так, на сайті Держдепартаменту США міститься салоган «Diplomacy in action», що підкреслює відкритість, чутливість та активність американської дипломатії. Розміщені на сайті зовнішньополітичного відомства чи організації тексти для найбільшого впливу на аудиторію мають відповідати пропагандистському принципу простоти. Вони мають бути доступними для читання, щоб інформація легко сприймалася адресатом.

Важливу роль у сприйнятті та структуруванні інформації відіграє шрифт. Тут має значення колір, контрастність, розмір та стиль шрифту. Для того, щоб виділити більш значущі розділи їх назви можуть бути виконані крупним чи шрифтом яскравого кольору.

Пропагандистський принцип простоти реалізується також через малоформатний різновид тексту, тобто через відання переваги такій формі повідомлення як замітка, що присвячується актуальним новинам міжнародного життя. Для замітки на сайті властива гіпертекстовість та інформаційна стислість. Як правило, замітки розміщуються у вигляді стрічки новин та спеціальних вікон центральних новин. У користувача є можливість ознайомитися з новинами бігло за передтекстовою інформацією замітки чи повністю, кликнувши на гіперпосилання, що містить її назва. Віднесення інформації до центральних подій та послідовність її розміщення на сайті є реалізацію комунікативної технології, що отримала назву праймінгу. Її сутність полягає у віднесенні певних подій до центральних, а інших — до другорядних, тим самим формуючи відповідне сприйняття в аудиторії смислової структури реальності. Використання на сайті ілюстративного матеріалу у вигляді світлин з місця подій створює психологічний ефект наближення до адресату, ефективно занурюючи його в пропагандистську реальність інтерпретації міжнародної реальності. У цьому сенсі, образи мають більшу силу в процесі переконання реципієнта інформації, ніж логічна аргументація, до якої можна критично поставитися. Образи певним чином міфологізують реальний стан справ, заміщуючи прагматичну логіку взаємодії суб'єктів міжнародних відносин антропологічним виміром дипломатичного спілкування лідерів держав та міжнародних організацій.

Значущим моментом впливу текстової інформації сайту має мистецтво формулювання заголовку. З одного боку він має бути чітким та ясным, з іншого — викликати цікавість, але при цьому не допускати цілеспрямованої гри слів провокативного характеру.

Принцип доцільної структурованості передбачає таке викладення інформації, при якому увага користувача концентрується на певних цільових настановах. Разом з тим, потенційна аудиторія є активним отримувачем інформації, тому сайт має надати можливість обрати у рамках цільових настанов конкретні блоки міжнародного життя (військове врегулювання, гуманітарні зв'язки, правові відносини, економічне співробітництво), що є цікавими для адресата. Функціональність сайту передбачає наявність карти сайту, поділ сайту на розділи за напрямками інтересів цільових груп, посиальна цілісність сайту, наявність контекстного пошуку по всієї текстовій інформації.

Значний потенціал має здійснення електронної дипломатії в соціальних мережах. Як відомо, ідея соціальних мереж з'явилась ще наприкінці 1890-х рр. у працях Е. Дюргайма та Ф. Тьоніса, у подальшому розвивалася Г. Зіммеlem, Дж. Морено, Ч. Тіллі, С. Мілграмом та іншими. Соціальна мережа є соціальною структурою, що складається із низки суб'єктів (індивідуальних та організаційних), сукупності динамічних зв'язків, та будь-яких соціальних взаємодій між суб'єктами. З розвитком інтернету соціальною мережею стали іменуватися інтернет-ресурси, що надають такі можливості користувачам як: створення індивідуальних профілів (з ім'ям, інтересами, родинним та професійним статусом), взаємодії користувачів через взаємний перегляд профілів, обмін коментарями, досягнення спільної мети через кооперацію (пошук друзів, ведення блогу, допомога в здійсненні професійної чи протесаної діяльності), обміну інформаційними ресурсами, задоволення потреб у пізнанні нового, емоційній підтримці, спілкуванні, формуванні виваженої та критичної позиції на поточні події. Ці можливості роблять соціальні мережі могутнім чинником реалізації абсолютної більшості завдань електронної дипломатії, насамперед, взаємодію державних службовців та дипломатів з громадянами своєї та інших держав з метою реалізації пропагандистських завдань, орієнтованих на укріплення та розширення влади, аналіз та прогнозування реакції споживачів інформації на прийняті та заплановані політичні рішення. На відміну від комунікації за допомогою веб-сайту, комунікація через соціальні мережі має істотну перевагу, яка полягає в наявності зворотного зв'язку. Ця перевага активно використовується в дипломатичній діяльності завдяки соціальним мережам. Сьогодні майже кожен сайт дипломатичного відомства чи міжнародної організації забезпечений гіпертекстовими посиланням на офіційні акаунти в різних соціальних мережах. Як правило, в якості комунікативних майданчиків такий дипломатії обираються найбільш популярні ресурси Facebook, Twitter, YouTube, що є найбільш популярними серед соціально та політично активних громадян усього світу. Така популярність обумовлена тим, що ці інтернет-платформи найбільш адаптовані для використання їх як блогів — мережевих щоденників, які дозволяють розміщувати текстову інформацію, зображення та відеоматеріали. Певна категорія блоггерів сьогодні використовує YouTube як щоденник, значна частина користувачів інтернету досі віддає перевагу поєднанню текстової інформації з фото- та відеоматеріалами. Безсумнівною перевагою соціальних мереж є те, що за їх допомогою дипломатичні відомства та окремі чиновники та дипломати можуть надавати інформацію в режимі реального часу.

Використання Facebook та Twitter як інструментів електронної дипломатії вже стало настільки звичним, що широко використовуються такі терміни як фейсбук-дипломатія, твітломатія для позначення функціонування електронної дипломатії в соціальних мережах. Крім того, можна зустріти і використання терміну YouTube-дипломатія [8]. Якщо YouTube орієнтований на вплив виключно через відеоматеріали, то Facebook та Twitter можна сприймати як класичні блоги, останній з яких внаслідок обмежень для повідомлень 140 символами уявляє собою мікроблог, тобто інтернет-журнал з короткими замітками, до яких можна прикріплювати мультимедійні додатки.

Велику роль у реалізації завдань електронної дипломатії відіграють пропагандистські стратегії. Як і будь-яка стратегія, пропагандистська стратегія електронної дипломатії орієнтована на реалізацію певної мети. Пропагандистська стратегія електронної дипломатії є механізмом аргументованого обґрунтування зовнішньої політики та діяльності держави через використання комунікативних можливостей таких інтернет-інструментів як веб-сайти та соціальні мережі, серед яких вже згадані нами Facebook та Twitter. Мета пропагандистської стратегії може вважатися досягнутою не лише, коли реципієнт починає діяти в інтересах адресанта, але й коли просто починає певним чином реагувати на теми та осіб, що згадуються в повідомленні, чи приділяє увагу повідомленням від певного джерела інформації. Справа в тому, що певне розподілення уваги споживача структурує його сприйняття реальності за принципом значуще (гідне уваги) — незначуще (не гідне уваги).

Пропагандистські стратегії в рамках електронної дипломатії можна умовно поділити на інформаційні, оціночні та аргументативні. Інформаційна пропагандистська стратегія реалізується через: 1) відбір певної інформації; 2) конкретизація деякої інформації; 3) обмеження інформації; 4) замовчування фактів (різні форми стратегій умовчання) чи їх ігнорування; 5) спотворення інформації; 6) пристосування інформації під особливості сприйняття цільової аудиторії. На веб-сайті зовнішньополітичного відомства чи організації інформаційна пропагандистська стратегія технічно реалізується через систему та розташування гіперпосилань на додаткову, конкретизуючу інформацію, а також фото- та відеоматеріали. А також через відсутність необхідних гіперпосилань, якщо реалізується стратегія умовчання, що є специфічним для традиційної дипломатії з її схильністю до таємності.

Інформаційна пропагандистська стратегія електронної дипломатії через спотворення інформації в основному ґрунтується на методі неперевіреної версії, що полягає у повідомленні аудиторії інформації про подію чи факт без перевірки її автентичності.

Упор робиться на механізм первинного сприйняття інформації, що значно утруднює зміну первісно сформованої думки попри спростування неправдивого повідомлення.

Активно інформаційну пропагандистську стратегію електронної дипломатії через спотворення інформації використовує міністерство закордонних справ Росії, як правило, з посиленням на виступ голови МЗС Росії чи його офіційного представника. Зазначимо, що ця стратегія посилюється завдяки паралельній подачі інформації через офіційні мас-медіа Росії.

Одним із важливих інструментів реалізації інформаційної пропагандистської стратегії електронної дипломатії є пристосування інформації під особливості сприйняття цільової аудиторії. Варіацією застосування цього інструменту є розширення мовного діапазону повідомлень, що транслюються для світової аудиторії. Так, на офіційному сайті ООН всі матеріали публікуються шістьма мовами (арабською, китайською, англійською, французькою, російською та іспанською). Крім того, шістьма мовами інформація ООН розміщується й у соціальних мережах. На сайті МЗС України всі повідомлення транслюються двома мовами (українською та англійською) виходячи з того, що англійська є універсальним інструментом комунікації за доби глобалізації, а українська є державною. Хоча було б набагато кращим, з точки зору вимог ефективності електронної дипломатії, перевести сайт МЗС України на стандарти багатомовності ООН.

Оціночна пропагандистська стратегія електронної дипломатії реалізується через засоби дифамації, що включають несхвалення, зневагу, осуд, напад, та засоби позитивної репрезентації.

Технологія дифамації або поширення компрометуючих чи дискредитуєчих відомостей є однією з дієвих у політичній пропагандистській боротьбі, особливо на світовій арені. Одним із варіацій цієї технології є інформування про політичних лідерів чи інститути інших держав через апеляцію до негативних цінностей (антицінностей) шляхом використання відповідних метафор, алюзій, термінів, навантажених оцінкою з позицій демократичних цінностей відкритого суспільства. Так, звинувачення в корупції чи порушенні прав людини є одним із спо-

собів застосування технології дифамації за допомогою ціннісно навантажених слів-образів, які викликають негативну реакцію світової громадськості. Іронічні оцінки, навішування ярликів, створення образу ворога — також є дієвими засобами дискредитації політичної лінії ворожих держав та їх лідерів.

Технологія позитивної репрезентації здійснюється через демонстрацію співчуття, використання термінів з позитивною конотацією щодо союзників. Демонструючи позитивне ставлення до політики чи лідерів іншої держави, суб'єкт електронної дипломатії одночасно вирішує завдання власної позитивної саморепрезентації. Достатньо розповсюдженою є практика висловлювань співчуттів главам держав чи нації в цілому в зв'язку з різного роду терактами та катастрофами, внаслідок яких загинули мирні жителі.

Аргументативні пропагандистські стратегії електронної дипломатії побудовані на цитуванні, свідченнях очевидців, посиланнях на джерела інформації, візуальних доказах у вигляді відео- та фотоматеріалів, виборі яскравих метафор, епітетів, образів, апеляцій до позитивних цінностей. Вагомими складовими реалізації аргументативної пропагандистської стратегії електронної дипломатії є апеляція до авторитету, спростування чи підтвердження факту через звернення до прикладів, ілюстрацій та відеоматеріалів. Важливим прикладом реалізації аргументативної пропагандистської стратегії були публікації матеріалів розслідування Голландської прокуратури катастрофи рейсу MH17 в соціальних мережах.

4. Висновки

Електронну дипломатію можна розуміти як в широкому так й у вузькому значенні. У широкому значенні, це використання будь-яких можливостей інформаційно-комунікаційних технологій і, насамперед інтернет-простору, в організації виконання дипломатичних функцій. У вузькому значенні, це технологія реалізації дипломатичних завдань, що пов'язані з конституювання та розподіленням владних відносин у міжнародній політиці. Електронна дипломатія — це могутній інструмент регулювання міжнародних відносин завдяки технологічному потенціалу «м'якої влади», насамперед, завдяки її можливостям притягати увагу, спокушати та підтримувати позитивні відносини у найбільш зручний спосіб та звичному середовищі соціальних мереж.

Електронна дипломатія просуває зовнішньополітичні інтереси через інтернет-телебачення, соціальні мережі, мобільні телефони і спрямована на масову аудиторію та політичні еліти. Електронна дипломатія зараз використовується значною частиною держав світу.

Факторами популярності застосування електронної дипломатії є: 1) публічність; 2) комунікативність; 3) наявність технічних засобів, що обумовлюють публічний контакт з необмеженим колом споживачів інформації; 4) швидке та легке створення контенту; 5) миттєве і одночасне редагування повідомлень; 6) спільна робота над будь-яким текстом або проектом; 7) постійне спілкування дипломатів та вищих державних осіб з масовою аудиторією; 8) зберігання великих обсягів інформації безпосередньо в мережі; 9) легкість передачі аудіовізуальних даних; 10) можливість оприлюднення будь-якої інформації в мережі.

Ефективність та результативність електронної дипломатії залежить від зваженості, креативності та ефективності засобів, що використовуються для реалізації її завдань. Значне місце в ефективності засобів електронної дипломатії посідає їх привабливість як основа «м'якої сили», що складає їх дієвість.

Велику роль у реалізації завдань електронної дипломатії відіграють пропагандистські стратегії. Пропагандистська стратегія електронної дипломатії є механізмом аргументованого обґрунтування зовнішньої політики та діяльності держави через використання комунікативних можливостей таких інтернет-інструментів як веб-сайти та соціальні мережі, серед яких особливого значення мають Facebook та Twitter, оскільки охоплюють аудиторію всього світу. Пропагандистські стратегії в рамках електронної дипломатії поділяються на інформаційні, оціночні та аргументативні.

5. References:

1. Nye, J.S. (2008), *The powers to lead*, Oxford University Press, New York, 226 p.
2. Melissen, J. (2005), «The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice», in Melissen, J. (Ed.), *The new public diplomacy: soft power in international relations*, Palgrave Macmillan, New York, pp. 3–27.
3. Solomon, R. (1997) «The Information Revolution and International Conflict Management» in *Keynote Addresses from the Virtual Diplomacy conference* (United States Institute of Peace), *Peaceworks* No. 18, p. 1–2.
4. Hanson, F. (2012) «Revolution@State: The Spread of Ediplomacy», available at: <https://www.lowyinstitute.org/publications/revolutionstate-spread-ediplomacy> (accessed 18 September 2017).
5. Holmes, M. (2015) «Digital diplomacy and international change management» in C.Bjola (Ed.), *Digital diplomacy: theory and practice*, Routledge, London—New York, pp. 13–32.
6. Singh, J. P. (2015) «The power of diplomacy: new meanings, and the methods for understanding digital diplomacy» in C.Bjola (Ed.), *Digital diplomacy: theory and practice*, Routledge, London—New York, pp. 181–198.
7. Adams, F.M. & Osgood Ch. E. (1973) «A Cross-Cultural Study of the Affective Meanings of Color», *Journal of Cross-Cultural Psychology*, vol. 4, issue 2, pp. 135–156.
8. Devichand, M. (2015), «YouTube diplomacy and the Ukraine crisis», available at: <http://www.bbc.com/news/blogs-trending-31649639> (accessed 18 September 2017).

UDC 321.01+316.4

Oleg Danilyan

Doctor of science, professor, Head of the department of philosophy, Yaroslav Mudryi National law university

e-mail: odana@i.ua

Oleksandr Dzoban

Doctor of science, professor of the department of philosophy, Yaroslav Mudryi National law university

e-mail: a_dzoban@ukr.net

**INFORMATION SECURITY OF UKRAINE: THREATS RESULTING FROM THE
CIVILIZATION CHOICE OF THE EUROPEAN VALUES**

Abstract

The aim of the paper is to present the General state of information security in Ukraine and the attempt to understand the further possibilities of its development in conditions of European integration processes. Methodological basis of research are General scientific methods of research of information processes in modern society, which is based on the principles of system and structurally functional analysis using modeling methods that identify the state of information of the stability of society and the state. Information security for many countries in modern conditions, especially in integration processes and relations between them, due to several objective factors. A constant source of information threats is rooted in the unsettled international relations, international competition and the clash of national interests in militancy Nations, the differences of the vital goals and interests of the state. It is proved that the protection of state interests in the information sphere on the way to the European community provides for the implementation of a number of humanitarian, economic and military-technical nature, especially in the face of opposition to the European vector from extremely unfriendly to this process States.

For a successful European integration process, it is necessary not only to adopt a more effective model of public policy, but also to put into practice social and cultural life is fundamentally new, integrated approaches to information security of individuals, society and the state, which, in turn, will contribute to the creation of a reliable soil information for the implementation of the European vector of Ukraine's development. One of the important tasks of society and state is to develop and implement strategies for cultural development, the essence of which is to minimize destructive impacts on the society of the multidimensional communication space and create the conditions for the implementation of national and regional programmes to protect from humanitarian disasters.

Keywords: information security, information threats, European integration, information and communication sphere.

УДК 321.01+316.4

Данильян Олег Геннадійович

Доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

e-mail: odana@i.ua

Дзьобань Олександр Петрович

Доктор філософських наук, професор кафедри філософії, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

e-mail: a_dzeban@ukr.net

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ЗАГРОЗИ, ЗУМОВЛЕНІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИМ ВИБОРОМ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Резюме

Мета статті—висвітлення загального стану інформаційної безпеки в Україні та спроба осмислення можливостей подальшого її розвитку в умовах євроінтеграційних процесів. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові методи досліджень інформаційних процесів у сучасному суспільстві, які ґрунтуються на засадах системного та структурно-функціонального аналізу з використанням методів моделювання, які виявляють стан інформаційної стійкості суспільства й держави. Обґрунтовується, що захист державних інтересів у інформаційній сфері на шляху до європейської спільноти передбачає реалізацію низки програм гуманітарного, економічного та військово-технічного характеру, особливо за умов протидії європейському вектору з боку край недружелюбних до цього процесу держав.

Ключові слова: інформаційна безпека, інформаційні загрози, євроінтеграція, інформаційно-комунікаційна сфера.

1. Вступ

Початок другого десятиріччя XXI століття відзначено великим динамізмом у реалізації глобальних проектів інтеграційної спрямованості в різних регіонах світу. Багатозначність регіональних трансформацій знаходить відображення в появі наднаціональних структур, розвитку транскордонних взаємовідносин та прагненні створити багатовекторні підстави для інтеграції.

Європейська інтеграція є важливою складовою процесу глобалізації сучасного світу та продовженням магістрального шляху модернізації світової цивілізації. Розвиток процесів консолідації Європи вимагає від європейців визначення своїх геополітичних та економічних інтересів на глобальному рівні та практичного формування орієнтованого на Європу гео економічного простору з відповідним включенням суміжних країн, зокрема України, у сферу європейських інтересів. Орієнтуючись на європейську модель розвитку, Україна позиціонує себе як європейську державу, спроможну зробити вагомий внесок у розбудову європейської економічної, політичної та безпекової систем.

Головна функція європейської інтеграції—консолідація українського суспільства. Традиційно в Україні були чіткі регіональні відмінності у ставленні населення до зовнішньополітичних пріоритетів. Новий формат відносин із ЄС—Угода про асоціацію—передбачає зміну як самої моделі, механізмів поглиблення двосторонніх відносин, так і інформаційного забезпечення цих феноменів. Процес інтеграції набуде прикладних форм, а ефективність можна буде визначати за цілком конкретними критеріями та індикаторами. Це зміна законодавчої бази, впровадження стандартів та норм ЄС, зміна в системі вироблення

та реалізації державної політики, рівень та характер української економіки. Все це відкриває нові можливості для зміни суспільної думки. Якщо для пересічних українців наслідки євроінтеграції будуть ефективними і позитивними, то варто очікувати збільшення кількості прихильників європейського курсу в українському суспільстві. Якщо ж реформи будуть проводитися неефективно, то підтримка євроінтеграційної ідеї може зменшитися, а регіональні розколи — посилитися [1].

В сучасних умовах стрімкого поступу України у бік європейських цінностей інформаційна безпека набуває все більш вагомій ролі, а питання її забезпечення стають дедалі гострішими. Стрімке впровадження інформаційних, комп'ютерних технологій у всі сфери життєдіяльності суспільства та розвиток процесів залучення європейських цінностей актуалізує питання визначення обґрунтованих та ефективних шляхів забезпечення інформаційної безпеки.

2. Методи дослідження

У статті застосовувався весь комплекс філософських загальнонаукових, та специфічних методів наукового дослідження, які притаманні політичній науці, у їх взаємозв'язку й взаємодоповнюваності. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові методи досліджень інформаційних процесів у сучасному суспільстві, зокрема емпіричний, аналітичний, компаративістський та дескриптивний. Вони базуються на принципах системності та історичності, що дозволяє вивчати сучасні євроінтеграційні процеси та явища у динаміці та у зв'язку як з історичними умовами їх розвитку, так і з безпековою проблематикою. Крім того, методи дослідження ґрунтуються на засадах системного та структурно-функціонального аналізу з використанням методів моделювання, які виявляють стан інформаційної стійкості суспільства й держави.

3. Результати

Інформаційна безпека для багатьох країн у сучасних умовах, особливо в стані інтеграційних процесів і відносин між ними, обумовлена низкою об'єктивних факторів, серед яких Є. Кирильчук виокремлює наступні [2, с. 60–61]: — за даними фахівців нині понад 70 % світового сукупного національного продукту так чи інакше залежить від інформації, і саме через причини інформаційної вразливості західні кампанії світу втрачають щорічно сотні мільярдів доларів; — інформаційні технології нині дають можливість значно швидше поширювати інформацію, аніж приймати управлінські рішення, які корелюють, уточнюють і т. ін. таку інформацію. Тобто, власне сама інформація виступає своєрідним рішенням для того, хто нею володіє. «Перевага в царині інформаційних технологій, — зазначає, зокрема, Ю. Бондар, — дає змогу здійснювати не лише економічну, а й культурну експансію, що приховує небезпеку витіснення традиційних укладів, уподобань і смаків, втрати цілими співтовариствами культурної й національної самобутності» [3, с. 65].

У сучасному світі, повному протиріч, конфліктів, обтяженому безліччю глобальних проблем, насиченому зброєю, розділеному військовими інтересами і блоками, з реальністю інформаційних загроз та інформаційної війни всередині країни і між державами не уникнути. І особистість, і суспільство, і держава постійно знаходяться в стані інформаційної небезпеки. Їм постійно загрожують у будь-якій формі заподіяти фізичної, моральної або матеріальної шкоди їх інтересам.

Умови, за яких виникають інформаційні загрози, чітко не визначені; причини, що породжують їх, численні. Частина з них знаходиться у сфері морально-правової й соціально-політичної свідомості, яка виражається категорією «справедливість». Зміст справедливості виражає вимогу відповідності між реальною значущістю різних індивідів, соціальних груп та їх соціальним становищем, між їх правами і обов'язками, між діянням і відплатою, працею й винагородою, злочином і покаранням тощо [4–5]. Невідповідність у цих співвідношеннях оцінюється свідомістю як несправедливість. А це і є інформаційна загроза соціальній стабільності. Люди не хочуть миритися з несправедливістю, яка порушує їхні природні права. Виникає

конфлікт інтересів. Одні хочуть відновити справедливість, а інші виступають проти цього, прагнуть зберегти існуючий стан. Практично усі великі імперії, включаючи й СРСР, своїм падінням зобов'язані цій обставині. Тому, найважливішою умовою інформаційної безпеки є такий суспільний і державний лад, який базується на принципах соціальної справедливості. А це означає, що інформаційні загрози кореняться в соціальних умовах життя суспільства. Сказане повною мірою відноситься і до того суспільства, до якого ми прагнемо — до громадянського суспільства.

Постійне джерело інформаційних загроз корениться і в неврегульованих міжнародних відносинах, міжнародній конкуренції і зіткненні національних інтересів, у войовничості націй, відмінності життєво важливих цілей і інтересів держав [6]. У ХХІ ст. перебудувати міждержавні відносини не вдалося. Локальні війни, міжнародний терор, сепаратистські рухи починалися і супроводжуються інформаційними війнами. В підривну інформаційну діяльність проти інших держав сьогодні включено безліч спецслужб, які володіють величезними матеріальними і людськими ресурсами. А це означає, що інформаційна безпека є об'єктом не тільки внутрішньої, але й міжнародної політики. Це боротьба за культуру і взаємну повагу прав і обов'язків у міжнародних відносинах.

Як зауважує І. Боднар, головна інформаційна загроза національній безпеці — це загроза впливу іншої сторони на інформаційну інфраструктуру країни, інформаційні ресурси, на суспільство, свідомість, підсвідомість особистості з метою нав'язати державі бажану (для іншої сторони) систему цінностей, поглядів, інтересів і рішень у життєво важливих сферах суспільної державної діяльності, керувати їхньою поведінкою і розвитком у бажаному для іншої сторони напрямку [7, с. 69]. Власне, це є загрозою не лише суверенітету України, функціонуванню життєво важливих сфер суспільної й державної діяльності, що реалізовується на інформаційному рівні, а й процесу інтеграції України у європейську спільноту.

Разом з тим, безсистемність процесів формування інформаційної інфраструктури України зумовлює складність розв'язання проблеми інформаційної безпеки, захисту інформаційних ресурсів на рівні як держави, так і окремої організації, підприємства, фірми [2, с. 61].

На сучасному етапі цивілізаційного вибору європейських цінностей Україна стала об'єктом потужних інформаційних атак, які спрямовані на ураження життєво важливих сфер існування нашої країни і на перешкоджання євроінтеграційним процесам як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу. За оцінками вітчизняних експертів з проблем інформаційної безпеки, що сформовані на основі аналізу іноземного впливу на інформаційний медіа- і кіберпростір України, існують чіткі ознаки реальних загроз для нашої держави. Про це свідчать такі основні тенденції [8, с. 128]: — цілеспрямоване формування окремими іноземними державами негативного міжнародного іміджу України; — активізація критики вищого державного керівництва України; — здійснення низкою зарубіжних країн потужного інформаційного тиску на Україну з метою спонукання українського керівництва до прийняття вигідних для цих країн рішень у внутрішньо- та зовнішньополітичній сферах; — посилення інформаційних заходів з перешкоджання реалізації Україною її зовнішньополітичного курсу та спонукання її до участі в проєктах, які в сучасних умовах не вигідні нашій державі; — дискредитація нашої держави як конкурента у сфері міжнародного військово-технічного співробітництва; — зростання для України загроз кібернетичних атак, що обумовлено появою нових, більш досконалих зразків кібернетичної зброї.

Указані інформаційні загрози спрямовані на існування держави як цілісного інституційного утворення і потенційного члена європейської спільноти. У той же час, не менш потужними є загрози суспільній інформаційній безпеці країни, які мають дещо інші вектори впливу, їх руйнівний характер щодо функціонування держави є поліспрямованим та до певної міри латентним, а отже, вкрай небезпечним [9, с. 146]. Така небезпека посилюється в рази за умов зіткнення національних ідентичностей, інтересів і цінностей, яке є неминучим при інтеграційних процесах.

Традиційний підхід до визначення загроз інформаційній безпеці суспільства призводить до виділення таких основних їх груп. Перша група загроз пов'язана з бурхливим розвитком нового класу зброї – інформаційної, яка здатна ефективно впливати і на психіку, свідомість людей, і на інформаційно-технічну інфраструктуру суспільства й армії. Друга група інформаційно-технічних загроз для особистості, суспільства й держави – це новий клас соціальних злочинів, заснованих на використанні сучасної інформаційної технології (махінації з електронними грошима, комп'ютерне хуліганство тощо). Третя група інформаційно-технічних загроз – електронний контроль за життям, настроями, планами громадян, політичних організацій. Четверта група інформаційних загроз – використання нових інформаційних технологій у політичних цілях [10, с. 232].

Таким чином, для забезпечення інформаційної безпеки євроінтеграційних процесів в Україні необхідно враховувати як інституційну, так і неінституційну складові. Для здійснення ефективних, системних безпекових заходів у інформаційній сфері країни необхідно постійно вдосконалювати нормативно-правову базу задля збереження балансу між інтересами держави у сфері інформаційної безпеки та інформаційними правами людини.

Посилення законодавчої бази в інформаційно-комунікаційній сфері спрямовано в першу чергу на захист інформаційного суверенітету сучасних держав. З цього приводу дослідник Є. Кирильчук зауважує, що в науковій літературі, коли ведуть мову про захист національного інформаційного простору як такого, то мають на увазі насамперед державний інформаційний суверенітет, тобто належне володіння й розповсюдження всією спільнотою у державі відповідних національних інформаційних ресурсів. Інформаційний суверенітет – це виключне право держави на формування використання всіх інформаційних засобів, створених на законодавчих засадах і за державний кошт. Часто, і особливо тепер, зазіхання (порушення) на державний інформаційний суверенітет спричиняє серйозні й складні інформаційні війни [2, с. 61]. Виходячи з соціально-політичних реалій сьогодення, можна з упевненістю стверджувати що сьогодні ведеться багатовекторна широкомасштабна інформаційна війна, яка поєднує у собі як відкриті, так і латентні насильницькі впливи.

Отже, подальші зусилля інтеграції Української держави в європейську цивілізаційну спільноту потребує створення системи інформаційної (зокрема, кібернетичної) безпеки України, яка повинна мати наступальну спрямованість як з питань захисту, так і просування національних інтересів. Реалізація такої системи, на думку вітчизняних фахівців, передбачає такі напрями [11–13]: — розробка й удосконалення нормативно-правової бази у сфері інформаційної безпеки, яка на сьогодні є фрагментарною та не повною мірою відповідає існуючим потребам; — створення (визначення) керівного та координаційного органу системи інформаційної безпеки України у структурі державних органів виконавчої влади; — визначення (уточнення) переліку суб'єктів підтримання інформаційної безпеки, їхніх функцій, завдань і повноважень, для чого необхідно внести відповідні зміни до чинного законодавства України; — проведення досліджень та визначення потреб у технічному, фінансовому кадровому забезпеченні функціонування системи з метою прийняття рішення стосовно розробки відповідної цільової державної програми або внесення змін до чинних цільових державних програм; — активізація заходів у Міністерстві оборони України та Генеральному штабі Збройних Сил України зі створення власної системи інформаційної безпеки, яка має стати складовою національної системи інформаційної безпеки, а також розробки відповідної нормативно-правової бази в рамках реалізації Концепції забезпечення інформаційної безпеки Міністерства оборони та Збройних Сил України.

Таким чином, євроінтеграційний вектор зовнішньої політики України спонукає до розв'язання низки теоретичних і практичних проблем культури [14, с. 198–200]. Зважаючи на її багатогранні функції, держава зобов'язана створювати відповідні умови для їх виконання і діяти з нею в тандемі. Чвертьвіковий період існування незалежної України не дає підстав вважати успішною соціогуманітарну політику, зокрема у культурній сфері. На це впливають об'єктивні і суб'єктивні, внутрішні і зовнішні фактори, у т. ч. глобалізаційні виклики.

Останнім часом комерціалізація ЗМІ, масова культура, поряд з ідеями європоцентризму, сприяють розмиванню національного мовно-культурного простору. У молодіжному середовищі популярності набуває англомовний продукт, зменшуючи вплив російського, проте англомовний теж не служить зміцненню позицій національного культурного контенту. Для того, щоб інтегруватись у європейський гуманітарний простір, необхідно забезпечити репрезентативність українського культурного продукту. Варто зазначити, що у цілому культурна політика ЄС базується на розумінні культури національною справою, її консолідуючої ролі та як стабілізуючого фактора на рівні міжкультурного діалогу [15, с. 281].

Відтак, одним із важливих завдань держави є вироблення і впровадження стратегії культурного розвитку, суть якої полягає у мінімізації руйнівних впливів на соціум багатовимірного комунікаційного простору та створення умов для реалізації національних і регіональних програм з метою убезпечення від гуманітарних катастроф, особливо на порубіжних територіях сходу і заходу України [15, с. 280].

4. Висновки

Отже, європейський вектор вітчизняного державотворення є одним з базових об'єктів інформаційної безпеки України. Україна, яка щойно завершила перший, найскладніший етап політичних та економічних трансформацій, вибудувавши засади політичної демократії, сформувавши інститути ринкової економіки, розпочавши розбудову громадянського суспільства та комплексну інтеграцію до глобальних систем міжнародної взаємодії повинна, реалізуючи свої потенційні переваги, збалансувати політичні, гуманітарні, соціально-психологічні, макрота мікроекономічні фактори та забезпечити напрями подальшого розвитку держави. Для цього необхідно не лише обрати більш ефективну модель державної політики, а й втілити у практику соціокультурного життя принципово нові, комплексні підходи до забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства й держави, які, в результаті, сприятимуть створенню надійного інформаційного підґрунтя для реалізації європейського вектора розвитку України.

Захист державних інтересів у інформаційній сфері на шляху до європейської спільноти передбачає реалізацію низки програм гуманітарного, економічного та військово-технічного характеру, особливо за умов протидії європейському вектору з боку вкрай недружелюбних до цього процесу держав. Важливими засобами протидії інформаційній експансії щодо України є розвиток та оптимізація системи освіти й виховання населення на базі європейських підходів, проведення активної інформаційної політики держави, економічна підтримка наукових досліджень у сфері інформаційних технологій тощо.

Змістом релевантної інформаційної, а в ідеалі — комунікативної діяльності держави передусім має стати процес «розмінування» свідомості: «Україна прагнула свободи, обравши європейський шлях, проте зіштовхнулася з мисленням і уявленнями про безпеку, які на побутовому рівні асоціюються з висловом «прагнемо стабільності» [16, с. 18]. Сьогодні ефективність євроінтеграційного процесу безпосередньо залежить від того, наскільки швидко буде «розміновано» свідомість щодо вирішення проблеми узгодження національної самоідентифікації з самоідентифікацією європейською, каталізатором чого має бути задоволення усього комплексу економічних, соціальних та інформаційних (духовних) інтересів та цінностей громадян України.

5. Список літератури:

1. Євроінтеграція України: досвід сусідів та перспективи об'єднання суспільства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/evrointegratsiya-ukraini-dosvid-susidiv-ta-perspektivi-obednannya-suspilstva>.
2. Кирильчук Є. М. Проблеми національної інформаційної безпеки України в контексті сучасних національних державотворчих процесів та світової інтеграції / Є. О. Кирильчук // Наук. пр. МАУП. — 2013. — Вип. 1 (36). — С. 60–63.
3. Бондар Ю. В. Енциклопедія для видавця та журналіста / Ю. В. Бондар, М. Ф. Головатий, М. І. Сенченко. — К.: ДП «Персонал», 2010. — 400 с.

4. Дзьобань О. П. Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних із інформаційно-комунікаційною діяльністю / О. П. Дзьобань, О. В. Соснін // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: Збірник наукових праць / під ред. В. Г. Воронкової. — Випуск 61. — Запоріжжя, РВВ ЗДІА, 2015. — С. 24–34.

5. Дзьобань О. Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних з активізацією міжнародної діяльності в інформаційно-комунікаційній сфері / О. Дзьобань, О. Соснін // Вісник Львівського університету. Серія: міжнародні відносини. — 2015. — Випуск 37. — Частина 3. — С. 35–43.

6. Пилипчук В. Г. Інформаційне суспільство: філософсько-правовий вимір: монографія / В. Г. Пилипчук, О. П. Дзьобань. — Ужгород: ТОВ «ІВА», 2014. — 282 с.

7. Боднар І. Р. Інформаційна безпека як основа національної безпеки / І. Р. Боднар // Механізм регулювання економіки. — 2014. — № 1. — С. 68–75.

8. Косогов О. М. Пріоритетні напрямки державної політики щодо забезпечення безпеки національного кіберпростору / О. М. Косогов // Зб. наук. пр. Харк. ун-ту Повітр. Сил. — 2014. — Вип. 3. — С. 127–130.

9. Калиновський Ю. Ю. Роль і місце інформаційної безпеки у розбудові сучасної української держави / Ю. Ю. Калиновський, Є. М. Мануйлов // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. — Харків, 2016. — № 2. — С. 144–153.

10. Дзьобань О. П. Інформаційна безпека у проблемному полі соціокультурної реальності: монографія / О. П. Дзьобань. — Х.: Майдан, 2010. — 260 с.

11. Радковець Ю. І. Ознаки технологій «гібридної війни» в агресивних діях Росії проти України / Ю. І. Радковець // Наука і оборона. — 2014. — № 3. — С. 36–42.

12. Гуцалюк М. В. Вдосконалення чинного законодавства з питань протидії кіберзлочинності та забезпечення кібербезпеки / М. В. Гуцалюк // Інформація і право. — 2017. — № 2 (21). — С. 99–107.

13. Пилипчук В. Г. Інформаційна безпека та приватність у сфері захисту персональних даних / В. Г. Пилипчук, В. М. Брижко // Інформація і право. — 2016. — № 4 (19). — С. 60–70.

14. Данильян О. Г. Деякі проблеми розвитку культури в транзитивному суспільстві / О. Г. Данильян // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. — Х.: Право, 2013. — Вип. 3 (17). — С. 198–200.

15. Шип Н. А. Культурний компонент державотворення та євроінтеграції України / Н. А. Шип // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — К.: «Видавництво «Гілея», 2017. — Випуск 119 (4). — С. 279–282.

16. Донбас і Крим: ціна повернення: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. — К.: НІСД, 2015. — 474 с.

References:

1. Title of edition (2014), «Yevrointehratsiya Ukrainy: dosvid susidiv ta perspektyvy ob»yednannya suspil'stva», available at: <http://dif.org.ua/article/evrointegratsiya-ukraini-dosvid-susidiv-ta-perspektivi-obednannya-suspilstva> (accessed 03 september 2017).

2. Kyryl'chuk, Ye. M. (2013), «Problemy natsional'noyi informatsiynoyi bezpeky Ukrainy v konteksti suchasnykh natsional'nykh derzhavotvorchykh protsesiv ta svitovoyi intehratsiyi», Nauk. pr. MAUP, vol. 1 (36), p. 60–63.

3. Bondar, Yu. V., Holovatyy M.F. & Senchenko M.I. (2010), Entsyklopediya dlya vydavtsya ta zhurnalista, DP «Personal», Kyiv, 400 p.

4. Dzoban, O.P. & Sosnin, O.V. (2015), «Informatsiyna bezpeka: novi vymiry zahroz, pov'yazanykh iz informatsiyno-komunikatsiynoyu diyal'nistyu», Humanitarnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi, vol. 61, pp. 24–34.

5. Dzoban, O. & Sosnin, O. (2015), «Informatsiyna bezpeka: novi vymiry zahroz, pov»yazanykh z aktyvizatsiyeyu mizhnarodnoyi diyal'nosti v informatsiyno-komunikatsiyniy sferi», Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya: mizhnarodni vidnosyny, vol. 37, 3, pp. 35–43.
6. Pylypchuk, V.H. & Dzoban, O.P. (2014), Informatsiynе suspil'stvo: filosof's'ko-pravovyy vymir, TOV «IVA», Uzhhorod, 282 p.
7. Bodnar, I.R. (2014), «Informatsiyna bezpeka yak osnova natsional'noyi bezpeky», Mekhanizm rehulyuvannya ekonomiky, vol. 1, pp. 68–75.
8. Kosohov, O.M. (2014), «Priorytetni napryamky derzhavnoyi polityky shchodo zabezpechennya bezpeky natsional'noho kiberprostoru», Zb. nauk. pr. Khark. un-tu Povitr. Syl, vol. 3, pp. 127–130.
9. Kalynovs'kyi, Yu. Yu. & Manuylov Ye. M. (2016), «Rol' i mistse informatsiynoyi bezpeky u rozbudovi suchasnoyi ukraiyins'koyi derzhavy», Visnyk Natsional'noho universytetu «Yurydychna akademiya Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho». Seriya: Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya, vol. 2, pp. 144–153.
10. Dzoban, O.P. (2010), Informatsiyna bezpeka u problemnomu poli sotsiokul'turnoyi real'nosti, Maydan, Kharkiv, 260 p.
11. Radkovets', Yu. I. (2014), «Oznaky tekhnolohiy «hibrydnoyi viyny» v ahresyvnnykh diyakh Rosiyi proty Ukrayiny», Nauka i oborona, vol. 3, pp. 36–42.
12. Hutsalyuk, M.V. (2017), «Vdoskonalennya chynnoho zakonodavstva z pytan' protydyi kiberzlochynnosti ta zabezpechennya kiberbezpeky», Informatsiya i pravo, vol. 2 (21), pp. 99–107.
13. Pylypchuk, V.H. & Bryzhko, V.M. (2016), «Informatsiyna bezpeka ta pryvatnist' u sferi zakhystu personal'nykh danykh», Informatsiya i pravo, vol. 4 (19), pp. 60–70.
14. Danyl'yan, O.H. (2013), «Deyaki problemy rozvytku kul'tury v tranzytyvnomu suspil'stvi», Visnyk Natsional'noho universytetu «Yurydychna akademiya Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho». Seriya: Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya, vol. 3 (17), pp. 198–200.
15. Shyp, N.A. (2017), «Kul'turnyy komponent derzhavotvorennya ta yevrointehratsiyi Ukrayiny», Hileya, vol. 119 (4), pp. 279–282.
16. Horbulin, V.P., Vlasjuk, O.S., Lianova, E.M. & Lyashenko, O.M. (2015), Donbas i Krym: tsina povernennya, NISD, Kyiv, 474 p.

UDC 327.7 + 341.215.2

Anna Taranenko

PhD (Candidate of Political Sciences), Associate Professor of International Relations Department,
Kyiv International University
e-mail taranenkoann@yahoo.com

BILATERAL UKRAINE-CHINA RELATIONS AT THE CURRENT STAGE

Abstract

Foreign policy is one of the most important directions of sovereign states' activity. An especially important place in foreign policy shaping is bilateral relations between states. For Ukraine, such vectors of foreign policy as European, Euro-Atlantic, Eurasian and Asian are traditionally important. In particular, the implementation of the Asian foreign policy vector and the establishment of effective relations with the People's Republic of China as one of the leaders of world economic development is a very important task for Ukrainian diplomacy at this time. The analysis of foreign and Ukrainian sources regarding this topic demonstrates the interest of researchers in bilateral Ukrainian-Chinese relations.

One of the important trends in world socio-political development is globalization processes. In this article the author examines the state of bilateral Ukrainian-Chinese relations at the present stage characterized by dynamic globalization rate. In the results of the conducted study one can note that currently there are certain obstacles to the effective development of bilateral relations between Ukraine and China, however at the same time there is sufficient potential for further intensification of bilateral relations between the indicated countries. On the basis of the analysis, one can conclude that among the successes of Ukraine's foreign policy over the past few years, one can identify the establishment of a fairly fruitful relationship with the People's Republic of China: cooperation in the agricultural and trade sectors, transport sphere, cultural exchanges.

At the same time, it is necessary to strengthen the effective use of the foreign policy resource for more effective cooperation with the People's Republic of China — one of the most powerful current leaders of world economic development. It is important to avoid controversial military and political issues. It is vital to establish effective international cooperation with this country, which would allow achieving mutually beneficial goals. This is related to further research prospects concerning further development of Ukraine's relations with the countries of the Asia-Pacific region, in particular with the states of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) and APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation).

Keywords: international security, foreign policy, national interest, China, Ukraine, economic development

УДК 327.7 + 341.215.2

Тараненко Ганна Геннадіївна

Кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, Київський міжнародний університет

e-mail taranenkoann@yahoo.com

ДВОСТОРОННІ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Резюме

У статті досліджено актуальне питання стану двосторонніх українсько-китайських відносин. Метою цієї статті є дослідження стану двосторонніх українсько-китайських відносин на сучасному етапі. Дослідження проведено на основі методології контент-аналізу, а також порівняльного та історичного методів. У результатах дослідження можна констатувати, що на нинішньому етапі існують певні перешкоди для ефективного розвитку двосторонніх відносин між Україною та Китаєм, утім існує достатній потенціал для подальшої інтенсифікації двосторонніх відносин між зазначеними країнами. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що серед успіхів зовнішньої політики України протягом останніх років можна виокремити налагодження достатньо плідних відносин з КНР: співпраця у сільськогосподарській та торговельній галузях, окреслення транспортних коридорів, культурні обміни. Водночас необхідно посилити ефективне використання зовнішньополітичного ресурсу для більш ефективної співпраці з КНР, уникаючи суперечливих військово-політичних питань.

Ключові слова: міжнародна безпека, зовнішня політика, національний інтерес, Китай, Україна, економічний розвиток

1. Introduction

Foreign policy is one of the most important directions of sovereign states' activity. An especially vital place in foreign policy shaping is bilateral relations between states. For Ukraine, such vectors of foreign policy as European, Euro-Atlantic, Eurasian and Asian are traditionally important. In particular, the implementation of the Asian foreign policy vector and the establishment of effective ties with the People's Republic of China as one of the modern leaders of economic development is a very important task for Ukrainian diplomacy at this time.

Consequently, this issue is of considerable research interest, and it is worth examining the current state of bilateral Ukrainian-Chinese relations in greater detail, in particular with regard to economic, military and political aspects. The **analysis** of foreign and Ukrainian sources regarding this topic indicates the interest of researchers in bilateral Ukrainian-Chinese relations. In particular, these issues were studied by S. Shergin, G. Maksak, M. Kulinich, G. Rudenko, I. Vishnevskaya, I. Lossovsky, O. Naboka, I. Podolynna, M. Rubtsova, Y. Stolyarchuk, N. Tatarenko.

Thus, the goal of this article is to study bilateral Ukrainian-Chinese relations at the present period.

2. Methods

The research was conducted with the help of the method of content analysis, as well as comparative and historical methodology. Content analysis was utilized in order to determine values implied behind political statements. The comparative method allowed defining differences and similarities among phenomena pertinent to foreign policy and international relations issues. The historical method allowed to study the development of Ukraine-China bilateral relations in order to better understand their current state.

3. Results

One of the important trends in world socio-political development is globalization processes. Economic development at the beginning of the 21st century indicates significant dynamization of transformational processes in the world economy and its systemic changes [7, p. 250]. The result is gradual shaping of a global model of economic development, which, on the one hand, integrates the structural elements of the international economic system and provides it with a coherent structure based on production and exchange internationalization, growth of transnationalization and integration of national economies, and, on the other hand, leads to restructuring of world economic space [7, p. 250]. Current restructuring processes do not deny the very idea of convergence, since it has long become an imperative need and, at the same time, a challenge [8, p. 18].

It should be noted that growing international interdependence is further increasing. It can be described as a state of the international system, characterized by enhanced relations among states, which make their development and future interdependent [2, p. 11]. In view of domination of a complex interdependence of states, the military force loses the role of a decisive factor in protecting national interests. Everyone's safety becomes a guarantee of the security of all [2, p. 11].

Analysis of the rapid and effective development of socio-economic processes in the People's Republic of China proves the effectiveness of the government's actions to achieve its goals. In particular, economic reforms initiated in the 1980s by Deng Xiaoping led to shaping of a new powerful, large state, which has an increasingly significant role in the processes of globalization, as well as in international relations [4, p. 85]. First of all, it should be noted that China's experience in carrying out socio-economic transformations is especially interesting for those countries that are trying to achieve sustainable growth and maintain their own national identity [4, p. 85]. China's development policy is marked by consistency, which is related to the ideals of economic growth and structural transformation [6, p. 107].

It is worth noting that among the countries of Northeast Asia, Ukraine's relations with China, Japan and the Republic of Korea are developing most dynamically. At present, Ukraine faces the task of strengthening her influence, activating foreign policy and Ukraine's economic presence in the region, which is impossible without state programs and strategies for developing cooperation with the above-mentioned countries. The priority areas for cooperation with the countries of Southeast Asia for Ukraine are as follows: trade and economy, investment, energy, space, air and shipbuilding transport, educational and cultural sectors [3, p. 71].

In particular, as regards the analysis of the specific principles of Ukraine's foreign policy implementation in relation to the Asia-Pacific region (APR) and the People's Republic of China it is worth mentioning the study «Ukrainian Prism: Foreign Policy 2016» conducted by the Public Organization «Foreign Policy Council «Ukrainian Prism» with the support of the Friedrich Ebert Foundation. The general conclusion is that dynamic economic development of the Asia-Pacific region, presence of large markets for Ukrainian products continues to be beyond the reach of Ukraine's foreign policy. Ukraine has yet to achieve a lot in preparing a comprehensive strategy for the development of relations with the Asia-Pacific region, despite the fact that this need was noted at various levels of government [9, p. 123]. The agreements signed in 2016 are singular and are mainly declarations of intent; and despite a number of higher-level visits to the countries of the region in 2016, there was insufficient positive dynamics in international relations [9, p. 123].

Among the important and even key partners of Ukraine in the region one can distinguish Japan. In 2016 one can note the dialogue with Malaysia, which served as a central component in investigating the disaster of the Malaysian MH17 flight in Donetsk region, however, given the number and importance of countries in the indicated region, this political interest was not enough [9, p. 124]. In 2016, the executive branch did not demonstrate active interaction among ministries and departments in implementing regional policy on the Asia Pacific Region: certain successes can be attributed to the Ministry of Foreign Affairs and the State Phytosanitary Service of Ukraine, which quickly obtained

permits for the export of Ukrainian agricultural products to Indonesia (this contributed to the adoption of new Indonesian legislation in this area) [9, p. 124].

Presence of many complex tasks for executive bodies regarding the Asia-Pacific vector requires set-up of coordination structures for regional activities within the Cabinet of Ministers of Ukraine. One can hardly consider a positive sign that the basic strategic documents of Ukraine almost do not mention the Asia-Pacific region—except for the Military Doctrine, where this region is defined as important in the context of international security [9, p. 124]. Indirectly strategic objectives for Ukrainian policy in the region are determined by the Strategic Defense Bulletin of Ukraine defined by Decree of the President of Ukraine: large-scale tasks of reforming the military security sector of the country require NATO's comprehensive assistance, which in the current state of interaction within the Alliance enables one to involve NATO partners, including partners in Asia Pacific Region [9, p. 124]. The strategic importance of the integrative approach to Ukraine's cooperation with the Asia-Pacific region is stated in the Analytical Report for the Annual Address of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine «On the Internal and External Situation of Ukraine in 2016», which, in particular, points at the importance of «cooperation with regional and transregional associations», the need to get ASEAN's markets as quickly as possible and to join the investment projects of the association [9, p. 124]. The appointment of a Permanent Representative to the ASEAN Secretariat, as well as Ukraine's participation in the Asia-Europe Meeting (ASEM), is considered an important task of the Ukrainian policy in the region.

In 2016 the President of Ukraine P. Poroshenko made a number of visits to the countries of the Asia-Pacific region. In particular, there was a state visit to Indonesia (August 5–7, 2016) and official visits to Japan (April 5–7, 2016) and Malaysia (August 3–5, 2016) [9, p. 124]. The visits were aimed at solving several tasks: try to expand the support to Kyiv in confrontation with Moscow, to increase the volume of investments in the Ukrainian economy and to provide Ukrainian producers with access to regional markets, first of all, to the markets of food products [9, p. 125]. The same issues were discussed during the meetings of P. Poroshenko with leaders of Japan, New Zealand and Malaysia during the UN General Assembly in New York in 2016.

In the context of implementation of the Asian vector of Ukraine's foreign policy, it is also worth noting the extremely urgent issue of the disaster of the Malaysian aircraft MH17. In January 2016, an Agreement between Ukraine and Malaysia on the extension of the stay of Malaysian personnel in Ukraine in the interests of investigating the MH17 aircraft crash came into force [9, p. 125]. Ukraine has assumed the support of Japan, Australia and the Republic of Korea regarding illegality of the restriction by the Russian Federation of transit, announced at the General Council of the WTO on February 24 and July 27, 2016 [9, p. 125]. This is an important resource in the procedure of appeals against the Russian Federation, which, according to our Government, have already led to direct losses of \$ 0.4 billion [9, p. 125].

One can note the important success of Ukrainian diplomacy in establishing fruitful relations with a number of states in the region, in particular signing of a series of intergovernmental agreements. For example, an agreement on mutual legal assistance in criminal cases, on extradition of offenders and on avoidance of double taxation was signed with Malaysia on August 4, 2016 [9, p. 125].

In addition, a considerable result of Ukraine's policy in the region is the strengthening of the state's position in the regional agricultural markets. In 2016 Ukraine became one of the four largest suppliers of food wheat to Indonesia (1.2 million tons) [9, p. 125]. Negotiations are underway on the return of Ukrainian dairy producers to the Japanese market (they are expected to begin deliveries in the fall of 2017); Ukrainian companies began supplying dairy products to the People's Republic of China (a positive decision on the access of Ukrainian producers to the Chinese market was approved in September 2015) [9, p. 125]. Indonesia abolished visas for Ukrainian citizens for short-term visits, and Ukraine began consultations with Indonesia on a free trade area [9, p. 125].

With regard to the bilateral relations of Ukraine with the People's Republic of China, one can single out important achievements in this direction. The parliamentary group of the Verkhovna Rada of

Ukraine on inter-parliamentary relations with China is proud of its record number—it has 237 deputies, but the Parliamentary foreign affairs committee meetings in 2016 were not very focused on China [9, p. 87]. One exception is the Verkhovna Rada's initiative to create a coordinating body with the aim of developing a strategy for Ukraine's accession to the «One Belt, One Way» project, but obviously this level of coordination was more appropriate for relevant structures of the Cabinet of Ministers of Ukraine [9, p. 88]. A sign of positive dynamics was the appointment of the new Ambassador of the People's Republic of China to Ukraine Dou Wei. He quickly established relations with the Speaker of the Verkhovna Rada of Ukraine A. Parubiy and the Prime Minister of Ukraine V. Groyzman. At the end of 2016 the first Silk Road forum with participation of Ukrainian high officials took place in Kyiv under his auspices [9, p. 88].

In 2016, a number of strategic documents were signed with China, but their implementation was slowed down. Formally, the reason was a delay in holding a regular meeting of the Intergovernmental Commission on Cooperation, but in fact—due to the lack of political will [9, p. 88]. Also, Ukraine has not yet approved an export strategy for trade and economic relations with China (under the draft Law of Ukraine «On State Financial Support for Export»), and liberalization of visa regime for citizens of the People's Republic of China was not implemented [9, p. 88]. Apart from a brief meeting between P. Poroshenko and Xi Jinping during the Washington Summit on Nuclear Security there were no more contacts at the highest political level, and despite the urgent need, a meeting of the bilateral Intergovernmental Commission on Cooperation was not held [9, p. 88].

China seeks to establish relations with Ukraine, first of all, in the economic sphere, avoiding controversial political issues. Her interest in building safer and more economical transport routes to Europe stipulates motivation to connect Ukraine to the «One Belt, One Way» initiative and to create a free trade zone with Ukraine [9, p. 88]. At the same time for Ukraine these two initiatives are of very different significance. Regarding the latter one the official Kiev took a rather cautious stance, whereas the former one concerning the implementation of the international transport corridor is considered quite urgent and beneficial. Ukraine tries to act decisively and has already prepared a draft Plan of Action Ukraine-People's Republic of China on the joint implementation of economic belts of the Great Silk Road («Road Map») [9, p. 89]. At the beginning of the year, a test train of 10 cars and 20 containers was sent from Illichivsk to China on the route Georgia—Azerbaijan—Kazakhstan—China [9, p. 89].

The revival of Ukraine's relations with China's regional rival—Japan was viewed negatively by China. Beijing does not rush with inviting Ukraine to the format of financial cooperation with the states of Central and Eastern Europe «16 + 1» [9, p. 89]. Thus, due to lack of activity on the part of Ukraine, the key role of the East European transport hub for Chinese goods was received by Bilorus.

The development of Ukrainian-Chinese business is hampered by the insufficient level of business ethics and presence of a significant corruption component in economic and financial processes in our country. In addition, trade relations with China are characterized by asymmetry: China ranks second out of all economic partners of Ukraine in terms of trade turnover (2015), but the Ukrainian share in international trade of the People's Republic of China is less than 0.1% [9, p. 89]. In nine months of 2016, the volume of trade between the countries amounted to just over 4.5 billion U.S. dollars, which is twice less than five years ago [9, p. 89]. China demonstrates her interest in technological developments in Ukraine. The situation with the sale of the plane An-225 «Mriya» has shown the existence of weaknesses in the state system of legal protection of intellectual property [9, p. 89].

Growing international interdependence of sovereign nation states at the current period is undoubtful. According to the definition of the founder of transnationalism theory K. Deutsch, integration is «creation of a community of security among states of a region» [1, p. 20]. Based on this definition, it is imperative to involve China in joint projects in the military sphere, such as conducting military trainings, exchanging specialists, etc. [1, p. 20]. S. Shergin claims that a stabilizing factor, a connecting link between the two worlds is currently the ASEM (Asia-Europe Meeting), which unites 51 participants—30 European and 21 Asian ones [10, p. 176]. According to analyst I. Podolynna, in

order to obtain large-scale investments from China for the implementation of infrastructure projects in Ukraine, the following prerequisites are needed: — internal political stability; — establishment of personal ties between the leaders of Ukraine and the leaders of the People's Republic of China; — state guarantees; — permission to engage in projects for both technologies and some products made in China; — preparation of investment projects in accordance with the requirements of world standards or standards of the People's Republic of China [5, p. 90].

China has been and remains a strategic partner of Ukraine in many aspects. First of all, in terms of diversification of trade relations, cooperation, implementation of joint investment projects in Ukraine, development of individual industries (oil and gas production, agrarian complex, etc.) [5, p. 90]. However, it is important to establish effective international cooperation with this country, which would allow achieving mutually beneficial goals.

4. Conclusions

It can be noted that at the present stage there are certain obstacles to the effective development of bilateral relations between Ukraine and China, however there is sufficient potential for further intensification of bilateral relations between the indicated countries. On the basis of the analysis, one can conclude that among the successes of Ukraine's foreign policy over the past few years, it is possible to identify the establishment of a fairly fruitful relationship with the People's Republic of China: cooperation in the agricultural and trade sectors, transport sphere, cultural exchanges. At the same time, it is necessary to strengthen the effective use of the foreign policy resources for more effective cooperation with the People's Republic of China—one of the most powerful current leaders of world economic development. It is important to avoid current controversial military and political issues. This is related to further research prospects concerning further development of Ukraine's relations with the countries of the Asia-Pacific region, in particular with the states of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) and APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation).

5. Literature:

1. Вишневська І. Аналіз американської стратегії стримування та залучення щодо інтеграції КНР з точки зору теорії транзакціоналізму // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики: збірник тез доповідей (18 квітня 2013 року, м. Київ) / за заг. ред. М. А. Кулініча—К.: ДАУ при МЗС України, 2013.—С. 20–21.
2. Кулініч М. А., Руденко Г. М. Стислий український дипломатичний довідник, навчальний посібник.—К., 2006.—376 с.
3. Лоссовський І. Актуальний стан і короткострокові пріоритети двосторонніх відносин України з країнами Східної Азії // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики: збірник тез доповідей (18 квітня 2013 року, м. Київ) / за заг. ред. М. А. Кулініча—К.: ДАУ при МЗС України, 2013.—С. 71–72.
4. Набока О. Концепція «м'якої сили» в зовнішній політиці КНР на сучасному етапі // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики: збірник тез доповідей (18 квітня 2013 року, м. Київ) / за заг. ред. М. А. Кулініча—К.: ДАУ при МЗС України, 2013.—С. 85–86.
5. Подолинна І. Економічне співробітництво між Україною та Китайською Народною Республікою // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики: збірник тез доповідей (18 квітня 2013 року, м. Київ) / за заг. ред. М. А. Кулініча—К.: ДАУ при МЗС України, 2013.—С. 89–90.
6. Рубцова М. Китай та США в геостратегічній боротьбі за Африку: економіка як фактор сили // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики: збірник тез доповідей (18 квітня 2013 року, м. Київ) / за заг. ред. М. А. Кулініча—К.: ДАУ при МЗС України, 2013.—С. 106–110.

7. Столярчук Я. Фінансові позиції країн Південно-Східної Азії в глобальному економічному просторі // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): наук. журн. — К.: НАУ, 2012 — №1. — С. 250–256.

8. Татаренко Н. Специфічні основи сучасної реструктуризації глобального простору // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): наук. журн. — К.: НАУ, 2012 — №1. — С. 18–21.

9. Українська призма: Зовнішня політика 2016. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. — Київ, 2017. — 204 с.

10. Шергін С. АСЕМ — адекватна відповідь на виклики глобалізації // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики: збірник тез доповідей (18 квітня 2013 року, м. Київ) / за заг. ред. М. А. Кулініча — К.: ДАУ при МЗС України, 2013. — С. 175–176.

References:

1. Vyshnevskaya I. Analiz amerykanskoyi stratehiyi strymuvannya ta zaluchennya shchodo intehratsiyi KNR z tochky zoru teoriiy tranzaktsionalizmu // Restrukturyzatsiya hlobalnoho prostoru: istorychni imperatyvy ta vyklyky: zbirnyk tez dopovidey (18 kvitnya 2013 roku, m. Kyiv) / za zah. red. M.A. Kulinicha — K.: DAU pry MZS Ukrayiny, 2013. — S. 20–21.

2. Kulinich M.A., Rudenko H.M. Styslyy ukrayinskyy dyplomatychnyy dovidnyk, navchalnyy posibnyk. — K., 2006. — 376 s.

3. Lossovskyy I. Aktualny stan i korotkostrokovy priorytety dvostoronnikh vidnosyn Ukrayiny z krayinamy Skhidnoyi Aziyi // Restrukturyzatsiya hlobalnoho prostoru: istorychni imperatyvy ta vyklyky: zbirnyk tez dopovidey (18 kvitnya 2013 roku, m. Kyiv) / za zah. red. M.A. Kulinicha — K.: DAU pry MZS Ukrayiny, 2013. — S. 71–72.

4. Naboka O. Kontseptsiya «m'yakoyi syly» v zovnishniy politytsi KNR na suchasnomu etapi // Restrukturyzatsiya hlobalnoho prostoru: istorychni imperatyvy ta vyklyky: zbirnyk tez dopovidey (18 kvitnya 2013 roku, m. Kyiv) / za zah. red. M.A. Kulinicha — K.: DAU pry MZS Ukrayiny, 2013. — S. 85–86.

5. Podolynna I. Ekonomichne spivrobitnytstvo mizh Ukrayinoyu ta Kytayskoyu Narodnoyu Respublikoyu // Restrukturyzatsiya hlobalnoho prostoru: istorychni imperatyvy ta vyklyky: zbirnyk tez dopovidey (18 kvitnya 2013 roku, m. Kyiv) / za zah. red. M.A. Kulinicha — K.: DAU pry MZS Ukrayiny, 2013. — S. 89–90.

6. Rubtsova M. Kytay ta SSHA v heostrategichniy borotbi za Afryku: ekonomika yak faktor syly // Restrukturyzatsiya hlobalnoho prostoru: istorychni imperatyvy ta vyklyky: zbirnyk tez dopovidey (18 kvitnya 2013 roku, m. Kyiv) / za zah. red. M.A. Kulinicha — K.: DAU pry MZS Ukrayiny, 2013. — S. 106–110.

7. Stolyarchuk Y. Finansovi pozytsiyi krayin Pivdenno-Skhidnoyi Aziyi v hlobalnomu ekonomichnomu prostori // Stratehiya rozvytku Ukrayiny (ekonomika, sotsiolohiya, pravo): nauk. zhurn. — K.: NAU, 2012 — №1. — S. 250–256.

8. Tatarenko N. Spetsyfichni osnovy suchasnoyi restrukturyzatsiyi hlobalnoho prostoru // Stratehiya rozvytku Ukrayiny (ekonomika, sotsiolohiya, pravo): nauk. zhurn. — K.: NAU, 2012 — №1. — S. 18–21.

9. Ukrayinska pryzma: Zovnishnya polityka 2016. Analychne doslidzhennya // HO «Rada zovnishnoyi polityky» Ukrayinska pryzma », Fond im. F. Eberta. — Kyiv, 2017. — 204 s.

10. Sherhyn S. ASYEM — адекватна відповідь на виклики глобалізації // Реструктуризація глобального простору: історичні вимоги та завдання: збірник тез доповідей (18 квітня 2013 року, м. Київ) / за заг. ред. М. А. Кулініча — К.: ДАУ при МЗС України, 2013. — С. 175–176.

UDC 327–026.195 (73+510) «2016»

Oleksandr Shevchuk

Doctor of Political Sciences, professor, Dean of the Faculty of Political Sciences, Petro Mohyla
Black Sea National University

e-mail: shevchukov07@gmail.com

PRS IN US FOREIGN PRIORITIES AFTER THE PRESIDENCY ELECTIONS OF 2016

Abstract

The relevance of the study is conditioned by the importance of determining the new US Presidential Administration's strategic foreign policy guidelines for developing their relations with the leading central-power states of the world, among which, considering the economic and political potential, the PRC occupies a special place. Apply the whole complex of philosophical general scientific, and specific methods of scientific research, which are inherent in political science, in their interconnection and complementarity. The main objectives of the study are to identify the main dimensions of the relationship between the US-China at the beginning of the presidential calendar D. Trump and predict the further evolution of the positioning of the United States and China in the regional and global system of international relations. In this article author makes an attempt to analyse possibilities for transformation of relations between USA and CPR from the beginning of D. Trump's president cadence. The internal political and foreign policy determinants of the US-China relations mechanism are analyzed. The author makes the conclusion that it is quite realistic that the unbalance of relations in the format US-China can lead to an imbalance of the entire system of regional relations. Estimating the practical results of the meeting between US and Chinese leaders will be possible only after a certain period of time passes. At the moment, this meeting is evidence of the parties' desire to reconcile their interests and open a dialogue at the highest level in order to prevent the extreme aggravation of relations. The additional destabilizing factors at the regional level are the «relics» of the Cold War: the Taiwan problem, controversial islands in the South China Sea, the Korean problem, etc. Washington's and Beijing's approaches to developing models for resolving these problems are quite different, which irritates the bilateral relationship. But with the prediction of the further evolution of US-China relations, it is necessary to take into account the so-called new improvisational style of US foreign policy that is characterized with high dynamism and unpredictability.

Keywords: «taiwan problem»; korean problem; american-chinese interaction; foreign policy strategy; principles of foreign policy

УДК 327–026.195 (73+510) «2016»

Шевчук Олександр Володимирович

Доктор політичних наук, професор, декан факультету політичних наук, Чорноморський національний університет імені Петра Могили

e-mail: shevchukov07@gmail.com

КНР У СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ США ПІСЛЯ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2016 РОКУ

Резюме

Основна мета статті — виявити основні виміри формату взаємовідносин США-КНР на початку президентської каденції Д. Трампа й спрогнозувати подальшу еволюцію позиціонування США та КНР у регіональній та глобальній системі міжнародних відносин. Застосовувався весь комплекс філософських загальнонаукових, та специфічних методів наукового дослідження, які притаманні політичним наукам, у їх взаємозв'язку й взаємодоповнюваності. Здійснена спроба аналізу можливих шляхів трансформації формату взаємовідносин США-КНР на початку президентської каденції Д. Трампа. Проаналізовано внутрішньополітичні та зовнішньополітичні детермінанти механізму взаємовідносин США-КНР. Робиться висновок, що розбалансування відносин у форматі США-КНР цілком реально призведе до дисбалансу всієї системи регіональних відносин. Але при прогнозуванні подальшої еволюції американсько-китайських відносин необхідно враховувати і так званий новий імпровізаційний стиль зовнішньої політики США, характерними рисами якого є високий динамізм і непередбачуваність.

Ключові слова: «тайванська проблема»; корейська проблема; американсько-китайська взаємодія; зовнішньополітична стратегія; принципи зовнішньої політики.

1. Вступ

Прихід до влади у США республіканської адміністрації Д. Трампа у січні 2017 р. ознаменувався очікуваннями, як в академічному середовищі, так і в середовищі політичного істеблішменту, щодо різкої зміни акцентів зовнішньополітичної стратегії США. Виборча президентська кампанія у США 2016 р. супроводжувалась численними скандалами та різкими заявами кандидата від республіканської партії Д. Трампа щодо необхідності зміни курсу як внутрішньої, так і зовнішньої політики.

Д. Трамп представив своє бачення зовнішньої політики США, виступаючи у м. Вашингтон з нагоди впевненої перемоги на первинних виборах відразу в п'яти штатах країни.

Основний претендент на висунення кандидатом на посаду президента США від республіканців заявив у своїй програмній промові, що його головною метою буде реалізація принципу «Америка перш за все». Д. Трамп назвав зовнішню політику адміністрації діючого на той час президента США Б. Обама «повною і тотальною катастрофою» [1].

Значна частина програмного виступу була присвячена тому, що Д. Трамп назвав «слабкістю, безглуздістю і розбродом» в рядах адміністрації Б. Обама, які, за його словами, він сподівається ліквідувати. Д. Трамп пообіцяв аудиторії, що зібралася у Вашингтоні, «очистити зовнішню політику США від іржі, яка її вкрила» [1].

У цьому контексті актуалізується питання щодо визначення новою президентською адміністрацією США стратегічних зовнішньополітичних настанов стосовно розбудови їх взаємовідносин з провідними центросиловими державами світу, серед яких зважаючи на економічний та політичний потенціал особливе місце займає КНР.

Модернізація зовнішньополітичної стратегії США викликала певне «оохолодження» американсько-китайських відносин. 14 листопада 2016 р. відбулася телефонна розмова новообра-

ного Президента США Д. Трампа і лідера КНР Сі Цзіньпіном. Сторони обговорили розвиток відносин між Пекіном і Вашингтоном. За словами лідера КНР Сі Цзіньпіна, їх безупинний поступальний розвиток протягом майже 40 років пішов на користь американському і китайському народам. «Факти свідчать про те, що співпраця є єдиним правильним вибором щодо розвитку відносин КНР і США», — заявив голова КНР. Зі свого боку, новообраний президент США Д. Трамп погодився поважати «політику одного Китаю» [2].

Разом з тим, 2 грудня 2016 р. президент США Д. Трамп вперше за кілька десятиліть безпосередньо поговорив з лідером Тайваню Цай Інвєнь, чим порушив дипломатичні домовленості з Китаєм.

В заяві групи, яка займається питаннями передачі влади в США, говориться про те, що Д. Трамп обговорив з Цай Інвєнь «тісні зв'язки в сфері економіки, політики і безпеки» під час телефонної розмови.

Адміністрація лідера Тайваню Цай Інвєнь повідомила, що в розмові з Д. Трампом брали участь міністр закордонних справ і голова ради національної безпеки Тайваню.

Д. Трамп в своєму Twitter повідомив, що Цай Інвєнь сама зателефонувала йому, щоб привітати з перемогою на президентських виборах в США [3].

Таким чином, це був перший офіційний контакт між представниками адміністрації Тайваню і президентом США починаючи з 1979 р.

Міністерство закордонних справ КНР заявило, що направило Д. Трампу офіційний протест у зв'язку з телефонною розмовою, яка відбулася між новообраним американським президентом та керівником Тайваню Цай Інвєнь. Пекін закликав США «ретельно і належним чином ставитися до тайваньського питання, щоб уникнути непотрібних ускладнень в американсько-китайських відносинах» [4].

Після 1979 року жоден лідер США, включаючи тих, що ще не вступили на посаду обраних президентів, ні разу не вступав в прямі контакти з керівниками Тайваню, уникаючи негативних наслідків для відносин з Пекіном. Однак Д. Трамп не тільки порушив це наявне протягом десятиріч негласне табу, якого неухильно дотримувалися як демократичні, так і республіканські адміністрації, але і не став приховувати факт своєї бесіди з Цай Інвєнь, двічі прокоментувавши його в Twitter.

Більше того, його записи ще більше загострили ситуацію. По-перше, в своїх коментарях Д. Трамп називає Цай Інвєнь «президентом Тайваню» (в Пекіні вважають таке визначення неприйнятним, використовуючи формулювання «регіональний лідер Тайваню»). По-друге, обраний президент США парирує звинувачення в тому, що він не повинен був говорити з Цай Інвєнь, дивуючись, чому цього не можна робити, якщо США постачають зброю Тайваню. «Цікаво: США продають Тайваню військову техніку на мільярди доларів, а я не повинен приймати вітальний дзвінок», — написав в Twitter Д. Трамп [3].

На суперечностях США і КНР, намагається зіграти новий очільник адміністрації Тайваню. Офіційно вступивши на посаду в травні 2016 р., лідер Демократичної прогресивної партії займає жорстку позицію щодо материкового Китаю, закликаючи не форсувати політику зближення з Пекіном, яку до 2016 року проводив лідер партії Гоміньдан, президент Ма Інцзю [5].

Так, у своїй інавгураційній промові Цай Інвєнь навіть не згадала принцип «єдиного Китаю» [5], що не залишилося непоміченим в Пекіні. У зв'язку з цим дзвінок Цай Інвєнь Д. Трампу може стати спробою використати зміну влади в США як нове вікно можливостей для просування ідеї міжнародного визнання острова.

Зважаючи на більшою мірою бізнесовий підхід президента США до розбудови моделей з провідними країнами світу, цілком логічно постає питання щодо формування основних параметрів формату взаємовідносин Вашингтон-Пекін.

2. Методи дослідження

У статті у взаємозв'язку й взаємодоповнюваності застосовувався весь комплекс притаманних політичній науці філософських загальнонаукових, та специфічних методів наукового дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові методи досліджень міжнародних політичних процесів, зокрема емпіричний, аналітичний, компаративістський та описовий. Вони базуються на принципах системності та історичності, що дозволяє вивчати сучасні міжнародні політичні процеси та явища у динаміці та у зв'язку як з історичними умовами їх розвитку.

3. Результати

У своїй інавгураційній промові президент США Д. Трамп заявив, що зовнішня політика країни повинна визначатися одним принципом: «З сьогоднішнього дня Америка буде стояти на першому місці. Америка на першому місці, у будь-якому рішенні, що стосується торгівлі, податків, імміграції, зовнішньої політики» [6].

Показовими у цьому контексті є один з перших указів президента США Д. Трампа щодо відмови від Транстихоокеанського партнерства [7], перемовини про створення якого велися упродовж восьми років і закінчились утворенням організації у 2015 р. Дана структура мала стати альтернативою АСЕАН і АТЕС, її створення ініціювалось адміністрацією президента США Б. Обами з метою збереження контролю над Тихоокеанською зоною і створенням економічного блоку для протидії динамічному зростанню політичного та економічного впливу КНР. Паралельно з цим, президент США Д. Трамп погрожує розірвати і угоду НАФТА— договір про зону вільної торгівлі між США, Канадою і Мексикою [8]. Фактично, країна, що виступала основним рушієм сучасної глобалізації, поступово закривається від світової економіки.

Водночас у січні 2017 р. лідер КНР Сі Цзіньпін, перебуваючи на Всесвітньому економічному форумі в Давосі, виголосив промову на захист глобальної економіки і вільної торгівлі [9]. Його слова прозвучали дуже контрастно щодо позиції президента США Д. Трампа. «Якщо виступ Сі Цзіньпіна перед Давоським клубом економічних і політичних еліт— це індикатор того, що нас чекає в 2017 році, то Китай може стати найсильнішим голосом, який проголосує соціальну і економічну користь від глобалізації, запрошуючи країни приєднуватися до договорів про вільну торгівлю, інвестуючи у країни, що розвиваються, щоб вони отримали доступ до ринків»,— підкреслює представник авторитетного дослідницького центру The Brookings Institution Б. Момані [10].

Загострення в американсько-китайських відносинах викликала також заява держсекретаря США Р. Тіллersona під час процедури затвердження його Сенатом: він заявив, що в разі призначення надішле Китаю сигнал, що йому буде закритий доступ до спірних островів у Південно-Китайському морі [11].

Китай відповів на слова держсекретаря США Р. Тіллersona щодо островів у Південно-Китайському морі, зазначивши, що дії Пекіна носять законний характер. «Що стосується Південно-Китайського моря, то Китай має повне право здійснювати будь-яку законну діяльність відповідно до свого суверенітету»,— заявив офіційний представник МЗС КНР Лу Кан [12]. Необхідно зазначити, що у липні 2016 р. міжнародний трибунал, створений за посередництва Постійної палати третейського суду в Гаазі постановив, що Китай не має історичних прав на спірні території в Південно-Китайському морі. Рішення було прийнято за скаргою Філіппін, які заявили, що дії КНР, чий два патрульних катери наприкінці 2012 р. завадили філіппінській стороні заарештувати китайських рибалок, які ловили рибу неподалік від рифа Скарборо, порушують Конвенцію ООН з морського права 1982 року. Влада КНР заявила, що не збирається визнавати і виконувати рішення трибуналу.

Демонстрацією сили став похід авіаносця ВМС КНР «Ляонін» в супроводі п'яти кораблів, які пройшли водами спірного району Південно-Китайського моря. Подальший розвиток подій також мав характер загострення ситуації в акваторії Південно-Китайського моря, у зв'язку з відмінними підходами адміністрації Д. Трампа і керівництва КНР до розв'язання територіальних суперечностей. Зокрема, у грудні 2016 р. китайський корабель захопив американський під-

водний безпілотноїк. Новообраний президент США Д. Трамп, який на той час, ще не вступив на посаду досить жорстко прокоментував відповідні дії КНР у Twitter: «Китай краде дослідний безпілотноїк ВМС США в міжнародних водах — вириває його з води і забирає в Китай. безпрецедентний акт» [13].

Ілюстративним у цьому контексті є оцінка можливості розв'язання відкритого протистояння між США та КНР надана експератами американського аналітичного центру RAND Corp. Військовий конфлікт між Вашингтоном та Пекіном, на думку аналітиків, може спалахнути в тому числі і випадково. Зоною конфлікту є Південно-Китайське море (ПКМ), за яким пролягають найважливіші торгові маршрути, якими щорічно перевозиться товарів на 5 трлн доларів. Причиною війни між США і КНР можуть стати територіальні суперечки, які в буквальному сенсі цього слова киплять у ПКМ між Китаєм з одного боку і іншими державами цього регіону: Філіппінами, В'єтнамом, Тайванем, Брунеєм і Індонезією, — підкреслюють автори дослідження [14].

Конфлікт може спалахнути моментально, як сірник, попереджають автори дослідження. Справа в тому, що і Пентагон, і НВАК стягнули до місця можливих бойових дій найсучаснішу зброю. З огляду на міць озброєнь існує сильна спокуса завдати удару першим. Конфлікт буде тривалим, але малоімовірно, що справа дійде до застосування ядерної зброї, вважають аналітики RAND. Обидві сторони мають достатні ресурси, щоб витримати втрати. Так само, як дві третини століття тому, в Кореї, зіткнення закінчиться внічю, — вважають автори дослідження. «Вашингтону і Пекіну необхідно уважно проаналізувати можливість тривалого, неконтрольованого і дуже важкого конфлікту, в якому не буде переможця», — підкреслюється в дослідженні [14]. Автори дослідження RAND дають рекомендації Білому дому і Пентагону. Вони радять не провокувати КНР і ясно дати зрозуміти, що США ніколи не завдадуть удару першими. Одночасно з цим американські військові і дипломати мають активно контактувати з китайськими колегами з метою не допустити виникнення ризикованих ситуацій [14].

Однією з детермінант американсько-китайських відносин є позиція США щодо ролі КНР у врегулюванні північнокорейської проблеми.

Президент США Д. Трамп заявив в інтерв'ю Financial Times, що в ході майбутніх переговорів з головою КНР Сі Цзіньпіном він має намір домагатися більш жорсткого підходу Пекіна до ракетно-ядерної проблеми КНДР [15]. «У Китаю є можливості відчутного впливу на Північну Корею. І Китай може прийняти рішення надати нам допомогу з Північною Кореєю, або не надавати її. Якщо Китай погодиться, це буде дуже добре для нього самого, якщо ні — добре нікому не буде», — зазначив президент США [15].

У відповідь на питання видання, як США можуть мотивувати тиск Китаю на КНДР, президент зазначив: «Стимулом є торгівля, все це стосується торгівлі. Якщо Китай не захоче вирішувати північнокорейську проблему, ми самі її вирішимо. Це все, що я хотів сказати», — підкреслив Д. Трамп [15].

Зі свого боку, офіційний представник МЗС КНР Хуа Чуньїн, коментуючи ситуацію на Корейському півострові зазначила: «Забезпечення миру і стабільності на півострові відповідає спільним інтересам всіх сторін, а також є спільною відповідальністю сторін. Сподіваємося, що зацікавлені сторони збережуть стриманість і холоднокровність і докладуть більше зусиль щодо пом'якшення напруженості в ситуації» [16].

6–7 квітня 2017р. у США (штат Флорида) відбулася одна з найважливіших зустрічей президента США Д. Трампа — дводенний саміт з головою КНР Сі Цзіньпіном. Їй передували візити на більш низькому рівні. Наприкінці лютого 2017 р. президент США Д. Трамп прийняв у Білому домі члена Держради КНР Ян Цзечи, зазначивши, що країни повинні зміцнити контакти на вищому рівні і взаємодіяти в міжнародних справах. Держсекретар США Р. Тіллерсон відвідав Китай у ході свого азійського турне в березні (крім Китаю, в програмі були Японія і Південна Корея), провів спільну прес-конференцію зі своїм китайським колегою, міністром закордонних справ КНР Ван І, а потім і зустріч з Сі Цзіньпіном.

Порядок денний американсько-китайської зустрічі на найвищому рівні був надзвичайно насиченим: проблема КНДР, обговорення двосторонніх відносин з акцентом на торговельно-економічне співробітництво, тайванське питання, ситуація в Південно-Китайському морі, розміщення США систем протиракетної оборони ТНААД в Південній Кореї, боротьба з тероризмом.

По дорозі до Флориди президент США Д. Трамп на борту літака підтвердив журналістам, що північнокорейська проблема буде однією з пріоритетних у ході переговорів з китайським керівником і висловив сподівання що Китай «захоче піти вперед» по шляху нарощування зусиль щодо стримання ракетно-ядерних амбіцій Пхеньяна [17].

4. Висновки

Оцінити практичні результати цієї зустрічі лідерів США та КНР можна буде лише після того, як пройде певний відрізок часу. Наразі, ця зустріч є свідченням прагнення сторін узгодити свої інтереси і відкрити діалогове вікно на найвищому рівні з метою запобігання надзвичайному загостренню відносин.

1. Зважаючи на позиціонування сторін у системі міжнародних відносин Азійсько-Тихоокеанського регіону розбалансування відносин у форматі США-КНР цілком реально призведе до дисбалансу всієї системи регіональних відносин.

2. Додатковим дестабілізуючим чинником на регіональному рівні виступають «релікти» холодної війни: тайванська проблема, спірні острови в Південно-Китайському морі, корейська проблема тощо. Підходи ж Вашингтона і Пекіна щодо розбудови моделей врегулювання цих проблем є досить відмінними, що є подразником двосторонніх відносин. Очільник Української асоціації китаєзнавців і старший науковий співробітник Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського В. Кітченко зазначає, що США сприймають Китай як відповідального за події в Північній Кореї. І Китай, ввівши санкції, вже спробував вплинути на Пхеньян. «Але ми також знаємо, що є різка реакція Пекіна щодо розміщення систем ПРО в Південній Кореї. Швидше за все, буде спроба досягти компромісу», — підкреслив науковець [18].

3. Разом з тим, при прогнозуванні подальшої еволюції американсько-китайських відносин необхідно враховувати і так званий новий імпровізаційний стиль зовнішньої політики США, характерними рисами якого є високий динамізм і непередбачуваність.

5. Список літератури:

1. Transcript: Donald Trump's Foreign Policy Speech // The New York Times 27 April 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.nytimes.com/2016/04/28/us/politics/transcript-trump-foreign-policy.html?_r=0. — Назва з екрану
2. Landler M., Forsythe M. Trump Tells Xi Jinping U.S. Will Honor «One China» Policy // The New York Times 9 February 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2017/02/09/world/asia/donald-trump-china-xi-jinping-letter.html> — Назва з екрану
3. Landler M., Sanger D. Trump Speaks With Taiwan's Leader, an Affront to China // The New York Times 4 December 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.nytimes.com/2016/12/02/us/politics/trump-speaks-with-taiwans-leader-a-possible-affront-to-china.html?_r=0 — Назва з екрану
4. Официальный представитель МИД КНР Гэн Шуан ответил на вопрос СМИ по поводу телефонного разговора между новоизбранным президентом США Д. Трампом и главой администрации Тайваня Цай Инвэнь [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.fmprc.gov.cn/rus/xwfw/fyrth/fyrbthdhdw/t1421265.shtml> — Назва з екрану
5. Full text of President Tsai's inaugural address // Focus Taiwan 20 May 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://focustaiwan.tw/news/aip/201605200008.aspx> — Назва з екрану
6. Donald Trump inauguration speech full transcript // Belfast Telegraph 21 January 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/world-news/donald-trump-inauguration-speech-full-transcript-35386639.html> — Назва з екрану

7. Trump Abandons Trans-Pacific Partnership, Obama's Signature Trade Deal // The New York Times 23 January 2017 [Електронний ресурс].—Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2017/01/23/us/politics/tpp-trump-trade-nafta.html>—Назва з екрану
8. Long H. Draft memo offers first look at Trump's plans for NAFTA // CNN Money 30 March 2017 // [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://money.cnn.com/2017/03/30/news/economy/donald-trump-nafta/>—Назва з екрану
9. Full text from President Xi Jinping's speech // The National Committee on U.S.-China Relations [Електронний ресурс].—Режим доступу: <https://www.ncuscr.org/content/full-text-president-xi-jinpings-speech>—Назва з екрану
10. Momani B. Xi Jinping's Davos Speech Showed the World Has Turned Upside Down // Newsweek 18 January 2017 // [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://www.newsweek.com/davos-2017-xi-jinping-economy-globalization-protectionism-donald-trump-543993>—Назва з екрану
11. Brunnstrom D., Spetalnick M. Tillerson says China should be barred from South China Sea islands // Reuters 12 January 2017 // [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://www.reuters.com/article/us-congress-tillerson-china-idUSKBN14V2KZ>—Назва з екрану
12. Китай ответил на заявление Тиллерсона о незаконных действиях Пекина в Южно-китайском море // [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/world/kitay-otvetil-na-zayavlenie-tillersona-o-nezakonnyh-deystviyah-pekina-v-yuzhno-kitayskom-more-787501.html>—Назва з екрану
13. Perlez J., Rosenberg M. China Agrees to Return Seized Drone, Ending Standoff, Pentagon Says // The New York Times 17 December 2016 [Електронний ресурс].—Режим доступу: https://www.nytimes.com/2016/12/17/world/asia/china-us-drone.html?_r=0—Назва з екрану
14. Gompert D., Cevallos A., Garafola C. War with China. Thinking Through the Unthinkable // [Електронний ресурс].—Режим доступу: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1100/RR1140/RAND_RR1140.pdf—Назва з екрану
15. Donald Trump: Without Twitter, I would not be here—FT interview// [Електронний ресурс].—Режим доступу: <https://www.ft.com/content/943e322a-178a-11e7-9c35-0dd2cb31823a>—Назва з екрану
16. Очередная пресс-конференция 14 марта 2017 г. у официального представителя МИД КНР Хуа Чуньин // [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://www.fmprc.gov.cn/rus/xwfw/fyrth/lxjzhzhdh/t1446868.shtml>—Назва з екрану
17. Трамп прокомментировал встречу с Си Цзиньпином: начало дружбе положено // [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/world/tramp-prokommentiroval-vstrechu-s-si-czinpinom-nachalo-druzhbe-polozeno-1010795.html>—Назва з екрану
18. Кудрик В. Велика двійка: з чим Трамп приймає Сі Цзіньпіна // Апостроф 6 квітня 2017 р. [Електронний ресурс].—Режим доступу: <https://apostrophe.ua/ua/article/world/america/2017-04-06/bolshaya-dvoika-s-chem-tramp-prinimaet-si-tszinpinina/11516>—Назва з екрану.

References:

1. The New York Times (2016), «Transcript: Donald Trump's Foreign Policy Speech», available at: https://www.nytimes.com/2016/04/28/us/politics/transcript-trump-foreign-policy.html?_r=0 (accessed 01 September 2017).
2. Landler, M. & Forsythe, M. (2017), «Trump Tells Xi Jinping U.S. Will Honor «One China» Policy», available at: <https://www.nytimes.com/2017/02/09/world/asia/donald-trump-china-xi-jinping-letter.html> (accessed 01 September 2017).
3. Landler, M. & Sanger, D. (2016), «Trump Speaks With Taiwan's Leader, an Affront to China», available at: https://www.nytimes.com/2016/12/02/us/politics/trump-speaks-with-taiwans-leader-a-possible-affront-to-china.html?_r=0 (accessed 02 September 2017).

4. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2016), «Foreign Ministry Spokesman Geng Shuang Responded to a Media Question about a Telephone Conversation between the Newly Elected President of the United States, D. Trump, and the Head of the Taiwan Administration, Tsai Inven», available at: <http://www.fmprc.gov.cn/rus/xwfw/fyrth/fyrbthdhdw/t1421265.shtml> (accessed 30 August 2017).
5. Focus Taiwan 20 May (2016), «Full Text of President Tsai's Inaugural Address», available at: <http://focustaiwan.tw/news/aip/201605200008.aspx> (accessed 30 August 2017).
6. Belfast Telegraph (2017), «Donald Trump Inauguration Speech Full Transcript», available at: <http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/world-news/donald-trump-inauguration-speech-full-transcript-35386639.html> (accessed 29 August 2017).
7. The New York Times (2017), «Trump Abandons Trans-Pacific Partnership, Obama's Signature Trade Deal», available at: <https://www.nytimes.com/2017/01/23/us/politics/tpp-trump-trade-nafta.html> (accessed 30 August 2017).
8. Long, H. (2017), «Draft Memo Offers First Look at Trump's Plans for NAFTA», available at: <http://money.cnn.com/2017/03/30/news/economy/donald-trump-nafta/> (accessed 01 September 2017).
9. The National Committee on U.S.-China Relations (2015), «Full Text from President Xi Jinping's Speech», available at: <https://www.ncuscr.org/content/full-text-president-xi-jinpings-speech> (accessed 02 September 2017).
10. Momani, B. (2017), «Xi Jinping's Davos Speech Showed the World Has Turned Upside Down», available at: <http://www.newsweek.com/davos-2017-xi-jinping-economy-globalization-protectionism-donald-trump-543993> (accessed 01 September 2017).
11. Brunnstrom, D. & Spetalnick, M. (2017), «Tillerson Says China Should Be Barred from South China Sea Islands», available at: <http://www.reuters.com/article/us-congress-tillerson-china-idUSKBN14V2KZ> (accessed 03 September 2017).
12. Seghondja [Today] (2017), «China Responded to Tillerson's Statement about Beijing's Unlawful Actions in the South China Sea», available at: <http://www.segodnya.ua/world/kitay-otvetil-na-zayavlenie-tillersona-o-nezakonnyh-deystviyah-pekina-v-yuzhno-kitayskom-more-787501.html> (accessed 02 September 2017).
13. Perlez, J. & Rosenberg, M. (2016), «China Agrees to Return Seized Drone, Ending Standoff, Pentagon Says», available at: https://www.nytimes.com/2016/12/17/world/asia/china-us-drone.html?_r=0 (accessed 03 September 2017).
14. Gompert, D., Cevallos, A. & Garafola C. (2016), «War with China. Thinking Through the Unthinkable», available at: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1100/RR1140/RAND_RR1140.pdf (accessed 01 September 2017).
15. FT interview (2017), «Donald Trump: Without Twitter, I Would not Be Here», available at: <https://www.ft.com/content/943e322a-178a-11e7-9c35-0dd2cb31823a> (accessed 01 September 2017).
16. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2017), «Foreign Ministry Spokesperson Hua Chuning's Regular Press Conference on March», available at: <http://www.fmprc.gov.cn/rus/xwfw/fyrth/lxjzhzhdh/t1446868.shtml> (accessed 02 September 2017).
17. Seghondja [Today] (2017), «Trump commented on the meeting with Xi Jinping: the beginning of friendship is laid», available at: <http://www.segodnya.ua/world/tramp-prokommentiroval-vstrechu-s-si-czinpinom-nachalo-druzhe-polozheni-1010795.html> (accessed 02 September 2017).
18. Kudryk, V. (2017), «Great Deuce: with which Tramp accepts Xi Jinping», Apostrof [Apostrophe], available at: <https://apostrophe.ua/ua/article/world/america/2017-04-06/bolshaya-dvoyka-s-chem-tramp-prinimaet-si-tszinpinga/11516> (accessed 03 September 2017).

UDC 321.015

A. Tkach

Postgratuaat of kathedra of global communications, University «Ukraine»

e-mail: tio19@ukr.net

NEW REGIONAL RESPONSIBILITY IN A FOREIGN POLICY IN RELATION LAC-AMERICAN REGION OF ADMINISTRATIONS OF GEORGE W. BUSH AND BARACK OBAMA

Abstract

The article analyzes the priorities of the Obama's administration in the region and the Latin American states actions in rebuilding the existing system of relations at the global and regional levels. The current financial and economic crisis has shown the need for changes in the economic world order, financial system, which was formed in the end of the Second World War, where the International Monetary Fund (IMF) and the World Bank (WB) play a key role. For many decades developing countries were rather an object of economic expansion than serious actors in the world economy.

In the article features of foreign policy of the USA of relatively Latin America are examined in the article; the conceptual providing of foreign policy is analysed the USA, the comparative analysis of foreign policy of administrations of presidents of relatively Latin America is carried out, the detailed analysis of influence of foreign-policy course of the USA is presented, the basic factors of forming of new foreign policy the USA of relatively Latin America are found out.

Purpose of the research: External U.S. Relations with Latin America and the Caribbean under the Barack Obama Administration.

The article of analysis is includes resolution of long duration aims and corporate strategic planning taking into account correlation of application in space and in time of necessary resources, as activity of the American state that is sent to determination and achievement of long-term aims in a region by means of corresponding facilities. Without belittling the importance of not denying the «national roots» the origin of these crises can not be ignored or underestimated the fact that the development of Latin America in previous decades influenced deep region in the processes of global integration with its «distortions» and instability, with increasingly the apparent inability of international institutions. The main mechanisms for implementation of the USA foreign policy strategy objectives are LAC, bilateral relations with main European countries and USA as well as crisis management. The work ascertains the limited effectiveness of multilateral instruments for the achievement of strategic objectives of the LAC foreign policy. LAC represents one of the power centers of the multipolar world in LAC strategy, but in this regard, has to possess proper political and military mechanism for regulation of international relations. LAC suggested a lot of proposals and projects in the field of crisis management under B.Obama presidency, but its initiatives did not receive proper support in the LAC.

Keywords: foreign policy of the USA, Latin America, «restart» of relations, international system, international safety, strategy of national safety, democracy.

УДК 321.015**Ткач А. О.**

Здобувач кафедри суспільно-політичних наук, глобалістики та соціальних комунікацій,
Університет «Україна»

e-mail: tio19@ukr.net

НОВА РЕГІОНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДМІНІСТРАЦІЙ ДЖ. БУША ТА Б. ОБАМИ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ В ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Резюме

В статті розглядаються особливості зовнішньої політики США щодо країн Латинської Америки; проаналізовано концептуальне забезпечення зовнішньої політики США, здійснено порівняльний аналіз зовнішньої політики щодо Латинської Америки, подано докладний аналіз впливу зовнішньополітичного курсу США, з'ясовано основні чинники формування нової зовнішньої політики США щодо Латинської Америки. Предметом аналізу є зовнішньополітична стратегія США як діяльність держави, що спрямована на включення Латинської Америки в процес формування вигідної моделі міжнародних відносин і включає постанову довгочасних цілей і довгострокового планування з урахуванням співвідношення застосування в просторі і в часі необхідних ресурсів, як діяльність американської держави, що спрямована на визначення та досягнення довгострокових цілей у регіоні за допомогою відповідних засобів.

Ключові слова: Латинська Америка, зовнішня політика США, регіональна безпека, стратегія національної безпеки, трансформація.

1. Вступ

Аналіз еволюції латиноамериканської політики США є актуальними для вивчення закономірностей нової парадигми безпеки в латиноамериканському регіоні. Чимало явищ, що відбуваються нині в нашій країні, можуть бути зрозумілими лише за допомогою співставлення з процесами в інших державах, особливо в тих, які стикаються з проблемою забезпечення політичної стабільності, підвищення власного міжнародного авторитету і забезпечення зовнішньої безпеки, визначення основних параметрів економічного і соціального розвитку в перехідний період.

Аналіз концептуальних основ зовнішньої політики США у стані гострої системної кризи є актуальним. Незважаючи на зміну з приходом демократичної адміністрації Б. Обами підходів до вирішення ключових зовнішньополітичних проблем, вивчення «імперської зовнішньої політики» Президента США є актуальним в довгостроковій перспективі. А. Шлезінгер у праці «Цикли американської історії» сформулював принцип «циклічності» зовнішньої політики США. Політика характеризувалася системною кризою ідеології зовнішньої політики, «імперським президентством», кризою еліт, феноменом клану Бушів. Ідеологія зовнішньої політики Дж. Буш-мол мала «неоконсервативний» характер, послідовно змінила декілька етапів розвитку від «реалізму» через політику «крайнього неоконсерватизму» до прагматизму. Політика мала вплив на той набір інструментів і доктрин, якими США користувалися в країнах Латинської Америки.

Протягом 2001–2009 рр. уряд Дж. Буш-мол прийняв низку заходів, спрямованих на фактичний демонтаж системи міжнародного права і міжнародних інститутів, що склалися після Другої світової війни. Це призвело до наслідків у різних сферах: економічній, політичній, військовій.

Аналіз фундаментальних змін зовнішньої політики країни за Б. Обама допомагає зрозуміти причини і механізми зазначених процесів, а також розробити концепцію реагування на них з боку країн Латинської Америки.

Криза ідеології зовнішньої політики США виявила незначний рівень ефективності, нереалістичність однобічних, «неоконсервативних» підходів до вирішення основних латиноамериканських проблем, наприклад, міжнародний тероризм і екстремізм, бідність, нерозповсюдження ядерної зброї і забезпечення безпеки окремих країн і регіонів. Спроби «експорту демократії», «будівництва держав», силового вирішення міжнародних конфліктів, «просування» американської стратегії призвели до падіння рівня впливу США. Залишається невирішеною завдання подолання кризи американських політичних еліт. Тому актуальність запропонованих підходів до вивчення моделей прийняття зовнішньополітичних рішень у США зберігається. Еволюція латиноамериканської політики США досліджується в працях таких авторів як: З. Бжезинського, І. Валерстайна, Г. Моргентау, С. Хантінгтона; аналіз основних ідеологічних принципів формування політики США Дж. Буш-мол в працях А. Вейсмана, Дж. Д. Мура, А. Робертса; теорії «політичного реалізму» у відносинах з країнами Латинської Америки в працях Г. Моргентау, Г. Кіссінджера; теорії міжнародних відносин в працях С. Хантінгтона, К. Райса, А. В. Торкунова. Вітчизняні дослідження проблематики слід в працях Н. М. Веселої, М. В. Засядько, Є. Є. Камінського, В. П. Кириченка, О. І. Ковальової, А. І. Кудряченка, Л. П. Неліної, М. М. Рижкова, І. А. Хижняка, О. В. Потехіна, С. В. Кононенко, С. В. Толстова, О. В. Сушка, М. М. Храмова та інших.

2. Методи дослідження

Для вирішення завдань, поставлених у статті, переважно були використані такі наукові методи: загальнонаукові — описовий, герменевтико-політологічний, системний, структурно-функціональний, компаративний, інституційно-порівняльний; загальнологічні — емпіричний, статистичний, прогностичного моделювання та аналізу; спеціальні методи політології. Перевага надавалася методу політико-системного аналізу, за допомогою якого було виявлено спільні та відмінні характеристики базових складових стратегій «м'якої сили», що відображають існуючі політичні, суспільні, інформаційні та інші виклики для міжнародних відносин та глобального розвитку. Для емпіричного дослідження було використано фактологічну базу, яку склали дані експертного опитування українських фахівців-політологів. Праксеологічний та системний методи застосовувались під час аналізу системи відносин в регіоні за чотирма осями: США — латиноамериканські країни, США — зовнішньорегіональні потуги, а також відносини між карибськими країнами. Також використовувались функціональний та загальноісторичний методи. Методи аналізу і синтезу дозволили дослідити особливості зовнішньої політики США в латиноамериканському регіоні. Задля реалізації цих методів застосовувались такі методологічні прийоми як аналогія, порівняння, узагальнення та екстраполяція. При виявленні ознак інерційності в зовнішній політиці США на глобальному та регіональному рівнях застосовувався діахронічний аналіз. Метод аналізу ситуації (вивчення документів, порівняння тощо) використовувався для дослідження міжнародно-політичних процесів у латиноамериканському регіоні, експлікативні методи (зокрема, контент-аналіз) — для аналізу документів та промов високопосадовців, що в свою чергу допомогло виявити та окреслити тенденції в зовнішній політиці країн регіону.

3. Результати

Метою статті є розкриття еволюції концептуальних засад, практичної політики США та латиноамериканських держав щодо забезпечення національних інтересів.

Особливості в міжнародних відносинах країн Латинської Америки і Карибського басейну за перше десятиліття ХХІ ст. стали: падіння престижу і впливу США в регіоні; розвиток латиноамериканських і карибських інституційних структур і схем регіональної взаємодії; починаючи приблизно з 2005 р. економічне зростання ведучих латиноамериканських держав на чолі

з Бразилією. Це свідчило про посилення їх міжнародного економічного і політичного значення. На цьому тлі поширювалися відносини країн ЛАКБ за межами регіону [1, с. 11].

Падіння престижу і впливу США стало результатом тривалого втручання Сполучених Штатів у внутрішні справи країн ЛАКБ, ігнорування ними їхніх законних нестатків і інтересів, спроб нав'язування їм своєї моделі економічного, політичного і культурного розвитку, пошуку багатьма з них власної економічної моделі з визначальною участю держави у вирішенні соціальних проблем. Фактором, що зменшив можливість США оперативного втручати-ся в справи своїх сусідів, стало економічне зростання країн Південно-Східної Азії, у першу чергу — Китаю, що забезпечило практично всім країнам ЛАКБ можливість взаємодії на альтернативних ринках.

Подіями, що наприкінці XX- на початку XXI ст. визначили початок кінця епохи «сфери впливу» Вашингтона, стали осуд переважною більшістю країн ЛАКБ військової акції США і НАТО в Югославії, відмовлення ведучих держав регіону підтримати вторгнення військ США в Ірак у 2003 р. і провал планів США по створенню «Всеамериканської зони вільної торгівлі» (АЛКА) у 2005 р. На цьому тлі цілком органічно виглядала поява в регіоні «лівих» урядів антиамериканської орієнтації («боліваріанських») на чолі з венесуельським. Внаслідок цього відбулася фрагментація латиноамериканського курсу США, що намагався знайти підтримку серед деяких урядів, які підтримували «панамериканську ідею» [2, с. 438].

Провал спроби США сформува-ти під своєю егідою міцну антитерористичну коаліцію позначився практично відразу ж після терактів 11 вересня 2001 р., незважаючи на те що всі латиноамериканські країни (включаючи Венесуелу і Кубу) висловили Вашингтону свої співчуття в зв'язку з цими подіями. На засіданні Консультативної наради міністрів закордонних справ ОАД з ініціативи Бразилії було вирішено «реанімувати» Міжамериканський договір про взаємну допомогу (Пакт Ріо-де-Жанейро) у редакції 1947 р.

На тій же нараді було прийняте рішення про створення спеціальної комісії ОАД для створення міжамериканської антитерористичної конвенції. Латиноамериканські держави (Чилі, Бразилія, Мексика, Аргентина) у висловили надію, що визначення поняття «тероризм» у між-американській конвенції допоможе потім міжнародному співтовариству виробити відповідне визначення в рамках ООН. Однак буквально вже наступного дня після початку роботи комісії Держдепартамент заявив про небажання США брати участь у виробленні такого визначення. Міжамериканська антитерористична конвенція як Бриджтаунська конвенція (2002 р.) була прийнята без визначення про генезис і характер цього явища, його зв'язку з конкретними проблемами регіону [3, с. 56].

Можливість розширювального трактування поняття «тероризм» у міжамериканській конвенції зміцнила підозри деяких країн ЛАКБ щодо можливості втручання США під при-водом боротьби з тероризмом у їхні внутрішні справи. Це стосувалося тих «уразливих» точок на карті Латинської Америки, де ситуація не повністю контролювалася урядами відповідних країн. Наприклад, район «потрійного кордону» між Аргентиною, Бразилією і Парагваєм по-близу від м. Фос-де-Ігуасу) або стратегічно важливих для інтересів США ареалів, напри-клад, зона Панамського каналу, бурові установки в Карибському морі, район американо-мексиканського кордону. Згодом, у найбільших країнах регіону зростав рівень побоювання за суверенітет за свої природні багатства. Наприклад, великі райони лісового масиву Амазонії, район «потрійного кордону» між Бразилією, Венесуелою і Колумбією на північному заході Бразилії. Внаслідок цього, в перше десятиліття XXI ст. з'явилися доктрини і концепції без-пеки, наприклад в Перу у 2005 р., Бразилії у 2008 р., зростали військові бюджети ведучих країн регіону.

У війні з «новим тероризмом» уряди США спиралися на силові підходи, порушували принципи суверенітету і невтручання у внутрішні справи, які є традиційними пріоритетами в латиноамериканських країнах. Очікувалося лише технічне співробітництво, які не стосова-лися глибинних шарів проблеми. Проте існуючі в Латинській Америці доктрини і концепції

безпеки трактували міжнародний тероризм і пов'язані з ним проблеми наркотрафіку й злочинності як комплексні і довгострокові явища. Розходження в базисних підходах доктрини міжамериканської безпеки «двох Америк» до поняття «регіональна безпека» не сприяли виробленню ними загальної стратегії щодо нових загроз безпеки на початку нового сторіччя. В країнах Латинської Америки до наукового обігу уведено поняття «мультиплікативна безпека» [4, с. 56].

Ініціатива створення «Всеамериканської зони вільної торгівлі», в іспаномовній аббревіатурі—АЛКА, була висунута Дж. Буш-старшим. Вона активно пропагувалася президентами Б. Клінтоном, Дж. Буш-молодшим. Вона перекреслила надії США відновити в новому столітті ідею «панамериканської солідарності і співробітництва». Ідея об'єднати до 2005 р. у рамках єдиної зони вільної торгівлі (ЗВТ) 34 країни Західної півкулі (крім Куби), «від Аляски до Вогненної Землі», наштовхнулася на небажання латиноамериканців жертвувати власними інтересами в обмін на розмиті обіцянки Вашингтона, на неготовність США втілити в реальність намічені ними ж самими контури єдиного економічного простору. Блок НАФТА, усупереч намірові США, так і не відбувся як центр, навколо якого повинна була формуватися єдина ЗВТ країн Західної півкулі, залишившись «північноамериканським проектом». Інтеграційна стратегія на півдні континенту змушувала задуматися про висування Бразилії в якості нової доцентрової сили в масштабах усієї Південної Америки.

Провал ідеї АЛКА виявився підтвердженням утрати Сполученими Штатами перспективного бачення нових процесів, що протікали в постбіполярному світі, наслідком необґрунтованої впевненості в вплив єдиної наддержави. Впевненість відбилася в діяльності урядів США на Близькому і Середньому Сході, в Афганістані, Іраку. Наслідком став неприкритий латиноамериканський напрямок зовнішньої політики.

Особливою напруженістю в цей період відрізнялися американо-бразильські торгово-економічні відносини, які сконцентрували масу проблем, що нагромадилися між двома Америками в торгівельно-економічній і фінансовій сферах.

Очолюючи з листопаду 2002 р. переговорний процес по створенню АЛКА, США і Бразилія так і не змогли виробити до кінця 2005 р. такий договір, що влаштовував би всіх потенційних учасників. Неурегульовані проблеми у відносинах двох найбільших країн і двох найбільших економік Західної півкулі унеможливили об'єднання ринків Півночі і Півдня Американського континенту.

Бразилія, як і інші держави-члени МЕРКОСУРу, виступала проти субсидування США свого сільського господарства, тарифних і нетарифних обмежень на продукцію (квотування, норми, обвинувачення в «екологічному» або «соціальному» демпінгу). Залишалися неурегульованими питання патентної політики, державного замовлення, забезпечення соціальних прав. Високі мита на бразильський етанол на ринку США унеможливили створення між двома країнами «етанолового альянсу», обмеживши перспективи співробітництва США і Бразилії в сфері «нетрадиційної» енергетики [5, с. 361].

У 2009 р. Бразилія займала 1-і місце у світі за експортом етанолу, пального, виробленого з органічних матеріалів, а США—з його виробництва. Однак бразильський етанол з переробки маніоки і цукрового очерету був дешевшим. Це підвищувало його конкурентноздатність на світових ринках.

Після проекту АЛКА США погодилися на угоди про ЗВТ з окремими державами регіону, а саме з Чилі, Колумбією, Перу, державами Центральної Америки і Домініканською Республікою.

Чилі з усіх держав Південної Америки має найрозгалуженішу мережу угод про ЗВТ, що охоплює 23 держави Північної і Південної Америки, Європи й Азії.

Зростання рівня товарообігу країн Тихоокеанського узбережжя—Чилі і Перу з країнами АТР, насамперед з Китаєм, почав поступово перетворювати ринок США як «в один серед

інших». Це знижувало можливість впливу США на ситуацію в південноамериканських країнах. Знаменною подією 2010 р. став вихід КНР на перше місце з товарообігу Бразилії.

Сполучені Штати не змогли протиставити конструктивні рішення процесу «лівого повороту», що поступово охоплював латиноамериканські країни.

З часу перемоги на президентських виборах у Венесуелі харизматичного полковника Уго Чавеса (1998 р.) уряду «лівої» орієнтації, але з різним ступенем радикальності, стали приходити до влади в Бразилії (2002 р.), Аргентині (2003р.), Уругваєві (2005р.), Чилі (2006р.), Болівії (2005), Еквадору (2006р.), Нікарагуа (2006 р.), Гондурасі (2007 р.), Парагваї (2009 р.) Свідченням розгубленості Держдепартаменту в цьому питанні стали, наприклад, кількаразові звертання США до президента Бразилії Луїса Інасіо Луле да Сілва з проханням «вплинути» на антиамериканську риторику представників радикального крила «лівого повороту». Процес цього «повороту» був продиктований зростанням рівня національної самосвідомості народів Латинської Америки, результатом їхнього розчарування в проекті АЛБА, в неоліберальній моделі розвитку урядів майже всіх країн регіону на початку 1990-х років.

Глобальна економічна криза, що вибухнула наприкінці 2008 р., ще чіткіше визначила пороки застосування «транснаціональної» моделі необмеженого лібералізму до латиноамериканської конкретики. Сильніше він ударив по тим країнам, що були найбільше тісно прив'язані до ринку США (Мексика в рамках НАФТА), зачепивши лише дотично ті, які вчасно скорегували принципи економічного лібералізму, доповнивши їх елементами державного регулювання (Бразилія, Чилі). Криза негативно відбилася на країнах, що односторонньо залежали від експорту вуглекисної сировини (Венесуела). Це зменшило потенціал їхнього впливу на внутрішнє і зовнішнє середовище, «початок кінця» «лівого повороту» через поразку лівих сил на виборах у Панамі — 2009 р., у Чилі — 2010 р., скинення «лівого» президента М. Селайя в Гондурасі — 2009 р., спроба скинення президента К. Корреа в Еквадорі — 2010 р., втрату У. Чавесом майже мільйону виборців на парламентських виборах у Венесуелі в лютому 2010 р. [6, с. 89].

Латиноамериканська політика адміністрації Б. Обама оцінювалася експертами як недостатньо ефективна: негативна позиція Мексики і Чилі (у той момент — непостійних членів Ради Безпеки ООН) щодо планів США здійснити збройне вторгнення до Іраку; «ліва хвиля» у Латинській Америці (Венесуела, Бразилія, Аргентина, Уругвай, Болівія, Гондурас, Чилі, Нікарагуа, Еквадор, Парагвай, Сальвадор) і отримання влади антиамериканськими режимами на чолі з президентом Венесуели У. Чавесом, непримиренним критиком політики США; відмова латиноамериканських країн підтримати план США із створення зони вільної торгівлі «від Аляски до Вогненної Землі» (проект АЛКА); загострення проблеми нелегальної міграції в США з Мексики, центральноамериканських, карибських країн; неефективний вплив на регіональну дипломатію, невдачі стратегії повного усунення колумбійських і мексиканських наркокартелів, які постачали наркотики на американський ринок; посилення економічних і політичних позицій у латиноамериканському регіоні стратегічних конкурентів США, наприклад, Китаю; зростання рівня самостійності провідних країн ЛАКБ на міжнародній арені, їх прагнення розмовляти з США «на рівних»; не вдалося подолати торгівлю наркотиками за умови неважкої діяльності управління з боротьби з наркотиками та міністерства фінансів, розповсюджені насильницькі злочини, ерозії демократії у Венесуелі, неефективної ролі спеціального посланника для регіону віце-президента Джо Байдена, Обама продовжив політику Буша з проведення двосторонніх угод про вільну торгівлю, проте, внаслідок схвалення угоди з Колумбією і Панамою в 2011 р. ЛАКБ поділася на дві економічні групи. З одного боку, в основному в Карибському басейні і на тихоокеанському узбережжі, були 11 країн регіону, які мали угоди про вільну торгівлю зі США — Чилі, Колумбія, Мексика і Перу.

4. Висновки

Заходи США у той період можна було б вважати стереотипними, за винятком, мабуть, лише одного: своєрідного «напіввизнання» ними нової регіональної відповідальності Бразилії. Уряд США як і раніше визначав пріоритети у відносинах з привілейованими союзниками, наприклад, Колумбією і демонстрацію грубої сили через посилення військової присутності, відтворення 4-го флоту для операцій у Південній Атлантиці. Однак у нових історичних умовах ці заходи виявилися неефективними та небезпечними. На той час не були вирішені питання у відносинах із країнами цього регіону, наприклад, проблема незаконної міграції з Мексики, країн Центральної Америки і Карибського субрегіону, боротьба з наркотиками на ринку США, що надходили з Мексики, Колумбії, Болівії і Перу, затягування ратифікації угоди про створення ЗВТ із Колумбією.

Перспективи подальших досліджень. Важливим є дослідження стратегій зовнішньої політики США в ЛАКБ, прогнозування складових «м'якої сили» у зовнішній політиці США з метою забезпечення геополітичних стратегічних позицій США.

5. Список літератури:

1. Ortega P., Gómez J.S. (2010), Militarismo en América Latina, en «Quadern per a la Solidaritat», n. 39, Justicia i Pau, Barcelona, disponible en http://www.CentredeLas.org/attachments/663_Militarisme%20a%20America%20Latina_cat.pdf [Abril], Actualización sitio web 30 abril 2011.
2. Palazuelos E. (2008), Exportaciones de energía y capacidad de integración regional de América Latina, en Palazuelos E. (dir.), El petróleo y el gas en la geoestrategia mundial, Ediciones Akal, Madrid, pp. 409–438.
3. Páramo P. (2010), Honduras y la mala hora de América Latina, en «Nueva Sociedad», n. 226, pp. 115–124.
4. Omar V. (2011), Balance y desafíos de las izquierdas continentales, en «Nueva Sociedad», n. 234, pp. 46–59.
5. Romano S.M. (2010), Democracia liberal y seguridad nacional en el gobierno estadounidense: continuidades y rupturas, en Gandasegui M. A. (Hijo), Castillo D. (compiladores), Estados Unidos: la crisis sistémica y las nuevas condiciones de legitimación, Clacso y Siglo XXI Editores, México, pp. 360–384.
6. Romero C. A. (2010), Las secuelas regionales de la crisis en Honduras, en «Nueva Sociedad», n. 226, pp. 85–99.
7. Serbin A. (2009), América del Sur en un mundo multipolar: ¿es la Unasur la alternativa?, en «Nueva Sociedad», n. 219, pp. 145–156.
8. Tokatlian, J.G. (2010), Una tentación imperial que aún no ha cedido, disponible en http://www.clarin.com/mundo/tentacion-imperial-cedido_0_381561947.html, [Agosto 2011] Actualización sitio web 25 septiembre de 2011.

References:

1. Ortega P., Gómez J.S. (2010), Militarismo en América Latina, en «Quadern per a la Solidaritat», n. 39, Justicia i Pau, Barcelona, disponible en http://www.CentredeLas.org/attachments/663_Militarisme%20a%20America%20Latina_cat.pdf [Abril], Actualización sitio web 30 abril 2011.
2. Palazuelos E. (2008), Exportaciones de energía y capacidad de integración regional de América Latina, en Palazuelos E. (dir.), El petróleo y el gas en la geoestrategia mundial, Ediciones Akal, Madrid, pp. 409–438.
3. Páramo P. (2010), Honduras y la mala hora de América Latina, en «Nueva Sociedad», n. 226, pp. 115–124.

4. Omar V. (2011), Balance y desafíos de las izquierdas continentales, en «Nueva Sociedad», n. 234, pp. 46–59.
5. Romano S.M. (2010), Democracia liberal y seguridad nacional en el gobierno estadounidense: continuidades y rupturas, en Gandasegui M. A. (Hijo), Castillo D. (compiladores), Estados Unidos: la crisis sistémica y las nuevas condiciones de legitimación, Clacso y Siglo XXI Editores, México, pp. 360–384.
6. Romero C. A. (2010), Las secuelas regionales de la crisis en Honduras, en «Nueva Sociedad», n. 226, pp. 85–99.
7. Serbin A. (2009), América del Sur en un mundo multipolar: ¿es la Unasur la alternativa?, en «Nueva Sociedad», n. 219, pp. 145–156.
8. Tokatlian, J.G. (2010), Una tentación imperial que aún no ha cedido, disponible en http://www.clarin.com/mundo/tentacion-imperial-cedido_0_381561947.html, [Agosto 2011] Actualización sitio web 25 septiembre de 2011.

UDC 329.11**Galyna Kuts**

Doctor of political sciences, professor, professor of the department of political science, sociology and cultural science of the Kharkiv National Pedagogical University by G. S. Scovoroda,
e-mail: galyna.kuts@i.ua

CLASSICAL CONSERVATISM AS A POLITICAL IDEOLOGY: DOMINANT IDEAS AND HEURISTIC POTENTIAL

Abstract

The purpose of this article is to identify the dominant ideas of the discourse of classical conservatism as a political ideology, which are applicable in the modern political and ideological process. The article presents the consideration of the ideology of conservatism in comparison with other classical ideologies (liberalism and socialism) and highlighted the key features of conservatism.

The methodological basis of the article was the set of scientific and special methods of political science. The research methodology is based, in particular, on such scientific principles as the unity of historical and logical, the ascent from the Abstract to the concrete, objectivity, consistency, principles of analysis and synthesis and the like. Using system method the analysis of conservatism as a whole system with a complex structure. In the context of the comparative method, we carried out the selection of the dominant ideas of the discourse of conservatism. In particular, using comparativistic approach highlighted the basic criteria of the distinction between conservatism and other classical political ideologies (I.Wallerstein, K.Manheim, F.A. von Hayek, etc.).

In the ideological field of conservatism—despite the powerful Arsenal of fundamental principles—ably offers a conceptual «recipes» that are composed of ideas, which are able to optimally adapt on the specific historical and political realities. That is, even today, the ideas of conservatism inherent in heuristic potential. In particular, the ideas of the evolutionary interpretation of social progress; the sharp rejection of the radical actions and extremism; awareness of the importance of the irrational components in public life and lack of desire to fix it by administrative measures, etc. in addition, it is understood that private property is inviolable. Conservatism attaches great importance to the spontaneously established institutions (for example, language, morality, customs, values, etc.). Also very interesting are the ideas about what you should not place undue worry problem the required leverage limit managerial power. According to conservatives, more importance should be given to entities that will use them.

Keywords: conservatism, classical political ideologies, dominant ideas, liberalism, socialism.

УДК 329.11**Г. М. Куц**

Доктор політичних наук, професор кафедри політології, соціології та культурології,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
e-mail: galyna.kuts@i.ua

**КОНСЕРВАТИЗМ ЯК КЛАСИЧНА ПОЛІТИЧНА ІДЕОЛОГІЯ: ДОМІНАНТНІ ІДЕЇ
ТА ЕВРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ****Резюме**

Мета статті полягає у виявленні домінантних ідей дискурсу консерватизму як класичної політичної ідеології, які застосовні у сучасному політико-ідеологічному процесі. У статті здійснено розгляд ідеології консерватизму у порівнянні з іншими класичними ідеологіями (лібералізм та соціалізм) та виокремлено ключові ознаки консерватизму.

Методологічною основою статті стала сукупність загальнонаукових та спеціальних методів політичної науки. У контексті компаративного методу здійснено виокремлення домінантних ідей дискурсу консерватизму.

Виокремлено домінантні ідеї консерватизму, яким притаманний евристичний потенціал: ідеї еволюційної інтерпретації суспільного поступу; неприйняття різких радикальних заходів та екстремізму; усвідомлення важливості ірраціональної компоненти в державному житті та відсутність прагнень усунути її адміністративними заходами та ін.

Ключові слова: консерватизм; класичні політичні ідеології; домінантні ідеї; лібералізм; соціалізм.

1. Вступ

Консерватизм — одна із трьох класичних політичних ідеологій поряд із лібералізмом та соціалізмом. Термін консерватизм (лат. *conservo* — зберігаю, охороняю) введений у науковий обіг французьким мислителем Ф. Шатобріаном у кінці XVIII ст. Підґрунтям консервативної ідеології, теоретичні постулати якої викристалізувалися у другій половині XVIII ст. — на початку XIX ст., стала доктрина торі. Фундатором теорії консерватизму вважається Е. Берк, основні ідеї якого викладені в праці «Роздуми про революцію у Франції та про суперечки в деяких лондонських товариствах щодо цієї події, що містяться в листі, який передбачався бути відправленим деякому благородному пану в Париж» (1790 р.). Значний внесок у розробку теорії консерватизму здійснили Ж. де Местр, Л. де Бональд та ін.

Власне кажучи, політичні ідеології можна розглядати як певний орієнтир, що координує та спрямовує суспільне буття. На думку Д. Кеттлера «ідеології є прикладами символічно навантажених вірувань і понять, за допомогою яких існує, інтерпретується й оцінюється світ; їх призначенням є формування, актуалізація, спрямування, структурування й виправдання певних способів чи напрямів одних видів діяльності і засудження інших» [1, с. 141].

Вважається, що виникнення консерватизму, як й інших класичних політичних ідеологій, зумовлене синтезом різноманітних ідей (філософські ідеї Просвітництва, політичні революції, руйнування феодальних відносин, промислово-технологічне переозброєння, секуляризація суспільних форм буття тощо), що в сукупності дало могутній поштовх для його становлення.

У цілому, ідеологія консерватизму викликала підвищену увагу в різні історичні періоди, зокрема, у контексті вибору найбільш оптимальної моделі устрою держави чи стратегії її розвитку. Це актуалізує виявлення домінантних ідей дискурсу консерватизму, які були б адекватні сучасним суспільно-політичним реаліям.

2. Методи дослідження

У методологічному плані стаття зорієнтована на використання досліджень з різних напрямків політико-ідеологічного знання. Сукупність загальнонаукових та спеціальних методів політичної науки стала методологічною основою статті, що, у цілому, забезпечило комплексний підхід до проблеми виявлення евристичного потенціалу консерватизму в сучасному політичному процесі. Методологія дослідження ґрунтується, зокрема, на таких загальнонаукових принципах як єдність історичного та логічного, сходження від абстрактного до конкретного, об'єктивність, системність, на принципах аналізу і синтезу тощо. За допомогою системного методу здійснено аналіз консерватизму як цілісної системи зі складною структурою. У контексті компаративного методу здійснено виокремлення домінантних ідей дискурсу консерватизму. Зокрема, за допомогою компаративістського підходу виокремлено базові критерії відмінностей між консерватизмом та іншими класичними політичними ідеологіями (І. Валлерстайн, К. Манхейм, Ф. А. фон Хайек та ін.).

3. Результати

У політичній науці загальноприйнятим є виділення трьох типів класичних політичних ідеологій: консерватизму, лібералізму та соціалізму. Пріоритетність однієї з ідеологій, або поєднання якихось двох із них періодично призводили до переважання тієї чи іншої ідеологічної проблематики, детермінуючи своєрідність специфіки політичного простору. Слід зауважити, що окремі світоглядні позиції і консерватизму, і лібералізму, і соціалізму періодично як протиставлялися, так і співпадали.

Консерватизм та лібералізм, вийшовши в епоху Нового часу майже одночасно на історичну арену, відстоювали антагоністичні позиції щодо напрямів суспільного розвитку. Згодом до їхньої дискусії доєднався соціалізм. Сутність тієї чи іншої ідеології найпростіше виявити через аналіз ключових категорій, пріоритетних для кожної з класичних ідеологічних доктрин. На наш погляд, базовою ідеологемою для консерватизму виступає категорія «порядок», для лібералізму — «свобода», для соціалізму — «справедливість». Це зовсім не означає, що, скажімо, поняття свободи менш важливе для консерватизму, чи поняття порядку або справедливості не має значення для лібералізму. Кожна з ідеологій вкладає свій специфічний зміст у розуміння цих категорій. Як зазначав Р. Арон, «справжнім західняком є той, хто цілком схвалює в нашій цивілізації лише свободу, яка дозволяє критикувати цю цивілізацію і дає шанс її поліпшити» [2, с. 60]. Разом з тим, змістовне наповнення концепту свободи суттєво відрізняється у ліберальній та соціалістичній інтерпретації. Якщо для ліберала поняття свободи стосується насамперед створення умов для розширення спектру індивідуальних можливостей, то для соціаліста поняття свободи експлікується найчастіше у контексті зрівнювання таких можливостей. Так само поняття порядку по-різному інтерпретується соціалізмом і консерватизмом. Для консерватора порядок постає «як результат постійної уваги з боку авторитету, якому дозволяється у зв'язку з цим діяти за конкретними обставинами і не підпорядковуватись якомусь жорсткому правилу» [3, с. 69], тоді як для соціаліста порядок є результатом всемогутнього конструктивного раціонального планування.

Достатньо цікавою видається початкова самолегітимізація всіх трьох ідеологій. Як зазначав К. Манхейм, «вожді консервативних партій вважали себе виразниками народу, ліберали — виразниками духу часу, соціалісти і комуністи — пролетарської класової свідомості» [4, с. 121–122]. Таке позиціонування не в останню чергу зумовлене тогочасним соціокультурним фоном, зокрема, ставленням до новачів та змін. На думку І. Валлерстайна, виникнення політичних ідеологій саме в епоху Нового часу пов'язане з формуванням позитивного ставлення до ідеї змін, причому, цьому сприяла Французька революція. Французька революція змінює світ-систему, з'являється нова геокультура. Зміщення акцентів у політичному дискурсі на позитивне сприйняття ідеї змін витіснило ідею пріоритетності політичної стабільності на задній план. Саме реакцією на цю ідею стала поява трьох ідеологічних доктрин — консерватизму, лі-

бералізму та соціалізму [5, с. 76–77], кожна з яких дає свою відповідь щодо ідеї «нормальності» змін. Якщо ідеологія консерватизму стала першою (причому негативною) реакцією на цю ідею, то з боку лібералізму та соціалізму спостерігалось позитивне ставлення до змін. Відмінність полягала в розумінні характеру процесу змін. В ідеології лібералізму, яка вийшла на історичну арену другою (після консерватизму) вважається, що змінам має бути притаманний реформаторський характер, вони повинні бути поступовими та раціонально осмисленими. В ідеології соціалізму, навпаки, вважається, що зміни мають бути революційними.

Недовіра до новацій стала однією із засадничих рис консерватизму, тоді як лібералізм і соціалізм позитивно налаштовані на динаміку змін. Ця недовіра до змін в ідеології консерватизму була певним чином породжена ідеєю, що «марновірство, діючи заодно з мудрістю, укутує її відчуттям, яке надає їй стійкість» [6, с. 164]. Разом з тим, стосовно консерватизму слід зазначити, що він не заперечує зміни загалом, просто консерватор покладається на вищу мудрість чи авторитет, який спостерігатиме за всіма змінами, ретельно упорядковуючи їх. Як зазначав фундатор теорії консерватизму Е. Берк: «я ні в якому разі не виключав би зміни; але коли б навіть щось змінював, то для того, щоб зберегти» [7, с. 473].

Щодо способу пояснення світу ліберал займає серединну позицію між соціалістом та консерватором. Він «настільки ж далекий від грубого раціоналізму соціаліста, який хоче перебудувати усі соціальні інституції згідно із взірцем, приписаним його індивідуальним розумом, як і від містицизму, де консерватор частенько шукає прихистку» [3, с. 74]. Разом з тим, орієнтація на раціональне впорядкування світу поєднує лібералів та соціалістів. Втім, якщо соціалісти ототожнюють раціональність із плануванням, то для лібералів така позиція є неприйнятною. Раціоналізм ліберального світосприйняття припускає вбудовування в обставини (певний конформізм) та визнання і сприйняття спонтанних утворень (систем цінностей, моралі тощо). Певним чином такі погляди зближують лібералізм з консерватизмом. Але, якщо ліберали виступають за збереження і подальшу адаптацію до змінюваних соціокультурних умов тих спонтанних утворень, які зумовили виживання та успіх певної групи, то консерваторам притаманна ірраціоналістична інтенція (яка межує з містицизмом) на цілковите збереження існуючих систем цінностей чи моральних догм.

Консерватизм (як і лібералізм) надає великого значення спонтанно сформованим інститутам (приміром, мова, мораль, звичаї, цінності тощо). Але це захоплення з боку консерваторів стосується найчастіше тих спонтанних інституцій, які з'явилися в минулому. Консерватизм із підозрою та недовірою відноситься до тих спонтанних утворень, які лише визрівають (приміром, явища моди).

Разом з тим, вельми важливим для консерватизму є той факт, що він усвідомлює важливість «значення ірраціонального середовища в житті держави і не прагне усунути його адміністративними заходами» [4, с. 104].

Усі три класичні ідеологічні доктрини розділяють позицію стосовно того, що в історії існують зв'язки, які піддаються розумінню та осмисленню. Але, якщо ліберали і соціалісти дотримувались точки зору, що такі зв'язки піддаються повній раціоналізації, то консерватори прагнули пізнати історичну цілісність методом споглядання та морфології [4, с. 117].

Для консерватизму та лібералізму спільною виглядає позиція щодо необхідності обмеження втручання держави в економіку та превалювання вільного ринку [8, с. 14]. Зосередження акцентів на означеній проблематиці зумовлює важливість ідеї конкуренції, яка є вельми актуальною для консерватизму й лібералізму та неприпустимою для соціалізму.

Стосовно обмеження втручання держави в економіку слід зазначити, що на думку Ф. А. фон Хайека, «подібно до соціаліста, консерватор менше переймається проблемою необхідних важелів обмеження управлінської влади, аніж тим, хто їх застосовуватиме» [3, с. 70]. Консерватор глибоко впевнений, що коли управління належить порядним людям, його не варто достатньо жорстко обмежувати.

Позиція щодо обмеження державного втручання в економіку зумовлює вибір ринкової економіки як лібералізму, так і консерватизму [9]. Базовим на разі виступає припущення, що саморегулятивні сили вільного ринку створюють механізми адаптації до нових економічних умов.

В економічній сфері консерватори вітають вільний ринок, хоча в окремих галузях вони й виступають за протекціонізм, що споріднює їх із соціалістами. Але не лише ця позиція їх споріднює. Консерватор так само, як і соціаліст, «вважає себе уповноваженим нав'язувати іншим людям цінності, які він схвалює» [3, с. 70]. У цьому контексті зазначимо, що для ліберала його власні ціннісні пріоритети не є вагомою підставою для того, щоб змушувати інших їх поділяти. Відповідно, ліберали вважають, що релігійні чи моральні ідеали неприпустимо нав'язувати іншим, тоді як консерватори і соціалісти переважно дотримуються протилежної точки зору.

Стосовно позиції консерватизму щодо проблеми пріоритетності колективістських чи індивідуалістських цінностей слід зазначити, що «зазвичай в індустріальній сфері консерватори чинять опір колективістським та директивним заходам, і тут ліберал часто знаходить в них спільників» [3, с. 72]. Але певна кореляція націоналізму із консерватизмом «частенько прокладає місток від консерватизму до колективізму» [3, с. 74].

Як ліберали, так і консерватори вважають, що приватна власність є недоторканою.

На думку К. Манхейма, диференціація історичного часу залежить від тієї утопії, яку поділяє конкретна соціальна група [4, с. 179]. Консервативне сприйняття часу орієнтоване в минуле, оскільки вважається, що саме в минулому були створені всі варті уваги цінності та інституції.

Відносно психологічної мотивації прихильників консерватизму слід зазначити, що її підґрунтям виступають морально-етичні імперативи. Вважається, що «історія містить божественний задум, і обов'язок людини полягає у дотриманні Богом даних незмінних моральних законів» [10, с. 21].

4. Висновки

Таким чином, крізь призму компаративістського підходу виявлено визначальні характеристики консерватизму як класичної політичної ідеології на основі таких основоположних критеріїв відмінностей: ключова ідеологема; ставлення до змін, новацій; спосіб пояснення світу; характер суспільного розвитку; ставлення до спонтанно сформованих інституцій; відношення до необхідності обмеження впливу держави; економічні пріоритети; ставлення до приватної власності; співвідношення «індивідуальне/колективне»; сприйняття історичного часу; психологічна мотивація.

У цілому, недовіра до новацій стала однією із засадничих рис консерватизму. Разом із тим, консерватизм не заперечує зміни загалом, просто консерватор покладається на вищу мудрість (Бог) чи авторитет, який спостерігатиме за всіма змінами, ретельно упорядковуючи їх. Консерватизм характеризується опозиційністю щодо рішучих змін, неприйняттям різких радикальних заходів, екстремізму. Для консерватизму притаманна орієнтація на збереження традиційних цінностей (національних, релігійних, цивілізаційних), устоїв, вірувань, недовіра до абстрактних теорій тощо. У розумінні характеру суспільного розвитку консерватизм дотримується еволюційної інтерпретації суспільного поступу. Консерватизм надає вагомого значення спонтанно сформованим інститутам (приміром, мова, мораль, звичаї, цінності тощо). Але це захоплення з боку консерваторів стосується найчастіше тих спонтанних інституцій, які з'явилися в минулому. Консерватизм із підозрою та недовірою ставиться до тих спонтанних утворень, які лише визрівають. Разом із тим, вельми важливою для консерватизму є та обставина, що він, усвідомлюючи важливість ірраціональної компоненти в державному житті, не прагне усунути її адміністративними заходами.

В ідеології консерватизму вважається, що приватна власність є недоторканою. Позиція щодо обмеження державного втручання в економіку зумовлює вибір ринкової економіки як консерватизму, так і лібералізму. В економіці консерватизм вітає вільний ринок, хоча в окремих галузях він виступає за протекціонізм, що споріднює його з соціалізмом. Консерватор менше переймається проблемою необхідних важелів обмеження управлінської влади, аніж тим, хто їх

буде застосовувати. Консерватор глибоко впевнений, що коли управління належить порядним людям, його не варто достатньо жорстко обмежувати. Щодо проблеми пріоритетності колективістських чи індивідуалістських цінностей у консерватизмі вважається, що колективом мусить правити еліта суспільства.

У консерватизмі так само, як і в соціалізмі пріоритетною є позиція, що у сфері моральних переконань допустимим є примус у нав'язуванні іншим людям цінностей, які схвалюються в рамках ідеології консерватизму. Держава для консерватизму — це не лише джерело та захисник законів, але й захисник моралі.

Слід зазначити, що окремі домінантні ідеї дискурсу консерватизму, будучи застосовними щодо сучасного політико-ідеологічного процесу, мають певний евристичний потенціал. Зокрема, це ідеї еволюційної інтерпретації суспільного поступу; неприйняття різких радикальних заходів та екстремізму; усвідомлення важливості ірраціональної компоненти в державному житті та відсутність прагнень усунути її адміністративними заходами. Крім того, це розуміння, що приватна власність є недоторканою. Консерватизм надає великого значення спонтанно сформованим інститутам (приміром, мова, мораль, звичаї, цінності тощо). Також доволі цікавими видаються ідеї стосовно того, що не варто надмірно перейматися проблемою необхідних важелів обмеження управлінської влади. На думку консерваторів більше значення слід надавати суб'єктам, які їх будуть застосовувати. Консерватор глибоко впевнений, що коли управління належить порядним людям, його не варто достатньо жорстко обмежувати.

5. Список літератури:

1. Кеттлер Д. Ідеологія / Девід Кеттлер // Енциклопедія політичної думки; [пер. з англ. Н. Лисюк, С. Альошкіної, І. Підлуської / редколлег.: К. Сігов, В. Скуратівський, Л. Фінберг]. — К.: Дух і Літера, 2000. — 472 с. — С. 141–143.
2. Арон Р. Опій інтелектуалів / Реймон Арон; [пер. з фр. Г. Філіпчук]. — К.: Юніверс, 2006. — 272 с.
3. Гаєк Ф. А. фон. Чому я не консерватор / Фрідріх Август фон Гаєк; [пер. з англ. Н. Поліщук] // Консерватизм: [антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. — К.: Смолоскип, 1998. — 598 с. — С. 65–81.
4. Манхейм К. Идеология и утопия / Карл Манхейм; [пер. М. И. Левиной] // Диагноз нашего времени / Карл Манхейм. — М.: Юрист, 1994. — 700 с. — С. 7–276.
5. Валлерстайн И. После либерализма / Иммануэль Валлерстайн; [пер. с англ.; под. ред. Б. Ю. Кагарлицкого]. — М.: Едиториал УРСС, 2003. — 256 с.
6. Бёрк Э. Размышления о революции во Франции и о прениях в некоторых лондонских обществах касательно сего события, содержащиеся в письме, предполагавшемся быть отправленным некоему благородному господину в Париж / Эдмунд Бёрк; [пер. с англ. С. Векслер; под. ред. А. Бабича; предисл. и замеч. К. К. О'Брайен]. — London: Overseas Publications Interchange Ltd, 1992. — 411 с.
7. Берк Е. Конституція на праві давності / Едмунд Берк; [пер. з англ. Н. Філіпенко] // Консерватизм: [антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. — К.: Смолоскип, 1998. — 598 с. — С. 473.
8. Куц Г. М. Трансформаційний потенціал лібералізму в політичному просторі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Г. М. Куц. — Чернівці: Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, 2011. — 36 с.
9. Куц Г. М. Лібералізм і демократія: перипетії співіснування / Г. М. Куц // Віче. — 2007. — № 12. Спецвипуск. — С. 17–20.
10. Шуттінгер Р. Проблема ідентичності консерватизму / Роберт Шуттінгер; [пер. з англ. В. Лісового] // Консерватизм: [антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. — К.: Смолоскип, 1998. — 598 с. — С. 20–39.

References

1. Kettler D. (2000), «Ideolohiya», Entsyklopediya politychnoyi dumky, Dukh i Litera, Kyiv, 472 p., pp. 141–143.
2. Aron R. (2006), «Opiy intelektualiv», Yunivers, Kyiv, 272 p.
3. Hayek F. A. fon. (1998), «Chomu ya ne konservator», Smoloskyp, Kyiv, 598 p., pp. 65–81.
4. Mankheym K. (1994), «Ydeolohyya y utopyya», Dyahnoz nasheho vremeny, Yuryst, Moskva, 700 p., pp. 7–276.
5. Vallersteyn Y. (2003), «Posle lyberalyzma», Edytoryal URSS, Moskva, 256 p.
6. Bërk É. (1992), «Razmyshlenyya o revolyutsyy vo Frantsyy y o prennyakh v nekotorykh londonskykh obshchestvakh kasatelno seho sobytyya, soderzhashchyesya v pysme, predpolahavshemsya byt otpravlennym nekoemu blahorodnomu hospodynu v Paryzh», Overseas Publications Interchange Ltd, London, 411 p.
7. Berk E. (1998), «Konstytutsiya na pravi davnosti», Konservatyzm: antolohiya, Smoloskyp, Kyiv, 598 p., pp. 473.
8. Kuts H. M. (2011), «Transformatsiynnyy potentsial liberalizmu v politychnomu prostori», avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya dokt. polit. nauk, Chernivtsi, 36 p.
9. Kuts H. M. (2007), «Liberalizm i demokratiya: perypetiyi spivisnuvannya», Viche, № 12. Spetsvypusk. pp. 17–20.
10. Shuttinher R. (1998), «Problema identychnosti konservatyizmu», Konservatyzm: antolohiya, Smoloskyp, Kyiv, 598 p., pp. 20–39.

Author Guidelines

Types of Submission

The Journal publishes the following types of submission: 1) full-length original articles, which has not been published previously; 2) reviews of books not more than two years old.

Requirements for Article

The papers may be submitted in English or Ukrainian languages.

The full-length article, including annotation, appendices and references, should be not less than 25,000 characters, and should not exceed 50,000 characters. Book reviews should be about 5,000 — 10,000 characters.

Title page of the article should include the following information: — Universal Decimal Classification (UDC); — Full name of the author; author's affiliation (Institution, position, academic degree, e-mail); — Title of the article; — Abstract (about 2,000 characters; the Abstract should state briefly the purpose of the research, the principal results, and major conclusions); — 5–6 Keywords.

Structure of Articles

The article should be divided into clearly defined and numbered sections:

Introduction (about 3,000 characters; the objectives of the work and literature survey).

Research methods (explain which methods and what for were used).

Results and discussion (write about the main results of the research).

Conclusions (about 2,000 characters).

Tables and Appendices (should have titles and numbers; notes should be stirred just below the tables).

References.

References must be submitted in order of their citation in the text.

Citations in the text

Every reference cited in the text should be present in the Reference list and vice versa.

Citations in the text should be followed by the reference number of the source (as it is numbered in the Reference list) and after the comma a page numbers should be written. If the author refers to several different sources at once, then their numbers should be separated with the semicolon.

Example:

[1, p. 44; 2, p. 35].

Reference list

References must be listed at the end of the manuscript and numbered in order of their citation in the text. Full details of the source are required.

References should be in Roman script and in Harvard-style. Hereinafter you can find the examples of how to use the Harvard reference system.

Reference to the article in Printed Journal

The basic structure of the reference should be as the following:

Author, A.A. (2013), «Title of article», Title of Journal, vol. 10, no. 2, pp. 49–53.

Author, A.A., Author, B.B. & Author, C.C. (2014), «Title of article», Title of Journal, vol. 11, no. 3, pp. 85–94.

Example:

Van der Geer, J., Hanraads, J.A.J. & Lupton, R.A. (2010), «The art of writing a scientific article», Journal of Scientific Communications, no. 163, pp. 51–59.

Reference to the article in Electronic Journal

Example:

Gilmore, J. (2014), «Translating American Exceptionalism: Comparing Presidential Discourse About the United States at Home and Abroad», International Journal of Communication, vol. 8, available at: <http://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/2336/1263> (accessed 05 December 2014).

Reference to the Book

Author, A.A., Author, B.B. & Author, C.C. (2014), Title of Book, Publisher, City of publication, 593 p.

Reference to the Edited Book

Editor, E.E. (Ed.) (2014), Title of Book, Publisher, City of publication, 503 p.

Reference to the Chapter in Edited Book

Author, A.A. (2014), «Title of chapter», in Editor, E.E. (Ed.), Title of Book, Publisher, City of publication, 593 p.

Reference to the Dissertation or the Abstract of Dissertation

Examples:

Yakhno, O.M. (2006), Ukraine in Contemporary Geopolitical Space (Political and Media Aspects), PhD diss. (polit. sci.), Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of Kyiv, 189 p.

Yakhno, O.M. (2006), Ukraine in Contemporary Geopolitical Space (Political and Media Aspects), Abstract of the PhD diss. (polit. sci.), Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of Kyiv, 20 p.

Reference to the Conference Paper

Author, A.A. (2014), «Title of proceedings», in Editor E.E. (Ed.), Title of Conference, Place of Conference, Date of Conference, Publisher, City of publication, pp. 89–91.

Reference to the Article in Online Resource (Website)

Author, A.A. (2014), «Title of article», available at: url (accessed date).

Reference to the Anonymous Article in Online Resource (Website)

Title of edition (2014), «Title of article», available at: url (accessed date).

Reference to the Document issued by the Corporate Author (e. g. Laws, Resolutions etc.)

Organization name (2014), Title of document, Publisher, City of publication, 593 p.

Peer review policy

All the papers are reviewed by the independent experts, appointed by the Editorial Board from a number of the well-known experts in the relevant scientific field. The final decision to publish or to decline the paper is made by the Editor-in-Chief, who is guided

in his actions by the conclusions of the experts. When submitting the article, the author can request to exclude two scientists or two universities/institutes from the list of possible experts.

Peer review procedure may take up to 4 weeks, depending on the workload of experts and on the complexity of the subject. The Editorial Board informs the author of the reviewers' comments and of the decision to accept or to decline the paper.

If the decision is positive, the author makes the appropriate corrections and sends to the editorial board the final version of the paper. This amended version is signed by the author and by the experts to print, and no further changes are allowed. While approving the content of the issue, the Editorial Board takes into account the date of receipt of the final version of the paper.

Scientists, who want to take part in the peer review procedure of the Journal, should have a degree in the relevant scientific fields, the appropriate experience and high reputation in the academic world. Please send your resume to the Editorial Board.

Publication Ethics and Publication Malpractice Statement

The Journal is guided by ethical standards, recommended by the Committee on Publication Ethics. We recommend to read the relevant rules at the COPE official website: <http://publicationethics.org>. We also recommend to get acquainted with the Publishing Ethics Resource Kit, recommended by the «Elsevier»: <http://www.elsevier.com/editors/perk>.

We also recommend to read the «Elsevier» recommendations on how to avoid the violations of the Publication Ethics while preparing the academic publication: <http://www.elsevier.com/ethics/home>.

Вимоги до публікацій

Обсяг публікації та форматування

Повний обсяг статті, включно із анотаціями двома мовами (англійською, українською), додатками, таблицями, ілюстраціями, списком літератури, має становити 25–50 тис. знаків із врахуванням пробілів та знаків пунктуації.

Обсяг рецензії на книгу має становити 5–10 тис. знаків.

Рукопис необхідно подавати у форматі, що є сумісний із Microsoft Word (можливі розширення файлів: rtf., doc., docx.). Розмір сторінки А4; книжкова орієнтація; поля з усіх країв по 2 см.; шрифт Times New Roman; розмір шрифту 14; інтервал між рядками 1,5.

Формат файлів ілюстрацій: jpg. Роздільна здатність ілюстрацій: 300 dpi. Кількість ілюстрацій не повинна перевищувати п'яти.

Файли необхідно називати латинською абеткою за прізвищем автора статті (якщо авторів кілька — то за прізвищами перших трьох авторів). У випадку кількох ілюстрацій до статті — потрібно додавати в назві файлу до прізвища автора порядковий номер ілюстрації. Наприклад, Rizun1.

Титульна сторінка

Перед основним текстом статті потрібно вказати двома мовами (українською та англійською) наступні дані: — індекс УДК; — прізвище, ім'я та по-батькові автора / авторів, місце і адресу роботи, посаду, науковий ступінь, вчене звання, контактний телефон і електронну пошту автора; — назву статті; — резюме (детальні вимоги — див. нижче); — 5–6 ключових слів.

Вимоги до резюме українською мовою

Обсяг резюме: близько 100 слів (800 знаків, враховуючи пробіли).

Резюме має бути якісним, інформативним та лаконічним. Його ціль — коротко відобразити основний зміст проведеного дослідження.

Структура резюме. У резюме необхідно чітко вказати:

мету / цілі дослідження (не статті, а саме дослідження);

методи (не загальними фразами, а чітко вказати, як саме було застосовано певні методи; тобто розкрити сам механізм проведення дослідження — яким чином було отримано його результати);

головні результати і висновки дослідження, з яких має бути зрозумілою їх значимість для науки, суспільства, виробництва тощо (здобутий новий цінний фактаж; виявлені нові взаємозв'язки та закономірності; підтверджені чи спростовані певні гіпотези або теорії тощо).

Всі названі складові резюме мають чітко ідентифікуватися. З цією метою рекомендуємо вживати в резюме слова: мета/цілі, методи, результати, висновок/висновки, значення.

За необхідності, можна на початку резюме вказати одним реченням актуальність дослідження, якщо вона не є очевидною із назви, мети чи висновків дослідження.

Ключові слова

Після резюме потрібно вказати 5–6 ключових слів, розділяючи їх крапкою з комою.

Резюме англійською мовою (Abstract)

Обсяг резюме англійською: близько 250 слів (2000 знаків, враховуючи артиклі та пробіли).

Резюме має бути написане правильною англійською мовою, з урахуванням особливостей орфографії та граматики (британська або американська англійська, але не суміш обох). Неприпустимо подавати резюме, перекладені лише за допомогою автоматизованих електронних систем (комп'ютерні перекладачі).

Структура резюме. У резюме необхідно чітко вказати:

мету / цілі дослідження (main objective (s) of the study);

методи (methodology) — не загальними фразами, а чітко вказати, як саме було застосовано певні методи; тобто розкрити сам механізм проведеного дослідження — яким чином було отримано його результати (how the study was done);

головні результати і висновки дослідження (results/findings and conclusions), з яких має бути зрозумілою їх значимість (significance) для науки, суспільства, виробництва тощо (здобутий новий цінний фактаж; виявлені нові взаємозв'язки та закономірності; підтверджені чи спростовані певні гіпотези або теорії тощо).

Всі названі складові резюме мають чітко ідентифікуватися. З цією метою рекомендуємо вживати в резюме слова: main objective (s) of the study, methodology, results, findings, conclusions, significance.

Ключові слова (Keywords)

Після резюме потрібно вказати 5–6 ключових слів, розділяючи їх крапкою з комою.

Вимоги до основного тексту статті

Основний текст статті повинен мати наступну структуру (викладені нижче підрозділи статті повинні бути пронумеровані, виділені у тексті жирним шрифтом і розташовані на окремому рядку як підзаголовки):

1. Вступ (вказати актуальність теми, дати огляд літератури і попередніх досліджень з цієї чи суміжної проблематики, вказати мету і завдання статті).

2. Методи дослідження (не загальними фразами, а чітко розписати, які методи і як саме використовувалися для даного дослідження; тобто розкрити сам механізм проведення дослідження — яким чином було отримано його результати).

3. Результати і обговорення (написати про основні результати дослідження).

4. Висновки.

5. Додатки і Таблиці (якщо є Додатки і Таблиці, то вони обов'язково повинні мати заголовки і порядкові номери; примітки слід розмішувати безпосередньо під таблицями).

6. Список літератури (подавати у порядку цитування, вказувати повні реквізити джерела — див. детальні вимоги нижче).

Вимоги до оформлення списку літератури

Всі наведені в тексті цитати і статистичні дані повинні мати належним чином оформлені посилання на першоджерела. Допускаються посилання лише на достовірні джерела.

Рекомендується віддавати перевагу посиланню безпосередньо на першоджерело, а не на його відтворення в якійсь іншій праці (посібнику, оглядовій статті та ін.). Також

рекомендується посилатися на першоджерело, видане мовою оригіналу, а не на його переклад (окрім випадків, коли немає можливості отримати доступ до першоджерела мовою оригіналу).

Посилання на веб-джерела (на джерела в інтернеті) мають бути зведені до необхідного мінімуму, окрім випадків, коли йдеться про посилання на публікації, що перебувають у постійному доступі на веб-ресурсах міжнародних наукометричних баз даних.

Самоцититування дозволяється лише в разі нагальної необхідності.

У тексті статті посилання позначаються цифрою у квадратних дужках, через кому зазначається номер сторінки (якщо є). Нумерація посилань відповідає порядку їх появи в тексті статті. Якщо автор посилається відразу на кілька різних джерел — слід розділяти їх крапкою з комою. Напр.: [1, с. 44; 2, с. 35].

Пристатейний список літератури укладається в порядку цитування джерел по тексту Вашої публікації (просимо звернути увагу: не за абеткою, а в порядку цитування).

Для статей, що місять посилання на джерела, опубліковані виключно романським шрифтом (англійські, німецькі, французькі тощо), достатньо одного списку літератури (References).

Для статей, що місять посилання на джерела не романським шрифтом (кириличні, арабські, китайські тощо), або комбінують посилання романським і не романським шрифтами (напр., частина посилань англійською, а частина — українською), необхідно подавати два варіанти списку літератури:

Список літератури мовою оригіналу (всі джерела подаються тією мовою, якою їх опубліковано, тут можуть бути джерела і кирилицею, і романською абеткою та ін.);

References (той самий список літератури, але романською абеткою — правила перекладу і транслітерації див. нижче).

Список літератури

Список літератури необхідно подавати у порядку цитування, вказуючи повні реквізити джерела відповідно до вимог ВАК України щодо бібліографічного опису — автор, назва статті/книжки, номер журналу, назва видавництва, місто видання, рік видання, сторінки тощо.

References

За основу оформлення списку літератури романською абеткою взято Гарвардський стандарт бібліографічних посилань (Harvard reference system).

Загальні правила наступні:

спочатку вказується прізвище автора, через кому — його ініціали; вказуються всі автори;

після прізвища та ініціалів автора / авторів в дужках вказується рік публікації, напр.: (2014);

після дати публікації в лапках вказується «Назва статті» або «Назва розділу», якщо це посилання на розділ колективної монографії;

потім курсивом вказується Назва Журналу чи Назва Монографії (всі значимі слова назви журналу чи книги / монографії пишуться з великої літери);

потім вказуються номер журналу і сторінки статті, АБО видавництво, місто видання і загальна кількість сторінок книги.

Нижче дивіться детальні правила оформлення посилань на різні типи джерел.

Посилання на статтю в друкованому журналі

Загальна схема оформлення бібліографічного посилання на статті виглядає наступним чином:

Author, A.A. (2013), «Title of article», Title of Journal, vol. 10, no. 2, pp. 49–53.

Спочатку вказується прізвище автора, через кому — його ініціали (пробіли між ініціалами не потрібні), потім у дужках — рік публікації, через кому — назва статті в лапках, через кому — курсивом назва журналу (всі значимі слова назви журналу пишуть з великої літери), через кому — номер журналу, через кому — сторінки публікації.

Якщо авторів кілька, то перед прізвищем останнього з них, замість коми, ставиться знак & (and):

Author, A.A., Author, B.B. & Author, C.C. (2014), «Title of article», Title of Journal, vol. 11, no. 3, pp. 85–94.

Приклади:

Van der Geer, J., Hanraads, J.A.J. & Lupton, R.A. (2010), «The art of writing a scientific article», Journal of Scientific Communications, no. 163, pp. 51–59.

Baron, R.M. & Kenny, D.A. (1986), «The moderator-mediator variable distinction in social psychological research», Journal of Personality and Social Psychology, vol. 51, pp. 1173–1182.

Посилання на статтю в електронному журналі

Оформлюється майже так само, як і посилання на статтю в друкованому журналі, із тією відмінністю, що номери сторінок публікації можуть бути відсутніми. Наприкінці посилання, через кому, додаються слова available at: та вказується веб-адреса посилання, потім у дужках після слова accessed вказується дата останнього доступу до публікації.

Приклад:

Gilmore, J. (2014), «Translating American Exceptionalism: Comparing Presidential Discourse About the United States at Home and Abroad», International Journal of Communication, vol. 8, available at: <http://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/2336/1263> (accessed 05 December 2014).

Передача романською абеткою посилань на україно- та російськомовні статті

Прізвище автора передається транслітерацією у відповідності до Таблиці транслітерації українського алфавіту латиницею, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України №55 від 27.01.2010 р. (<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-p>). Таку транслітерацію можна зробити автоматично на веб-ресурсі: <http://translit.kh.ua/#lat/passport> (у випадаючому списку має бути обрано Стандарт Паспортний КМУ 2010).

Назва статті перекладається англійською мовою.

Назва журналу передається транслітерацією (всі значимі слова назви журналу пишуть з великої літери). Рекомендуємо використовувати стандарт транслітерації, розроблений Термінологічною комісією з природничих наук (ТКПН) Київського національного університету імені Тараса Шевченка у 1994 р., оскільки він має високу зворотність і максимальну сумісність з комп'ютерними кодуваннями (URL-сумісність). Таку транслітерацію можна зробити автоматично на веб-ресурсі: <http://translit.kh.ua/?iso9#lat/tkpn> (у випадаючому списку має бути обрано Стандарт ТКПН).

Після назви журналу транслітерацією, потрібно у квадратних дужках подати назву журналу, перекладену англійською мовою (всі значимі слова назви журналу пишеться з великої літери).

Посилання на книгу / монографію

Загальна схема оформлення бібліографічного посилання на книжки / монографії виглядає наступним чином:

Author, A.A., Author, B.B. & Author, C.C. (2014), Title of Book, Publisher, City of publication, 593 p.

Спочатку вказується прізвище автора, через кому — його ініціали (пробіли між ініціалами не потрібні), потім у дужках — рік публікації, через кому — курсивом назва книги / монографії (всі значимі слова назви пишеться з великої літери), через кому — номер видання (якщо перевидавалося кілька разів, і це вже не перше видання), через кому — назва видавництва, через кому — місто видання, через кому — загальна кількість сторінок. Якщо авторів кілька, то перед прізвищем останнього з них замість коми ставиться знак & (and).

Якщо джерело кириличне, то:

прізвище автора передається транслітерацією за стандартом КМУ 2010 (<http://translit.kh.ua/#lat/passport>);

назва книжки / монографії перекладається англійською мовою (всі значимі слова назви писати з великої літери);

назва видавництва передається транслітерацією за стандартом ТКПН (<http://translit.kh.ua/?iso9#lat/tkpn>);

місто видання перекладається англійською мовою.

Посилання на колективну монографію

Загальна схема оформлення бібліографічного посилання на колективну монографію є практично такою ж самою, як і у випадку авторської монографії (див. вище), із тією різницею, що на початку посилання, замість прізвища та ініціалів автора, вказуються прізвище та ініціали редактора:

Editor, E.E. (Ed.) (2014), Title of Book, Publisher, City of publication, 503 p.

Посилання на розділ у колективній монографії

Загальна схема оформлення бібліографічного посилання на розділ у колективній монографії виглядає наступним чином:

Author, A.A. (2014), «Title of chapter», in Editor, E.E. (Ed.), Title of Book, Publisher, City of publication, 593 p.

Спочатку вказується прізвище автора, через кому — його ініціали (пробіли між ініціалами не потрібні), потім у дужках — рік публікації, через кому — в лапках назва розділу, через кому слово in та прізвище редактора, через кому — ініціали редактора і в дужках скорочення (Ed.) або (Eds.) для кількох редакторів, через кому — курсивом назва монографії (всі значимі слова назви пишеться з великої літери), через кому — номер видання (якщо є), через кому — назва видавництва, через кому — місто видання, через кому — сторінки розділу.

Приклад:

Mettam, G.R., & Adams, L.B. (2009), «How to prepare an electronic version of your article», in Jones, B.S. & Smith, R.Z. (Eds.), *Introduction to the Electronic Age*, E-Publishing Inc., New York, pp. 281–304.

Посилання на дисертацію та автореферат

Схема оформлення посилання приблизно така ж, як у книжки / монографії. Із тією відмінністю, що після назви роботи додаються слова PhD diss. (для тексту кандидатської дисертації), D.Sc. diss. (для тексту докторської дисертації), Abstract of the PhD diss. (для автореферату кандидатської дисертації), Abstract of the D.Sc. diss. (для автореферату докторської дисертації). Після цього у дужках скорочено називається сфера науки, з якої захищено дисертацію. Потім вказується назва закладу, де вона захищалася, через кому — назва міста (якщо не є очевидним із назви навчального закладу), потім — кількість сторінок.

Приклади:

Yakhno, O.M. (2006), *Ukraine in Contemporary Geopolitical Space (Political and Media Aspects)*, PhD diss. (polit. sci.), Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of Kyiv, 189 p.

Yakhno, O.M. (2006), *Ukraine in Contemporary Geopolitical Space (Political and Media Aspects)*, Abstract of the PhD diss. (polit. sci.), Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of Kyiv, 20 p.

Посилання на матеріали конференції

Загальна схема оформлення бібліографічного посилання на матеріали конференції виглядає наступним чином:

Author, A.A. (2014), «Title of proceedings», in Editor E.E. (Ed.), Title of Conference, Place of Conference, Date of Conference, Publisher, City of publication, pp. 89–91.

Спочатку вказується прізвище автора, через кому — його ініціали (пробіли між ініціалами не потрібні), потім у дужках — рік публікації матеріалів, через кому — в лапках назва виступу чи тез, через кому слово in та прізвище редактора, через кому — ініціали редактора і в дужках скорочення (Ed.) або (Eds.) для кількох редакторів (якщо є), через кому — курсивом повна назва конференції, через кому — курсивом місце проведення конференції, через кому — курсивом дата проведення конференції, через кому — видавництво (якщо є), через кому — місце публікації матеріалів, через кому — сторінки публікації.

Посилання на матеріали з інтернету

Загальна схема оформлення бібліографічного посилання на матеріали з інтернету виглядає наступним чином:

Author, A.A. (2014), «Title of article», available at: url (accessed date).

Спочатку вказується прізвище автора, через кому — його ініціали (пробіли між ініціалами не потрібні), потім у дужках — рік публікації, через кому — слова available at: та веб-адреса посилання, потім у дужках після слова accessed вказується дата останнього доступу до публікації.

Приклад:

Seddon, M. (2014), «Documents Show How Russia's Troll Army Hit America», available at: www.buzzfeed.com/maxseddon/documents-show-how-russias-troll-army-hit-america (accessed 03 June 2014).

Посилання на матеріали з інтернету, автор яких не вказаний

Загальна схема оформлення бібліографічного посилання на матеріали без автора виглядає наступним чином:

Title of edition (2014), «Title of article», available at: url (accessed date).

Приклад:

BBC NEWS (2014), «Ukraine profile», available at: <http://www.bbc.com/news/world-europe-18018002> (accessed 09 December 2014).

Посилання на закони, резолюції, рішення і т. п.

Загальна схема оформлення бібліографічного посилання на закони, резолюції, рішення і т. п. документи виглядає наступним чином:

Organization name (2014), Title of document, Publisher, City of publication, 593 p.

Спочатку вказується назва органу чи організації—автора документу, потім у дужках—рік публікації, через кому—курсивом назва документу, через кому—дата документу (якщо є), через кому—назва видавництва (якщо є), через кому—місто видання (якщо є), через кому—кількість сторінок (якщо є). Якщо документ доступний онлайн—через кому додаються слова available at: та веб-адреса, потім у дужках після слова accessed вказується дата останнього доступу до документу.

Приклад:

Council of the European Union (2014), Council conclusions on Ukraine, 20 October 2014, Luxembourg, available at: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/145211.pdf (accessed 05 December 2014).

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Academic journal

Politology Bulletin

Issue 81 (2018)

The issue was worked on by:

Editor Mykola Khylo

Technical editor and layout designer Dmytro Tovmash

Journal homepage: <http://zpv.knu.ua/>

The journal is available on

the websites of the academic databases and libraries:

<http://www.nbuv.gov.ua> (Vernadsky National Library of Ukraine);

<http://www.library.univ.kiev.ua> (Maksymovych Scientific Library).

Format: 70x108/16. Font: Times New Roman.

Conventional printed sheets: 5.7; accounting publishing sheets: 10.0; circulation: 100.

Editorial:

“Politology Bulletin,”

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
auditorium 308-A (Department of Political Science),

60 Volodymyrska str., 01601, Kyiv, Ukraine

Phone: (+38044) 239 3383.

Web: <http://zpv.knu.ua/>. Email: khylo.m@gmail.com

Publisher:

“Vadex” Ltd.,

9 Berezhanska str., 04074, Kyiv, Ukraine

Phone: (+38067) 502 2242. Web: <http://vadex.com.ua>. E-mail: vadex_dir@ukr.net

Certificate of registration in State register of publishers

DK #4285 of 27.03.2012

The author's copy of the journal is sent to the address,
specified by the author, at her/his expense.

Наукове видання

Політологічний вісник

Випуск 81

2018 рік

Над випуском працювали:

Редактор Микола Хилько

Технічний редактор та верстальник Дмитро Товмаш

Веб-сайт журналу: <http://zpv.knu.ua/>

Журнал доступний на академічних веб-ресурсах:

<http://www.nbuv.gov.ua> (ЦНБУ ім. В. І. Вернадського);

<http://www.library.univ.kiev.ua> (Наукова бібліотека ім. М. Максимовича).

Формат 70×108/16. Гарнітура Times New Roman.

Ум. друк. арк. 5,7. Обл.-вид. арк. 10,0. Наклад 100 пр.

Адреса редакції:

«Політологічний вісник»,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, аудиторія 308-А (Кафедра політології),

м. Київ, 01601, Україна

Тел.: (+38044) 239 3383.

Web: <http://zpv.knu.ua/>. Email: khylko.m@gmail.com

Виготовлювач:

ТОВ «Вадекс»,

вул. Бережанська, 9, 04074, Київ, Україна

Тел.: (+38067) 502 2242. Web: <http://vadex.com.ua>. E-mail: vadex_dir@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру України суб'єктів видавничої справи
ДК №4285 від 27.03.2012 р.

Авторський примірник журналу надсилається на вказану
автором адресу за його кошти.